Οι Τζαμάλες στην ΟΑΣΗ και οι Αποκριές της ως Προοπτική

Γιώργος Παπαχριστοδούλου

Ένας λόγος που ο πολύχρονος αγώνας για την 'ΟΑΣΗ' άφησε κρίσιμες παρακαταθήκες στη διεκδίκηση του δημόσιου χώρου και χρόνου στα Γιάννενα ήταν οι τζαμάλες.

Η πρωτοβουλία 'Πολίτες για την ΟΑΣΗ' άναψε την πρώτη αποκριάτικη φωτιά στο προαύλιο του εγκαταλελειμμένου κτιρίου, το Φεβρουάριο του 2009.

Στο κέντρο της πόλης, ανάμεσα στην πάνω και την κάτω πλατεία. Η διεκδίκηση και το ζωντάνεμα του δημόσιου χώρου, πέρα από την κρατική-δημοτική ή ιδιωτική διαχείριση, συνδέθηκε με τον χορό, το κέφι, την αυτόοργάνωση, την συνεργασία, την άμεση δημοκρατία. Η πρωτοβουλία των πολιτών, σχεδόν τυχαία, έπιασε το μακραίωνο νήμα ενός εθίμου το οποίο αποτελεί κρίσιμο συμβολικό κεφάλαιο για την ιστορική διαδρομή της πολιτείας της Παμβώτιδας, μιας δραστηριότητας η οποία κάθε χρόνο κινητοποιεί ανθρώπους κάθε ηλικίας και κοινωνικής διαστρωμάτωσης με πυρήνα την γειτονιά, τον σύλλογο. Είναι χαρακτηριστικό ότι στα Γιάννενα κάθε αποκριά ανάβουν πάνω από εξήντα τζαμάλες δημιουργώντας ένα σημειακό δίκτυο το οποίο επιτρέπει στο άτομο να κινηθεί με τα πόδια του, όσο το δυνατόν πιο ελεύθερα, στο χώρο.

Η Κυριακή της αποκριάς στα Γιάννενα, όπως συμβαίνει κι αλλού, αποτελεί μια στιγμή ανοιχτή σε ερμηνείες, μια στιγμή στην οποία συγκρούονται και παράγουν αποτέλεσμα η αυτενέργεια του ανθρώπου, με μια διονυσιακή χροιά, και το εξουσιαστικό παράδειγμα το οποίο αποσύρεται για λίγο από τη διαχείριση της ατομικής και συλλογικής αξιοπρέπειας.

Καθώς η Αποκριά διατηρεί μια αθυρόστομη, στα όρια του ριζοσπαστικού, έκφραση του ανθρώπινου πνεύματος, πάντοτε οι

εξουσίες επιχειρούσαν να την καλουπώσουν στο πλαίσιο τους- όταν δεν την αφόριζαν από άμβωνος.

Λ.χ. η εμπορευματοποίηση των εθίμων με διοργανώσεις όπως η **'λευκή νύχτα'** – ανοιχτά εμπορικά καταστήματα με ντε φάκτο επέκταση του ωραρίου των υπαλλήλων- την οποία επέλεξε φέτος ο Δήμος Χαλκιδέων σε συνεργασία με τον εμπορικό σύλλογο της πόλης ή η συστηματική εμπορική εκμετάλλευση του καρναβαλιού της Πάτρας, συνιστούν τέτοιου είδους καλουπώματα. Δικαιολογημένα ως έναν βαθμό, ειδικά όταν απουσιάζει η αυτενέργεια στην πρώτη μονάδα, τη συνοικία, τη γειτονιά, το χωριό.

Έτσι το κενό στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου το καλύπτουν οι χορηγοί, οι δημόσιες σχέσεις, τα πνευματικά κέντρα των 'ειδικών' του κυρίαρχου πολιτισμού, οι μάνατζερς, όλη η αλυσίδα διαχείρισης της πολιτισμικής μικρο-μεγαλο-βιομηχανίας.

Όσες δημοτικές αρχές, πάντως, στηρίζουν στο ελάχιστο, από το πλάι, τις πρωτοβουλίες ή συλλόγους, χωρίς να επιβάλλουν επιλογές, δεν βγαίνουν χαμένες.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΟΑΣΗ

Την εστία που είχε δημιουργήσει ο Άρης Κωνσταντινίδης στο εσωτερικό του κτιρίου, στο πλαίσιο μιας κοινοτικής αντίληψης που είχε για την αρχιτεκτονική, στα όρια μεταξύ παραδοσιακού και μοντέρνου, εντός μιας δικής του αντίληψης περί ελληνικότητας (1), η πρωτοβουλία πολιτών την μετέφερε στον τότε περιφραγμένο δημόσιο χώρο (2).

Ο προηγούμενος ενοικιαστής, με την ανοχή του δήμου και των αρμοδίων υπηρεσιών του υπουργείου Πολιτισμού, την είχε γκρεμίσει!

Η κίνηση της πρωτοβουλίας απελευθέρωσε τη δυναμική και την φαντασία του ατόμου, ενώ υπενθύμισε στους κατοίκους, αλλά και τους επισκέπτες, μια άλλη σημαντική διάσταση του δημόσιου χώρου, εκείνην του παιχνιδιού και της επικοινωνίας σώμα με

σώμα, χνώτο με χνώτο, χέρι με χέρι. Έκτοτε, διοργανώθηκαν άλλες τέσσερις τζαμάλες στις οποίες συμμετείχαν όλοι. Κι όταν λέμε όλοι – εννοούμε όλοι. Οι παλιοί γιαννιώτες, η νεολαία, φοιτητές και άλλοι, οι μετανάστες, οι επισκέπτες, οι 'αποκλεισμένοι'. **Οι τζαμάλες, η μουσική, ο χορός, η επικοινωνία, το κοινωνικό άτομο, διένοιξαν έναν τόπο μη κερδοσκοπικό, εκτός κρατικής-ιδιωτικής διαχείρισης, έφτιαξαν ένα 'δοχείο ζωής' όπως θεωρούσε τα κτίρια του ο Κωνσταντινίδης.**

Αξίζει μικρής αναφοράς το τι επακολούθησε με κατάληξη το 2016 όταν το κτίριο αποκαταστάθηκε αρχιτεκτονικά στην αρχική του μορφή – χωρίς φυσικά να καλύπτει τους αρχικούς στόχους της πρωτοβουλίας η λειτουργία του εκ νέου με χαρακτήρα ιδιωτικής επιχείρησης, με όρους ημι-ιδιωτικού χώρου, όπως το θέτει ο γεωγράφος Ντέιβιντ Χαρβεϋ (3): πάνω από τριάντα κυριακάτικα καφενεία, δημιουργία μικρού ανθόκηπου, συνελεύσεις αυτοοργανωμένων ομάδων, συναυλίες χιπ-χοπ και άλλων σύγχρονων μουσικών ρευμάτων, οι ημέρες των 'Αγανακτισμένων' το 2011, συλλογικές κουζίνες, το παζάρι αλληλεγγύης 'άμα θέλεις φέρνεις, ό,τι θέλεις παίρνεις' που υπήρξε το πρόπλασμα για τη δημιουργία του ανταλλακτικού-χαριστικού παζαριού του μπαχτσέ, δημόσιες συζητήσεις και προτάσεις για μια όαση αληθινή 'ΟΑΣΗ' σε μια πλατεία πεζόδρομο.

Σε αυτό το αυτόνομο και διαρκές εργαστήρι πράξης και στοχασμού για τα ζητήματα κοινωνίας, πόλης, περιβάλλοντος, διαχείρισης κοινών πόρων, η τζαμάλα θα παραμένει πάντοτε η κοινή μας ανάμνηση, το υλικό και συμβολικό αποτύπωμα της συμμετοχής στο δημόσιο χώρο και χρόνο. Αποδεικνύοντας ταυτόχρονα ότι το παιχνίδι, ο χορός, η πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία μπορούν, μαζί με την άμεση δημοκρατία, να συνθέσουν σε εκείνους τους ελεύθερους κοινωνικούς χώρους, όπου η εξουσία κράτους και κεφαλαίου χάνει το κύρος της.

*Στη μνήμη του Ναπολέοντα Παπαδόπουλου που μας έμαθε τη σημασία της λέξης συναγωνιστής μεταδίδοντας μας το πάθος και την επιμονή για τα κοινά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Τις αντιλήψεις του Άρη Κωνσταντινίδη για το περιεχόμενο της ελληνικότητας σε σχέση με τη δική του αντίληψη για την αρχιτεκτονική διερευνά ο Αλέξανδρος Κιουπκιολής στο άρθρό του 'Η μετα-αποικιοκρατική μας συνθήκη και το αντι-παραδειγμα του Άρη Κωνσταντινίδη' στο περιοδικό 'Έρμα' – Μάιος 2016, εκδ. Εξάρχεια. Ο τρόπος που ο Κιουπκιολής διαβάζει την παραταθήκη Κωνσταντινίδη, δίνοντας έμφαση στη διάσταση της κοινωνικής αυτοδημιουργίας πέρα από την αποικιοκρατική κυριαρχία της νεωτερικής δύσης και των παραδόσεων, συνεισφέρει θετικά στο διάλογο για το νόημα της αρχιτεκτονικής του δημιουργού της ΟΑΣΗΣ.

2. Στις περιπέτειες της ΟΑΣΗΣ αναφέρεται το άρθρο της αρχιτεκτόνισσας μηχανικού Άλεξ Μπέγκα με τον τίτλο 'Ο ανιστόρητος σχολιασμός των αρχιτεκτονικών έργων ως εργαλείο συναλλαγής: Το παράδειγμα της ΟΑΣΗΣ'

3. Για μια δημόσια «ΟΑΣΗ», χωρίς περιφράξεις – Του Γιώργου Παπαχριστοδούλου

ΔΙΑΒΑΣΤΕ: το ιστολόγιο των πολιτών για την ΟΑΣΗ εδώ

Τα Κόκκινα και τα Μαύρα Αστέρια μας

Νίκος Κατσιαούνης

Το παρόν κείμενο αποτελεί μέρος της εισήγησης στην παρουσίαση του βιβλίου των Μικαέλ Λέβι και Ολιβιέ Μπεζανσενό *Επαναστατικές συγγένειες. Τα κόκκινα και τα μαυρα αστέρια μας* από τις εκδόσεις «Ακυβέρνητες Πολιτείες».

Ο ιστορικός Έρικ Χομπσμπάουμ αναφέρει σε ένα κείμενό του περί Ιστορίας ότι ο καπιταλισμός, ως κοινωνικοπολιτικό και οικονομικό σύστημα, έχει ένα χαρακτηριστικό που το διαφοροποιεί, εκτός πολλών άλλων φυσικά, σε σχέση με τα άλλα συστήματα που εγκαθιδρύθηκαν στο κοινωνικοιστορικό πεδίο. Το εν λόγω στοιχείο είναι ότι από την αρχή της δημιουργίας του υπάρχει μια ταυτόχρονη κίνηση ενάντιά του. Δηλαδή, από τη στιγμή που καθιερώνεται ως σύστημα κοινωνικής οργάνωσης και κυριαρχίας έχουμε την ταυτόχρονη δημιουργία κινημάτων, θεωρήσεων και ροπών που επιδιώκουν την ανατροπή του. Κι αυτό, εν μέρει, οφείλεται στα ριζοσπαστικά ρεύματα και τις θεωρήσεις που από τον ύστερο Μεσαίωνα και έπειτα συντάραξαν τον δυτικό κόσμο και απαίτησαν μια διαφορετική κοινωνία που δεν ικανοποιούταν από τις νέες σχέσεις κυριαρχίας που δομήθηκαν τον 18ο και 19ο αιώνα.

Ο αναρχισμός και ο μαρξισμός (ή κομμουνισμός, αν θέλετε) αποτέλεσαν δύο αρκετά διακριτά ρεύματα αυτής της εναντίωσης στο καπιταλιστικό οικοδόμημα και φαντασιακό. Απότοκα των θεωρητικών και πραξεολογικών αναζητήσεων του Διαφωτισμού, υπήρξαν γέννημα της εποχής τους. Μια εποχή κατά την οποία ο Λόγος προσπαθεί να αποδεσμευτεί από τα δεσμά του μύθου και της θρησκείας και να δημιουργήσει τη δική του αξιακή κλίμακα και η επανάσταση της επιστημονικής γνώσης και ο απορρέων θετικισμός συγκροτούν τη μαγιά των νέων επαναστατικών θεωρήσεων και των χειραφετησιακών προταγμάτων για μια πιο ελεύθερη κοινωνία ισότητας και αυτονομίας.

Η σχέση μαρξισμού και αναρχισμού είναι πολυκύμαντη, μια σχέση αντίθεσης και συνεργασίας, μίσους και αγάπης, η οποία σφυρηλατήθηκε και, παράλληλα, γκρεμίστηκε όχι μόνο στα γραφεία και στις πένες των θεωρητικών αναζητήσεων και πολεμικών αλλά και μέσα στη φωτιά του κοινωνικού ανταγωνισμού, δηλαδή μέσα στην ίδια την ιστορική κίνηση. Από τη σφοδρή πολεμική του Προυντόν με τον Μαρξ αλλά και ειδικότερα από τη διαγραφή του Μπακούνιν στην Πρώτη Διεθνή, οι αντηχήσεις του ρήγματος αυτού αντανακλώνται κατά κάποιον τρόπο μέχρι και σήμερα στο εργατικό

και επαναστατικό κίνημα.

Το βιβλίο των Μικαέλ Λέβι και Ολιβιέ Μπεζανσενό αναζητά τα σημεία της σύγκλισης των δύο αυτών επαναστατικών ρευμάτων. Πρόθεση των συγγραφέων είναι, πέρα από την αναγνώριση της διαφορετικών στοιχείων, να επιστήσουν την προσοχή στα θεωρητικά εργαλεία και στις πρακτικές που αποτελούν ως έναν βαθμό κοινό τόπο τόσο του αναρχισμού όσο και του μαρξισμού. Προσπαθούν να ανοίξουν έναν χώρο, ένα πεδίο όπου οι δύο αυτές θεωρήσεις θα συγκλίνουν.

Θα λέγαμε ότι το βιβλίο χωρίζεται σε τέσσερα μέρη.

Στο πρώτο μέρος οι συγγραφείς κάνουν μια ιστορική επισκόπηση κομβικών συμβάντων και ιστορικών θραύσεων όπου η σύγκλιση μεταξύ των δύο αυτών ρευμάτων είχε έναν αλληλέγγυο και κοινό τόπο. Η Πρώτη Διεθνής, η εξέγερση του Σικάγο το 1886, η Κομμούνα του Παρισιού, η Ισπανική Επανάσταση του 1936 είναι μερικά από τα ιστορικά γεγονότα που τα δύο αυτά ρεύματα είχαν κοινές συνάφειες και δράση.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται μια αναφορά σε πορτρέτα προσωπικοτήτων του μαρξιστικού και αναρχικού κινήματος που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο, όπως η Λουίζ Μισέλ, η Ρόζα Λούξεμπουργκ, η Έμμα Γκόλντμαν, ο Μπουεναβεντούρα Ντουρρούτι και ο Υποδιοικητής Μάρκος. Αλλά και στοχαστές όπως ο Βάλτερ Μπένγιαμιν, ο Αντρέ Μπρετόν και ο Ντανιέλ Γκερέν.

Στο τρίτο μέρος αναφέρονται οι συγκλίσεις αλλά και οι συγκρούσεις, με την Ρωσική Επανάσταση και την Κροστάνδη και το μαχνοβίτικο κίνημα να παίζουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο.

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου γίνεται αναφορά σε ζητήματα που απασχολούν το σύγχρονο επαναστατικό και ριζοσπαστικό κίνημα. Ζητήματα θεωρητικής επεξεργασίας, πρακτικής δράσης και οργάνωσης θίγονται εδώ. Άτομο και συλλογικότητα, το ζήτημα της εξουσίας, ο φεντεραλισμός, η δημοκρατία, η αυτοδιαχείριση, η οικολογία είναι μόνο μερικά από τα ζητήματα με τα οποία οι δύο συγγραφείς αναμετρώνται.

Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου είναι έκδηλη μια ευγενής αγωνία των συγγραφέων για το ζήτημα της επαναστατικής αλλαγής της κοινωνίας. Το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα σύντομο, περιεκτικό και πλούσιο εισαγωγικό εγχειρίδιο για όποιον θέλει να μελετήσει τις συγκλίσεις και τις διαφοροποιήσεις αυτών των δύο ρευμάτων. Όπως αναφέρουν: «Η προσδοκία μας συνίσταται στο να είναι το μέλλον κόκκινο και μαύρο: ο αντικαπιταλισμός, ο σοσιαλισμός, ή ο κομμουνισμός του 21ου αιώνα πρέπει να στηριχθούν σε αυτές τις δύο πηγές ριζοσπαστισμού. Εμείς θέλουμε να σπείρουμε τον σπόρο του ελευθεριακού μαρξισμού, με την ελπίδα αυτός να βρει γόνιμο έδαφος για να αναπτυχθεί και να δώσει φύλλα και καρπούς». Πίστη τους είναι ότι αυτό το βιβλίο κουβαλά αυτή την ελπίδα, «ότι οι μελλοντικές απελευθερωτικές μάχες του αιώνα μας θα φέρουν επίσης τη σύγκλιση, στη δράση και στη σκέψη των δύο μεγάλων επαναστατικών ρευμάτων του χθες, του σήμερα και του αύριο, του μαρξισμού και του αναρχισμού – της κόκκινης και της μαύρης σημαίας».

Είναι γεγονός ότι ο κοινός τόπος της εναντίωσης απέναντι στην κυρίαρχη πραγματικότητα δημιουργεί τις συνθήκες συνεργασίας μεταξύ αυτών των δύο διαφορετικών ρευμάτων και μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις. Απέναντι στη βαρβαρότητα του συστήματος, οι αναρχικοί και οι μαρξιστές συχνά συνεργάζονται σε περιπτώσεις όπως διαδηλώσεις, πορείες, συγκρούσεις και μέτωπα απέναντι στο κυρίαρχο σύστημα. Διατηρώντας κάθε ρεύμα τη διαφορετικότητά του, παίρνει μέρος από κοινού στη μάχη του κοινωνικού ανταγωνισμού.

Αυτό που έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον στη σκέψη των δύο συγγραφέων είναι μια φανερή τάση για μια συνθετική θεώρηση σήμερα, μια θεώρηση που θα συνδυάζει ριζοσπαστικές θεωρήσεις όχι μόνο του παρελθόντος αλλά και του παρόντος. Όπως αναφέρουν: «Ο ελευθεριακός μαρξισμός δεν είναι μια συνταγή, ένα πεπερασμένο θεωρητικό σώμα. Πρόκειται περισσότερο για συγγένεια, για ένα ορισμένο πολιτικό και διανοητικό βηματισμό. Είναι η κοινή επιθυμία να απαλλαγούμε, μέσω της επανάστασης,

από τη δικτατορία του κεφαλαίου, για να οικοδομήσουμε μια κοινωνία χωρίς αλλοτρίωση, μια κοινωνία ισότητας, απελευθερωμένη από τον εξουσιαστικό ζυγό του κράτους».

Θα λέγαμε ότι υπάρχει μια βεβιασμένη απόρριψη συνολικά της μαρξικής θεωρίας στη σημερινή πραγματικότητα του αναρχικού κινήματος και μια απαξιωτική και ταυτόχρονα αφελή απόρριψη των αναρχικών πρακτικών και θεωρήσεων από τους μαρξιστές και μαρξίζοντες κινηματικούς. Σήμερα έχουμε το προνόμιο και παράλληλα την τραγική θέση να μπορούμε να ασκήσουμε μια κριτική στις κοινωνικοιστορικές πραγματώσεις αυτών των δύο ρευμάτων και να διδαχθούμε από τα λάθη τους. Ο μαρξισμός δεν είναι ο ίδιος μετά την εδραίωση και την κατάρρευση των πρώην σοσιαλιστικών χωρών. Ούτε και ο αναρχισμός είναι ο ίδιος μετά την ήττα και το κλείσιμο του κύκλου των εκδοχών των παραδοσιακών προλεταριακών επαναστάσεων.

Όλες οι επαναστατικές θεωρίες που αξίωναν την εδραίωσή τους στο κοινωνικό πεδίο δημιούργησαν εκείνα τα εννοιολογικά εργαλεία που θα τους επέτρεπαν όχι μόνο μια διαφορετική ερμηνεία του κόσμου αλλά και τους τρόπους αυτής της εδραίωσης μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα. Θα ήταν άτοπο και αδόκιμο να θεωρήσουμε ότι μια ριζοσπαστική θεώρηση που θα στοχεύει σε έναν κοινωνικό μετασχηματισμό και σε μια αλλαγή των σημασιών που συγκροτούν τα άτομα και τις κοινωνίες σήμερα θα μπορούσε να αποκλείσει τις αναφορές και τις απαραίτητες οφειλές τόσο στον μαρξισμό όσο και στον αναρχισμό. Για παράδειγμα, πώς να εναντιωθείς στην αυθεντία της εξουσίας αν δεν ακούσεις τις κριτικές των κλασικών αναρχικών ή πώς να επαναπροσδιορίσεις τη θέση της εργασίας σήμερα αν δεν περάσεις από τη μαρξική κριτική του καπιταλιστικού μοντέλου; Πώς να μιλήσεις για αυτοδιαχείριση και αυτοοργάνωση χωρίς να ρίξεις μια ματιά στα πρώιμα έργα του Μαρξ ή να μην ανατρέξεις στους πειραματισμούς των αναρχικών;

Το βιβλίο των Μικαέλ Λεβί και Ολιβιέ Μπεζανσενό θίγει και ανοίγει ζητήματα που σήμερα είναι αναγκαίο να τεθούν στον διάλογο. Τουλάχιστον για όσους σκέφτονται με σοβαρό τρόπο μια

επαναστατική αλλαγή της κοινωνίας. Γι’ αυτό και θεωρώ σημαντική τη συμβολή τους στην ανάγκη της σύνθεσης ενός νέου επαναστατικού προτάγματος που θα μπορέσει να εμπνεύσει τα κινήματα σήμερα τόσο να επαναπροσδιορίσουν τη δράση τους ώστε να μην ποντάρουν συνεχώς σε ζητήματα που εκ των προτέρων είναι χαμένα αλλά και θα δημιουργήσει τις απαραίτητες εμπνεύσεις ώστε να ξέρουμε πού θέλουμε να πάμε. Κι αυτό απαιτεί μια κοινή επανανοηματοδότηση των σκοπών. Ειδάλλως τίποτα από τα παραπάνω δεν μπορεί να γίνει.

Κλείνοντας, και σε έναν τόνο πιο προσωπικό, είμαι από αυτούς που πιστεύουν ότι το παραδοσιακό επαναστατικό κίνημα βρίσκεται στο τέλος του. Στη σημερινή πραγματικότητα των μαζικών κοινωνιών, των μεταμοντέρνων κοινωνιών, μέσα σε έναν πολυθεϊσμό αξιών, είναι δύσκολο για τις παραδοσιακές θεωρήσεις να παράγουν τα εννοιολογικά εργαλεία που θα συγκροτήσουν τα νέα παραδείγματα, όσο κι αν πασχίζουν να ανασυγκροτηθούν για να το κάνουν. Μιας και γνωρίζω την αγάπη τόσο του Μικαέλ Λέβι όσο και του Στέφανου Ροζάνη για τον Βάλτερ Μπένγιαμιν, η «ριζοσπαστική ιδέα της ελευθερίας» του Μπένγιαμιν σήμερα ενδεχομένως να πρέπει να αναμετρηθεί με τα συντρίμμια των ανθρώπινων τραγωδιών που οδήγησαν οι κοινωνικοί πειραματισμοί του προηγούμενου αιώνα ώστε να μπορέσει να σηκώσει το ανάστημά της για το ξεπέρασμα της βαρβαρότητας που βιώνει η ανθρωπότητα τα τελευταία χρόνια. Και η ανθρώπινη ελευθερία αποτελεί το πρώτο και το τελευταίο διακύβευμα σε αυτό τον αγώνα.

Καπιταλιστικά και Αντικαπιταλιστικά Κοινά

Γιώργος Λιερός

"Χωρίς τα κοινά δεν μπορεί να υπάρξει ούτε αστικό κράτος ούτε αγώνας για την ανατροπή του".

Έχουμε ορίσει τα κοινά ως *"πρακτικές αυτοοργανωμένων κοινωνικών ομάδων οι οποίες έχουν σαν βάση την απο κοινού χρήση (ή αξιώσεις χρήσης) τμημάτων του περιβάλλοντός τους στα οποία αποδίδουν συγκεκριμένες μορφές σεβασμού".* Στα κοινά ανήκουν συνεταιρισμοί, αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια, κοινωνικά κέντρα, οργανώσεις αλληλεγγύης, η κοινωνική οικονομία, κινήσεις πολιτών που διεκδικούν ή υπερασπίζονται τα δημόσια αγαθά, αθλητικοί σύλλογοι, θρησκευτικές οργανώσεις, πολιτιστικοί σύλλογοι, θεωρητικοί όμιλοι, εκδοτικές ομάδες κλπ.

Με δυό λόγια, στα κοινά περιλαμβάνεται όλη η δημόσια και συλλογική ζωή, σε διάκριση από την πολιτική εξουσία και την αγορά. Δεν πρόκειται μόνο -η **Έλινορ Όστρομ** είναι πολύ σαφής επ' αυτού- για τους "πόρους κοινής δεξαμενής" και την σχετική μ' αυτούς οργάνωση της παραγωγής και της διανομής. Τα κοινά είναι όλος ο κοινωνικός ιστός ο οποίος, ξεκινώντας από τα κατώφλια των σπιτιών συνδέει ιδιωτικούς και πολιτειακούς θεσμούς, τους κάνει λειτουργικούς και δένει την κοινωνία σ'ένα όλο, ένα όλο που σπαράσσεται από ασυμφιλίωτες αντιθέσεις. Ο κόσμος των κοινών δεν είναι καθόλου ενιαίος.

Μια κοινωνία που χάνει τα κοινά της διολισθαίνει στην ανομική κατάρρευση, στον πόλεμο όλων εναντίον όλων. Η αστική κοινωνία, η ηγεμονία της αστικής τάξης, για όσο υφίσταται, διατηρεί τα δικά της κοινά, τη δική της αντίληψη για το κοινό αγαθό. Οι αστοί έχουν τα κοινωνικά τους δίκτυα που οργανώνονται γύρω από τα καλά σχολεία, φιλανθρωπικά, καλλιτεχνικά και πολιτιστικά ιδρύματα, κοινωνικές εκδηλώσεις, λέσχες κι εξοχικά και, φυσικά, μέσα από την επιχειρηματική ζωή -χάρη σε αυτά τα δίκτυα, από πολλές μικρές συζητήσεις, διαμορφώνεται πολύ γρήγορα η συλλογική θέληση της αστικής τάξης. Προπάντων όμως τα κοινά της αστικής τάξης είναι ένας ολόκληρος πολιτισμός που διαποτίζει όλη την κοινωνία, ένας πλούτος μη αγοραίων και μη κυβερνητικών δραστηριοτήτων τις οποίες αναλαμβάνουν πολύ

ευρύτερες μερίδες του πληθυσμού.

Επίσης -κι αυτό πρέπει να το πάρουν σοβαρά υπόψη τους τα λεγόμενα αντικαπιταλιστικά κοινά εάν θέλουν να υπάρξουν σαν τέτοια- η ηγεμονική δεξιότητα της αστικής τάξης μπορεί να εντάσσει στους αστερισμούς των κοινών της αστικής κοινωνίας, πολιτιστικά στοιχεία της πιο διαφορετικής προέλευσης προκειμένου να δημιουργήσει τις "τοπικές ιστορίες" και τα "συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια" που χρειάζεται η νέα επανοργάνωση των καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων. Τα κοινά δίνουν στο αστικό κράτος το στρατηγικό του βάθος και κατά συνέπεια τη σταθερότητά του.

Τα **αντικαπιταλιστικά κοινά** είναι τα κοινά που αντιστρατεύονται τη συσσώρευση του κεφαλαίου, θεσμίζουν τις οιωνεί κομμουνιστικές σχέσεις που γενιούνται στο μοριακό επίπεδο από τις καπιταλιστικές αντιφάσεις, επαναφέρουν στο προσκήνιο τις παμπάλαιες ιδέες της κοινοκτημοσύνης, μιας παράδοσης τουλάχιστον 2500 χρόνων, και μας δίνουν την ευκαιρία να μιλήσουμε ξανά για τον κομμουνισμό και μάλιστα ερχόμενοι σε ρήξη με τον κρατισμό της Γ΄Διεθνούς και της σοσιαλδημοκρατίας. Τα αντικαπιταλιστικά κοινά είναι οι ανακτημένες αυτονομίες των λαϊκών τάξεων, αυτονομίες που τους στέρησε το κράτος, ιδιαίτερα το νεωτερικό κράτος.

Στο νεωτερικό κράτος, η σχέση της κοινωνίας μαζί του δεν είναι εξωτερική όπως στα περισσότερα προνεωτερικά κράτη, δεν έχουμε πολλές παράλληλες κοινωνίες: από τη μια αυτή της άρχουσας τάξης κι από την άλλη εκείνες των κατώτερων τάξεων. Αυτό το κράτος δεν αποτελεί, όπως συχνά το ευρωπαϊκό μεσαιωνικό κράτος, μια "ομοσπονδία κοινωνικών ομάδων με διαφορετικές και καθόλου υποτελείς λειτουργίες" (Γκράμσι). Αν η ιστορία του κράτους είναι η -μη γραμμική- ιστορία διαδοχικών ενσωματώσεων, σε όλο και μεγαλύτερο βάθος, της κοινωνίας στην κρατική τάξη, πλέον με το νεωτερικό κράτος η υπαγωγή της κοινωνίας στο κράτος γίνεται οργανική και αυτήν ακριβώς την συμπερίληψη της κοινωνίας στο κράτος αποδίδει το γραμσιανό σχήμα κράτος = πολιτική κοινωνία + ιδιωτική κοινωνία.

Το εν λόγω σχήμα, αποτελεί τον πλήρη και ακριβή ορισμό του **βιοπολιτικού κράτους**. Αυτή η υπαγωγή στο κράτος συντελέστηκε κατά τη νεωτερικότητα, σε διαδοχικά και όλο και πιο αποφασιστικά βήματα, με την καταστροφή του προηγούμενου κοινοτιστικού τρόπου οργάνωσης, μια ευρεία καταστροφή των κοινών η οποία είναι η άλλη πλευρά της σύγχρονης κρατικής φροντίδας για τις ζωές των ανθρώπων.

Στην καπιταλιστική κοινωνία λοιπόν δεν έχουμε από τη μια τα κοινά των αστών και από την άλλη τα κοινά των εργατών, σα να είχαμε δύο παράλληλες κοινωνίες. Τα κοινά των εργατών αποτελούν μέρος, υπάγονται στα κοινά της ευρύτερης καπιταλιστικής κοινωνίας. Είναι αντικαπιταλιστικά στο μέτρο που έρχονται σε ρήξη με την αστική κοινωνία, ανακτούν αυτονομίες, πειραματίζονται με χειραφετήσεις και γίνονται μέρος του "κινήματος που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων". Το ίδιο ισχύει και για τα κοινά πολλών άλλων κοινωνικών ομάδων.

Τα αντικαπιταλιστικά κοινά έχουν στην αφετηρία τους διάσπαρτες σε όλο το κοινωνικό πεδίο σχέσεις και θεσμούς δια των οποίων οργανώνεται η κοινωνική ζωή των λαϊκών τάξεων σε απόσταση από την πολιτεία και την αγορά. Συγκροτούνται, κατά βάση, μέσα από την προσπάθεια των λαϊκών τάξεων να καλύψουν με μια πολυεπίπεδη αυτοοργάνωση το κενό που αφήνει η σημερινή απόσυρση της πολιτείας (διάλυση κράτους πρόνοιας, ζώνες ανομίας). Η απόσυρση της πολιτείας όμως δεν απελευθερώνει εξωτερικές ως προς το κράτος ζώνες, αλλά ζώνες που συμπεριλαμβάνονται στην κρατική τάξη αποκλειόμενες από αυτή (ζώνες εξαίρεσης).

Οι ρωγμές, οι απελευθερωμένες ζώνες, αυτή η πολλά υποσχόμενη εξωτερικότητα -εμβόλιμα δίκτυα, "πηγές εμβόλιμης αλληλεπίδρασης", ο τόπος κυοφορίας αποφασιστικών διεργασιών της κοινωνικής αλλαγής- είναι προσωρινή, ασταθής και αβέβαιη. Υπάρχουν πρακτικές εντός/εκτός, στα όρια, αλλά όχι "έξω" από το βιοπολιτικό κράτος, τα αντικαπιταλιστικά κοινά δεν μπορούν απλώς να στρέψουν τα νώτα τους, δεν υπάρχει "έξοδος" χωρίς την

καταστροφή του βιοπολιτικού κράτους. **Μπορούμε λοιπόν να μιλάμε για αντικαπιταλιστικά κοινά χωρίς να κρατάμε ζωντανή την προοπτική της καταστροφής του κράτους; Ποια τύχη μπορούν να έχουν οι ζώνες αυτονομίας στις ρωγμές, όσο σημαντικές κι αν είναι, αν θεωρηθούν ως ο τελικός σκοπός; Ίσως το να μαραζώνουν υπό την προστασία μιας φιλικής κυβέρνησης της Αριστεράς.**

Έτσι ή αλλιώς τίποτα δεν μπορεί να γίνει χωρίς τις χιλιάδες πρωτοβουλίες από την ίδια την κοινωνία, τον πολλαπλασιασμό και τη δικτύωση των εστιών αντίστασης, την αντικαπιταλιστική τους ριζοσπαστικοποίηση –**καμία πρωτοπορία δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κοινωνία**. Στο πλαίσιο που ορίζει αυτή η θεμελιώδης προϋπόθεση, μπορούμε να πούμε, όσον αφορά τις προοπτικές που ανοίγουν τα αντικαπιταλιστικά κοινά, ότι σήμερα είναι ζητούμενα:

– η αναγέννηση, μέσα από τις πρακτικές των κοινών, του "κινήματος το οποίο καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων", αναγέννηση μέσα από προσπάθειες που για την ώρα παραμένουν άκαρπες, αντιφατικές και συχνά περιθωριακές.

– η διαμόρφωση πολιτικού σχεδίου -ή σχεδίων- εναντίον της ηγεμονίας του κράτους και του κεφαλαίου, δηλ. αντιηγεμονικού σχεδίου, η συγκρότηση των φορέων που είναι σε θέση να το αναλάβουν, που βρίσκονται σε μια οργανική σχέση μ' ένα τέτοιο σχέδιο.

Μακροπρόθεσμα το ζητούμενο είναι η ανάπτυξη μέσα από δομές βασικά κοινοτικού τύπου μιας ολόκληρης κοινωνίας ενάντια στο κράτος, της κοινωνίας που θα θέσει τα θεμέλια για να ιδρυθούν δια της επανάστασης οι πόλεις και οι ομοσπονδίες κοινοτήτων που θα πάρουν τη θέση του κράτους.

Ο απολογισμός των κινημάτων στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια είναι εξαιρετικά αντιφατικός: απελπιστικά φτωχές επιδόσεις στην αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία μαζί με αναβαθμισμένες εκφάνσεις των κοινών, όπως οι πλατείες και το κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες. Η κατάσταση είναι εγγενώς

μη προβλέψιμη και φαίνεται να μας διαφεύγουν εντελώς τα υπόγεια ρεύματα που την υποστρώνουν. Έτσι δεν μπορούμε να διατυπώσουμε τις απόψεις μας για τα πεπρωμένα των αντικαπιταλιστικών κοινών παρά στη μορφή του μύθου, δηλαδή "συγκεκριμένων δημιουργιών της φαντασίας" που προσπαθούν όμως να ανοίξουν τον δρόμο στην έλλογη κατανόηση και τη συνειδητή δράση. Αυτό είναι το πνεύμα με το οποίο αναφερόμαστε στις δημοκρατίες των συνεταιρισμένων παραγωγών για να περιγράψουμε μελλοντικές κοινωνίες με έναν τρόπο που προσπαθεί να φέρει στο σήμερα τις αξίες και τις πολιτικές αρετές που αποδίδει σε μια ελεύθερη ανθρωπότητα.

Με αυτό το "μύθο" θέλουμε:

– Να αποδώσουμε στο πολιτικό πράττειν μια κεντρικότητα ανθρωπολογικού χαρακτήρα. Η κομμουνιστική κοινωνία -μια κοινωνία χωρίς τάξεις αλλά όχι χωρίς συγκρούσεις- σκιαγραφείται με μια πλούσια κι έντονη πολιτική ζωή στο κέντρο. Γι΄αυτή την κοινωνία, η **άμεση δημοκρατία** δεν είναι ένα μεταβατικό πολίτευμα αλλά ένα αξιακό σύστημα, μια αντίληψη για τον άνθρωπο, ένας ολόκληρος πολιτισμός που την διέπει -η αντίθεσή της με τη σύγχρονη μεταπολιτική (τη σκοπιά του ιδιώτη) είναι ριζική.

– Να διατρανώσουμε την πίστη μας σε ένα πολυκεντρικό κόσμο, μια πλουραλιστική οικουμένη, εκείνη των 10,000 λαών, των 10,000 πατρίδων, των 10,000 πολιτισμών. Χιλιάδες πολιτικά κυρίαρχες πόλεις και ομοσπονδίες κοινοτήτων σε μια ελεύθερη ανθρωπότητα, δεν θα είναι απλώς οι χιλιάδες παραλλαγές ενός πολιτειακού μοντέλου αλλά χιλιάδες διακριτοί πολιτισμοί οι οποίοι ολοκληρώνονται σ' ένα πλήθος ανεξάρτητων και διαφορετικών μεταξύ τους δημοκρατιών. Τα σύγχρονα μεγα-κράτη -κι ακόμη περισσότερο μια ομοιογενής κι αδιαφοροποίητη παγκόσμια πολιτεία- είναι εντελώς ασύμβατα με τη δημόσια ελευθερία.

– Να δηλώσουμε τη σημασία που έχει για την ελευθερία μια ορισμένη σχέση δημόσιου-προσωπικού χώρου, μια σχέση που μόνο η

πόλη μπορεί να προσφέρει, ούτε το χωριό, ούτε οι απρόσωπες μαζικές κοινωνίες μπορούν να το κάνουν. Στην πόλη τα μεγέθη δεν είναι τόσο μεγάλα ώστε να αποτρέπουν τον έλεγχο των πολιτών στην πολιτεία, είναι όμως αρκετά μεγάλα για να επιτρέπουν την αποκέντρωση επίσης και προς τα κάτω και την καλύτερη διασφάλιση του προσωπικού χώρου.

Όπως το έθνος-κράτος υπήρξε ο κατεξοχήν τόπος της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, έτσι και η πόλη είναι ο προνομιακός τόπος της άμεσης δημοκρατίας. Όπως στην αστική κοινωνία το κοινό αγαθό ήταν η φαντασιακή κοινότητα του έθνους και στην κλασική Ελλάδα, τη Σουμερία και τη μεσαιωνική Ιταλία ήταν η πόλη, έτσι και το κοινό αγαθό σε μια ελεύθερη ανθρωπότητα θα μπορούσε να είναι η δημοκρατία των συνεταιρισμένων παραγωγών (πόλη ή ομοσπονδία κοινοτήτων).

Με τις δημοκρατίες των συνεταιρισμένων παραγωγών -ένα μύθο, ένα παράδειγμα, μια υπόθεση εργασίας- όπως και γενικότερα με την έννοια των **“κοινών της πόλεως”** ερχόμαστε να επικεντρώσουμε τη συζήτηση για τις προοπτικές των αντικαπιταλιστικών κοινών, πρόσκαιρα ανακτημένων λαϊκών αυτονομιών σήμερα, στην πολιτική και την πόλη.

Για την Άρεντ τα κοινά είναι η δημόσια σφαίρα, στην καθομιλουμένη τα κοινά είναι τα πολιτικά, μια πολιτική ζωή ανοιχτή στη συμμετοχή. Χωρίς ένα πολιτικό σχέδιο εναντίον της ηγεμονίας του κράτους και του κεφαλαίου τα κοινά των λαϊκών τάξεων δεν είναι παρά μερικές -μεταξύ πολλών άλλων- υποθέσεις της ιδιωτικής κοινωνίας. Και το ζητούμενο δεν είναι απλώς ένα κάποιο πολιτικό σχέδιο αλλά μια πραγματική διαδικασία “αντιηγεμονίας” που υπερβαίνει την αστική πολιτική σε ένα αναβαθμισμένο πολιτικό πράττειν –που υπερβαίνει την αφηρημένη πολιτική, την αντιπροσωπευτική δημοκρατία με την άμεση δημοκρατία. Μια διαδικασία που κορυφώνεται σ΄έναν αγώνα ζωής και θανάτου με την αστική πολιτεία.

Αναφέρθηκε ήδη η στενή σχέση, σχέση καταγωγής, της δημοκρατίας (και της πολιτικής) με την πόλη. Οι πόλεις, οι συνοικίες και

οι γειτονιές τους είναι σήμερα ο κατεξοχήν τόπος στον οποίο συνυπάρχει σε φυσική εγγύτητα όλη η ποικιλία των δομών (οικονομικές, πολιτισμικές, πολιτικές) που συμπεριλάβαμε στα κοινά. Τόπος στον οποίο θα μπορούσαν να αναπτυχθούν σχετικά ολοκληρωμένα όλες εκείνες οι κοινωνικές σχέσεις οι οποίες, ενθηκεύοντας τις οικονομικές δραστηριότητες, θα επέτρεπαν στους ανθρώπους να παράγουν ξανά με μη οικονομικά κίνητρα.

Από την άλλη μεριά όμως, με την παγκοσμιοποίηση και την βιοπολιτική παραγωγή σχηματίζεται και ισχυροποιείται ένα πλανητικό δίκτυο "οικουμενικών πόλεων" (μεγα-πόλεων) πολλές φορές σε βάρος της εξουσίας του εθνικού κράτους. Οι μεγα-πόλεις "…ο τόπος ανάπτυξης και ανατροπής του νέου τρόπου της καπιταλιστικής παραγωγής… του νέου τρόπου της κρατικής εξουσίας" (Κωτσάκης) αποτελούν την άρνηση εκείνου του τόσο σημαντικού κοινού στο οποίο αναφερόταν το περίφημο "δικαίωμα στην πόλη". Έτσι ή αλλιώς οι πόλεις είναι ένα από τα πιο κρίσιμα πεδία για τις συγκρούσεις που έρχονται.

Υ.Γ.

Και τί γίνεται με την **τοπική αυτοδιοίκηση**; Μήπως η τόσο μεγάλη σημασία που αποδίδουμε στην πόλη τακτικά και στρατηγικά, κοντοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, θα έπρεπε να μας οδηγήσει σε μια συστηματική και οργανωμένη παρέμβαση στους δήμους και τις κοινότητες π.χ. μέσα από τη συγκρότηση δημοτικών κινήσεων με ελευθεριακά χαρακτηριστικά; Εάν το ξήλωμα της καπιταλιστικής οικονομίας μπορεί να αρχίσει με πρακτικές εντός/εκτός αγοράς όπως αυτές της αλληλέγυας και συνεργατικής οικονομίας, γιατί να μην ξεκινήσει "άμεσα" το ξήλωμα του αστικού κράτους μέσα από τα κινήματα πόλης, τα οποία στο μέτρο που κατάφερναν να αρθρώσουν ένα ολόκληρο κόσμο των κοινών θα μπορούσαν να αναλάβουν εδώ κι εκεί την δημοτική εξουσία με σκοπό να τη διαλύσουν σ' ένα "ανοιχτό εργαστήριο συναινετικών παρεμβάσεων και πλουραλιστικών δημιουργιών νομοθετικών κανόνων" (Νέγκρι και Χαρντ); Ξεκινώντας από προβληματισμούς σ' αυτό το μήκος κύματος, μερικοί στοχαστές που εμφορούνται από ελευθεριακές ιδέες προτείνουν π.χ. **την παρέμβαση στις δημοτικές εκλογές.**

Πρόκειται για μια δύσκολη αλλά πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση η οποία θα έπρεπε να ανοίξει άμεσα, καθώς μάλιστα η επικείμενη αναθεώρηση του Καλλικράτη και η σχετική δημόσια συζήτηση θα μπορούσε να μας δώσει μια ευκαιρία να εξηγήσουμε στον κόσμο τί είδους δήμους και κοινότητες θέλουμε. Σε κάθε περίπτωση όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι **οι δήμοι είναι μέρος της πολιτικής εξουσίας** και μάλιστα ένα μέρος το οποίο σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης αναβαθμίζεται, ακριβώς τη στιγμή που ένας ολόκληρος πολιτικός πολιτισμός που συνδεόταν με το έθνος κράτος, σβήνει.

Η μεγάπολη, όπως είπαμε, δεν είναι η πόλη αλλά η άρνηση της πόλης, όχι ο τόπος της άμεσης δημοκρατίας αλλά εκείνος της σύγχρονης ολιγαρχίας. Φυσικά και δεν μπορεί να διοικηθεί με άμεση δημοκρατία ο δήμος της Αθήνας ή της Θεσσαλονίκης και πολύ περισσότερο εκείνος της Νέας Υόρκης, του Λονδίνου ή της Σαγκάης. Ο απολογισμός κινήσεων πόλης οι οποίες μετά από δεκαετίες κινηματικής δράσης κατάφεραν να πάρουν τη δημοτική εξουσία, δυστυχώς δεν είναι καθόλου ενθαρρυντικός. Ωστόσο η πρόκληση που αντιπροσωπεύουν αυτά τα ερωτήματα είναι μεγάλη και κάποιες πρώτες επεξεργασίες για να δοθούν κάποια στιγμή οι απαντήσεις πρέπει να αρχίσουν άμεσα.

Χακεύοντας τα Κινήματα και την Πολιτική – Για μία Συμμαχία για τα Κοινά & την ΚΑΟ

Αντώνης Μπρούμας

Η Ανάγκη

Είναι κοινή η παραδοχή ότι στην Ελλάδα της κρίσης τα κινήματα και οι πολιτικές οργανώσεις στάθηκαν αναντίστοιχα του βάθους και της σημασίας της κοινωνικής σύγκρουσης. Εφόσον δοκιμάστηκαν σχεδόν τα πάντα, ποιο ήταν τελικά το στοιχείο που απουσίαζε από τα κινήματα και τις πολιτικές οργανώσεις και οδήγησε σε αυτή την αναντιστοιχία; Μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008, το πανκοινωνικό κίνημα των πλατειών, την εκλογή της Αριστεράς στην κυβέρνηση, τη σύσσωμη συμμετοχή της κοινωνίας στο προσφυγικό δεν μπορούμε πια να εθελοτυφλούμε.

Αναγκαία (όχι όμως μοναδική) προϋπόθεση για την εξάλειψη αυτής της αναντιστοιχίας καθώς και για τους όποιους ριζοσπαστικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς είναι η πρότερη συγκρότηση μαζικής λαϊκής εξουσίας (poder popular). Η διαδικασία αυτή γίνεται από τα κάτω, στη βάση της κοινωνίας. Και απαραίτητα απαιτεί μετάβαση από το υπάρχον πεπερασμένο παράδειγμα κινημάτων σε ένα ανώτερο παράδειγμα κυκλοφορίας / συσσώρευσης της κοινής μας δύναμης.

Αν συμφωνούμε με τα παραπάνω, τότε το ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής: Ποιο είναι το εναλλακτικό αυτό παράδειγμα για τα κινήματα και πώς το οικοδομούμε;

Η Συγκυρία

Οι παρούσες συνθήκες ευνοούν τη συγκρότηση μίας ευρύτερης δικτύωσης των κινημάτων. Οι ευνοϊκές αυτές συνθήκες έχουν να κάνουν (1) με τα κινήματα, (2) με την πολιτική συγκυρία, και (3) με τις ομάδες ανθρώπων, που μπορούν να πλαισιώσουν τη συμμαχία.

Η ευνοϊκή συγκυρία σε σχέση με τα κινήματα έχει ως εξής:

- Η ύφεση των μαζικών κινητοποιήσεων δίνει τον χρόνο για συσσώρευση δύναμης και οργανωτικούς μετασχηματισμούς πριν την έναρξη του επόμενου κύματος κινητοποίησης. Είναι αναγκαία άλλωστε η ύπαρξη κινηματικών δομών, που θα μπορούν να δώσουν στο νέο αυτό κύμα μία καλύτερη προοπτική για κοινωνική αλλαγή.

- Η αποδυνάμωση της λογικής του θρυμματισμού και του σεχταρισμού εντός των κινημάτων λόγω της κρίσης δημιουργεί ένα πιο δημιουργικό φαντασιακό σε μία σιωπηρή πλειοψηφία αγωνιστών των κινημάτων.

Η ευνοϊκή πολιτική συγκυρία για τη συγκρότηση της συμμαχίας έχει ως εξής:

- Η αποδυνάμωση της ελκυστικότητας του αντιπροσωπευτισμού δίνει ενδεχομενικά τη δυνατότητα για αναζήτηση προοπτικής στην οριζόντια παραγωγική οργάνωση με πολιτικούς όρους.
- Η αδυναμία της Αριστεράς να συγκροτήσει εναλλακτικό κοινωνικό πόλο εξαιτίας της ενσωμάτωσής της στο κράτος ανοίγει τον χώρο για συμμαχίες στην κοινωνική βάση, που θα αναλαμβάνουν να παίξουν τον ρόλο αυτόν.
- Η παγκόσμια άνοδος της αντισυστημικής ακροδεξιάς δεν αφήνει περιθώριο για την παραμονή στο υπάρχον παράδειγμα οριζοντιότητας, αυτό της διασποράς / κατακερματισμού δυνάμεων και της σχέσης αντιθετικής ετερονομίας σε σχέση με το κυρίαρχο πολιτικό / οικονομικό σύστημα.

Η ευνοϊκή συγκυρία σε σχέση με τους ανθρώπους που μπορούν να πλαισιώσουν τη συμμαχία έχει ως εξής:

- Μεγάλος αριθμός αγωνιστών των κινημάτων βρίσκεται σε φάση αναζήτησης, ενώ οι υπαρχόντες πολιτικοί σχηματισμοί κάθε είδους ρευστοποιούνται.
- Υπάρχουν κάποιες υποτυπώδεις δομές στον χώρο των Κοινών και της ΚΑΟ, ο κόσμος γύρω από τις οποίες είναι δεκτικός για αποδοχή νέων ιδεών, με διάθεση για συνεργασία, παραγωγή και δικτύωση με σκοπό μία συνολικότερη προοπτική.
- Υπάρχει ένας ευρύτερος κόσμος με πολιτικές ανησυχίες, ο οποίος βρίσκεται στο περιθώριο της μισθωτής εργασίας και της κατανάλωσης και, συνεπώς, έχει μεγαλύτερα κίνητρα και μεγαλύτερη ευχέρεια, για να αλλάξει παραγωγικό παράδειγμα, αν αυτό το παράδειγμα του παρέχει τα

στοιχειώδη.

Το Σχέδιο

Προσπάθειες για συντονισμό και δικτύωση πολιτικών και κοινωνικών φορέων έχουν λάβει χώρα στο παρελθόν, χωρίς όμως ιδιαίτερη επιτυχία. Τα **μοτίβα αποτυχίας** τέτοιων προσπαθειών είναι λίγο πολύ τα εξής:

(i) Οι προσπάθειες ευρύτερης οριζόντιας δικτύωσης και συντονισμού αποτυγχάνουν ήδη κατά την προσπάθεια συγκρότησής τους. Οι ενδιαφερόμενες ομάδες προσέρχονται με κατασταλαγμένες πολιτικές απόψεις και προχωρούν σε μία απόπειρα σύγκλισης, η οποία χάνεται σε μία φθοροποιό διαδικασία για την ανακάλυψη ενός a priori απολύτως ορθού πολιτικού πλαισίου και διαδικασίας, στο οποίο μάλιστα είναι συχνά προαπαιτούμενο να συμφωνεί ο καθένας κατά 100%. Ακόμη και στην περίπτωση που τέτοιες προσπάθειες δικτύωσης και συντονισμού γίνονται με μαζικούς όρους, δηλαδή με την κοινωνία μέσα, ο κόσμος αποθαρρύνεται από τη διαδικασία και αποχωρεί.

Τελικώς, τέτοιες προσπάθειες διαπιστώνουν το αυτονόητο. Σύγκληση μεταξύ αμετακίνητων πολιτικών θέσεων προς αναζήτηση ενός υποτιθέμενα a priori ορθού πλαισίου, που ήδη κάπου σε κάποιο μυαλό υπάρχει, δεν είναι μόνο αδύνατες αλλά και άχρηστες, αφού δεν παράγουν τίποτα νέο.

(ii) Οι προσπάθειες συνένωσης πολιτικών φορέων της Αριστεράς γίνονται συνήθως για την κάθοδο σε αντιπροσωπευτικές θεσμικές διαδικασίες. Όταν τέτοιες προσπάθειες πολιτικών φορέων της Αριστεράς (αλλά και της Αναρχίας) γίνονται με σκοπό τη συνένωση δυνάμεων στις κινητοποιήσεις και στα κινήματα, ήδη εκκινούν χωρίς την κοινωνία και με μία μίνιμουμ “συμφωνία κυρίων” μεταξύ ομάδων ή πολιτικών οργανώσεων. Με την πάροδο του χρόνου τέτοιες προσπάθειες φυλλορροούν σε διαδικαστικού χαρακτήρα συναντήσεις μεταξύ εκπροσώπων πολιτικών οργανώσεων. Σε κάθε περίπτωση τέτοιες διαδικασίες είναι ακατάλληλες για το χτίσιμο λαϊκής εξουσίας, γιατί δεν καθιστούν συμμέτοχο την

κοινωνία.

Το αποτέλεσμα είναι πως, όσες προσπάθειες δικτύωσης έχουν γίνει, οδηγούν σε ένα άθροισμα δυνάμεων, το οποίο είναι τελικά λιγότερο από τις επιμέρους δυνάμεις που τις απαρτίζουν. Είτε όμως περάσουν το στάδιο της συγκρότησης και αποστεωθούν στη συνέχεια είτε καταστραφούν στο στάδιο της συγκρότησης, τέτοιες προσπάθειες αφήνουν στους συμμετέχοντες μία εμπειρία βαθιάς αποτυχίας, παρ' όλη την προσπάθεια. **Η δε επανάληψη της αποτυχίας λειτουργεί τιμωρητικά για το άτομο**, που κάθε φορά διαθέτει δυνάμεις για τέτοιους σκοπούς. Η συνολική μάλιστα εμπειρία των προσπαθειών δικτύωσης είναι σε προσωπικό επίπεδο εντόνως αρνητική και αποθαρρυντική, αφού οι παραστάσεις στο επίπεδο του βιώματος είναι οι αδιέξοδες και αντιπαραγωγικές τριβές ή οι αποστεωμένες διαδικασίες, που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Το πιο σημαντικό, οι προσπάθειες δικτύωσης, που έχουν γίνει, δεν σχεδιάζονται με τέτοιους όρους ώστε να γίνονται **με την κοινωνία** και να απευθύνονται σε αυτή. Επίσης, αποτελούν προσπάθειες δικτύωσης, που περιορίζονται αποκλειστικά στο πολιτικό επίπεδο, και δεν επεκτείνονται στην παραγωγή. Όλα αυτά έχουν οδηγήσει τα εγχώρια κινήματα σε μία τάση αποφυγής δικτύωσης και συντονισμού, ακόμη και σε στοιχειώδες επίπεδο.

Σήμερα είμαστε πιο ώριμοι από ποτέ μέσα από τις εμπειρίες των αποτυχιών μας να χακέψουμε τα κινήματα και την πολιτική. Δεν υπάρχει apriori πολιτική ορθότητα, που πρέπει να ανακαλύψουμε μέσα από διαδικασίες μεταξύ μας διαβούλευσης. Αυτά μπορούμε μόνο να τα εφεύρουμε εκ των υστέρων μέσα από μια επίπονη πράξη, παράγοντας συνεχώς μεταξύ μας εγχειρήματα και κοινωνικές σχέσεις. Οφείλουμε δηλαδή πρώτα να πράξουμε, για να υπάρξουμε, κοινώς να ακολουθήσουμε την πραξεοκρατία (do-ocracy) των χάκερ. Ή, κατά τα ζαπατιστικά πρότυπα, το πολιτικό πλαίσιο, που θα μας ενώνει πραγματικά, μπορεί μόνο να χτιστεί μέσα από τις κοινωνικές ανάγκες και η πολιτική διαδικασία μέσα από το βίωμα.

Μία συμμαχία των κινημάτων και της κοινωνίας, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες μας, δεν μπορεί παρά να είναι μία κοινωνική συμμαχία, που να συνδυάζει την πολιτική με την παραγωγή. Ένας τέτοιος συνδυασμός είναι σήμερα πιο αναγκαίος από ποτέ για οποιαδήποτε κινηματική δραστηριότητα για τους εξής λόγους:

(α) οι άνθρωποι των κινημάτων αντιμετωπίζουν σοβαρά προσωπικά αδιέξοδα, που φτάνουν μέχρι το σημείο της αδυναμίας υλικής αναπαραγωγής, **(β)** η εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης και η οικονομική ένδεια περιορίζουν τον προσωπικό χρόνο αλλά και τον συλλογικό χρόνο κάθε εγχειρήματος της ΚΑΟ που αγωνίζεται να επιβιώσει, **(γ)** η μεγαλύτερη αδυναμία απόδοσης προοπτικής για τα κινήματα εστιάζεται στις καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων, εκεί που αποχωρεί ταχύτατα το κράτος και η αγορά, και **(δ)** οποιουδήποτε είδους λαϊκή εξουσία ιστορικά συνενώνει αδιάσπαστα στις δομές της την πολιτική με την παραγωγή, αντίθετα με ό,τι πρεσβεύει ο αστικός τρόπος σκέψης, που διαπερνά την Αριστερά και την Αναρχία.

Επιπλέον, για να μπορέσει να έχει τον απαιτούμενο κοινωνικό αντίκτυπο, μια τέτοια κοινωνική συμμαχία οφείλει να καταστεί μια συμμαχία των εγχειρημάτων / κινημάτων τόσο των Κοινών όσο και της ΚΑΟ. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ Κοινών και ΚΑΟ δεν είναι ούτε ξεκάθαρη ούτε και αυτονόητη. Η ιδανική σχέση της ΚΑΟ με τα Κοινά αγαθά είναι μια σχέση διαλεκτική και αμοιβαίως ενδυναμωτική. Τα Κοινά αναπαράγονται μέσα από έναν ανώτερο ποιοτικά τρόπο, ο οποίος βασίζεται στη δημόσια συσσώρευση πόρων και αξίας (pooling), συγκριτικά με το κεφάλαιο, το οποίο βασίζεται στην ιδιωτική συσσώρευση πόρων και αξίας. Εντούτοις, τα κοινά αναπτύσσονται σε ασυμβατότητα με το κυρίαρχο σύστημα κυκλοφορίας αξίας της εμπορευματικής αγοράς.

Αυτό καθιστά τα Κοινά μη βιώσιμα, όπου απαιτείται ιδιαιτέρως μεγάλη ένταση εργασίας και αδυναμία συσσώρευσης αυτής μέσα από οικονομίες έκτασης (economies of scope). Συνεπώς, τα Κοινά αναγκαστικά αναπτύσσουν όρια σε σχέση με την αγορά στα σημεία εκείνα, που απαιτούν ένταση εργασίας. Σε μία στρατηγική

συνδυασμού Κοινών και ΚΑΟ με σκοπό τη διεύρυνση των Κοινών η ΚΑΟ τοποθετείται στην περιφέρεια των Κοινών, εκεί όπου αυτά οριοθετούνται από την αγορά. Με αυτόν τον τρόπο η ΚΑΟ παρέχει στα Κοινά τη δυνατότητα εντατικής εργασίας και άρα εν δυνάμει βιωσιμότητας. Συνεπώς, μία σφαίρα εναλλακτική προς τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο κοινωνικής αναπαραγωγής, που λειτουργεί ανταγωνιστικά και με δυνατότητες διεύρυνσης σε βάρος του κεφαλαίου και της αγοράς, αναγκαστικά συγκροτείται μέσα από μια σύμπραξη μεταξύ των Κοινών και της ΚΑΟ, με τα Κοινά στο διαρκώς διευρυνόμενο κέντρο και την ΚΑΟ στην περιφέρεια.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, μια τέτοια συμμαχία μπορεί να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Κοινωνική, δηλαδή μη αντιπροσωπευτική, συμμαχία.
- Συμμαχία Κοινών & ΚΑΟ.
- Με αυτονομία δομών, αποφάσεων και δράσης.
- Συμμετέχοντες: άτομα / παραγωγικά εγχειρήματα.
- Πολιτική / παραγωγική συμμαχία.

Πολιτικό Πλαίσιο

Το πολιτικό πλαίσιο μιας συμμαχίας των κινημάτων, που να ανταποκρίνεται στη συγκυρία, αναγκαστικά εμπνέεται από την προοπτική μίας κοινωνίας βασισμένης στα Κοινά αγαθά. Τα Κοινά είναι ένας πολύ παλαιός τρόπος κοινωνικής αναπαραγωγής, ο οποίος κατατρύχεται από τις παραδοσιακές ιεραρχίες που ιστορικά καθόρισαν τις ανθρώπινες κοινότητες. Μία τέτοια συμμαχία θα στοχεύει στη συγκρότηση και διάχυση δημοκρατικών Κοινών, δηλαδή στην ανύψωση της ανθρώπινης κοινότητας σε ανώτερο επίπεδο, αυτό της κοινότητας με μη διαχωρισμένους θεσμούς δύναμης και χωρίς ιεραρχίες.

Στη συγκρότηση του πολιτικού πλαισίου μιας τέτοιας συμμαχίας είναι σκόπιμο να αποφευχθούν οι εξής προσεγγίσεις:

- Η αναζήτηση ενός πολιτικού πλαισίου, που να αντιπροσωπεύει σε απόλυτο βαθμό τις απόψεις κάθε συμμετέχοντος αντί για ένα πολιτικό πλαίσιο – σημείο

σύγκλισης των μερών, που απαρτίζουν τη συμμαχία.

- Η αναζήτηση ενός πολιτικού πλαισίου, το οποίο στο επίπεδο του περιεχομένου δεν θα αποπειράται προκαταβολικά να εφεύρει την απόλυτα ορθή πολιτική στόχευση αντί για ένα πολιτικό πλαίσιο, το οποίο θέτει την πολιτική στόχευση ως διαρκώς εξελισσόμενη και υπό διαμόρφωση μέσα από τις κοινωνικές ανάγκες.
- Η αναζήτηση ενός πολιτικού πλαισίου, το οποίο στο επίπεδο της διαδικασίας δεν θα αποπειράται προκαταβολικά να εφεύρει την απόλυτη πολιτικά ορθή διαδικασία αντί για ένα πολιτικό πλαίσιο, το οποίο θέτει την πολιτική διαδικασία ως διαρκώς εξελισσόμενη και υπό διαμόρφωση μέσα από τις μαζικές διαδικασίες.

Στρατηγικοί Στόχοι / Παρεμβάσεις στα Κινήματα και την Κοινωνία

Μία τέτοια συμμαχία μπορεί να εξελιχθεί σε μια **κοινωνική συμμαχία νέου τύπου**. Δεν θα πρόκειται ούτε για μία οργάνωση με μέλη, ούτε για μία δικτύωση φορέων, ούτε καν για μία προσπάθεια συντονισμού εγχειρημάτων. Θα στοχεύει να γίνει η ίδια η συμμαχία ένα Κοινό, δηλαδή μία δεξαμενή δύναμης στην οποία τα εγχειρήματα των κινημάτων συσσωρεύουν δυνάμεις αλλά και λαμβάνουν οφέλη, μία ζωντανή και διαρκώς εξελισσόμενη διαδικασία / σχέση ανάμεσα στα κινήματα, η οποία έχει ως σκοπό να παράγει διαρκώς νέες δομές συνεργασίας και να αναπαράγεται, μόνο στο μέτρο που παράγει καινοτόμες κοινωνικές σχέσεις.

Μέσα από μία τέτοια συμμαχία μπορούν να επιτευχθούν αποτελεσματικά εξής:

- Ενδυνάμωση υπαρχόντων παραγωγικών εγχειρημάτων / εγχειρημάτων Κοινών μέσα από τον συντονισμό και δημιουργία νέων.
- Παραγωγή συγκροτημένου και διακριτού λόγου από τη σκοπιά των κινημάτων των Κοινών και της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Παραγωγή και διεκδίκηση εμπεριστατωμένων και άμεσα εφαρμόσιμων πολιτικών διαδικασιών για τα Κοινά και την

ΚΑΟ από τη σκοπιά της κοινωνίας σε τοπικό, περιφερειακό και πανκοινωνικό επίπεδο.
- Κοινωνικοί αγώνες για τα Κοινά και την Κοινωνική Οικονομία.
- Συγκρότηση απτών παραγωγικών εναλλακτικών. Δημιουργία ή/και ανάδειξη επιτυχημένων παραδειγμάτων και προσπάθεια διάδοσής τους.
- Δικτύωση των εγχώριων κινημάτων με αντίστοιχες κοινωνικές δυνάμεις του εξωτερικού.
- Απόδοση συνολικής προοπτικής για τα κινήματα μέσα από την παραγωγή με πολιτικούς όρους.

Αντί Επιλόγου

Μας αναλογούν όλα τα παραπάνω; Ακόμη κι αν δεν αναλογούν σε εμάς, αναλογούν στην ελληνική κοινωνία, στις δημιουργικές της δυνάμεις όπως εκδηλώθηκαν στον Δεκέμβρη του 2008, στο κίνημα των πλατειών, στο προσφυγικό. Της αξίζει ένα καλύτερο μέλλον. Έχουμε δύο επιλογές: **(α)** Να μην ανταπεξέλθουμε στην ευθύνη, όπως έχει συμβεί στο παρελθόν, ή **(β)** Να υπερβούμε τους εαυτούς μας και να τα καταφέρουμε.

Όλοι οι όροι είναι στη θέση τους. Λείπουμε μόνο εμείς /εσείς /οι άλλοι /όλοι.

Με τον Μαρξ ή πέρα από τον Μαρξ;

Χάρης Ναξάκης
Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο ΤΕΙ Ηπείρου, συγγραφέας
charisnax@yahoo.gr

Ο Terry Eagleton, ένας πνευματώδης στοχαστής, μέσω 10

ερωτοαπαντήσεων, που αφορούν τις κριτικές που έχουν διαχρονικά ασκηθεί στη σκέψη του Μαρξ, επιχειρεί να δείξει ότι ο μαρξισμός όχι μόνο δεν είναι νεκρός αλλά συνεχίζει να αποτελεί το πιο αποτελεσματικό εργαλείο για να οραματιστούμε ένα ανθρωπινότερο μέλλον. Το συμπέρασμά του είναι ότι όλοι όσοι επιδιώκουμε ένα δικαιότερο κόσμο αναπόφευκτα είμαστε μαρξιστές. Για τον Eagleton τα γνωστικά θεμέλια της μαρξιστικής θεωρίας, όχι των επιγόνων της, των μαρξιστών, είναι απολύτως επαρκή και δεν υπάρχει καμία ανάγκη να επανιδρύσουμε τον μαρξισμό ή να αναζητήσουμε μετα-μαρξιστικές απαντήσεις στα σύγχρονα προβλήματα. Πρόκειται για την γνωστή αντίληψη που θεωρεί ότι οι επίγονοι και τα εγχειρήματα εφαρμογής της θεωρίας στην πράξη στρέβλωσαν τη μαρξιστική θεωρία. Ποτέ δεν πίστεψα, ακόμα και στην μαρξιστική μου νεότητα, το δογματικό αυτό επιχείρημα.

Ο Μαρξ είναι ένας ριζοσπάστης διανοητής του διαφωτιστικού τόξου, που μας πρόσφερε μια ριζική κοινωνιολογική κριτική της νεωτερικότητας, του βιομηχανικού καπιταλισμού, τα γνωστικά θεμέλια της οποίας δεν επαρκούν για να ερμηνεύσουν τη νέα φάση της νεωτερικότητας. Ο Μαρξ είναι ένας κλασικός, που η σκέψη του είναι γόνιμη και αναγκαία, αλλά δεν μας είναι περισσότερο ή λιγότερο χρήσιμη απ’ ότι μας είναι η σκέψη του Αριστοτέλη, του Επίκουρου και του Ηράκλειτου, του Σπινόζα, του Χέγκελ, του Ρουσσώ και του Φρόυντ, της Άρεντ, του Καστοριάδη και του Παπαϊωάννου. Ο Μαρξ ως κλασικός είναι ξεπερασμένος αξεπέραστος.

Θα καταπιαστώ ακροθιγώς, σ’ αυτή τη σύντομη βιβλιοκριτική, με έναν από τους διαφωτιστικούς μύθους που γοήτευσαν τον Μαρξ και ατυχώς υπερασπίζει ο Eagleton. Ο Μαρξ, σε αντιπαράθεση με τον μονοδιάστατο άνθρωπο του φιλελευθερισμού, τον ορθολογικό ατομιστή, που ασκεί ελεύθερα με ρυθμιστή την αγορά την εγωιστική του φύση, θεμελίωσε επίσης ένα ανθρωπολογικά μονοδιάστατο ον, τον **homo faber** (άνθρωπος κατασκευαστής). Πρόκειται για μια μονοφυσιτική αντίληψη για την ανθρώπινη ταυτότητα, στο βαθμό που της αναγνωρίζει ως κύρια την ιδιότητα

του κατασκευαστή (παραγωγού) των μέσων της ύπαρξης της. Η ανθρώπινη ουσία ταυτίζεται με την παραγωγική δύναμη του ανθρώπου, με την εργασία και τον αγώνα ενάντια στη φύση, με την οντολογία των παραγωγικών δυνάμεων και της τεχνικής.

Έτσι συγκροτεί, όπως παρατηρεί ο Κ. Παπαϊωάννου, ένα κοινωνιολογικό μονισμό, ο οποίος αναγορεύει τις παραγωγικές δυνάμεις ως δημιουργό της πραγματικότητας, σε αντίθεση με τη χεγκελιανή διαλεκτική που θεωρούσε την ιδέα ως δημιουργό της πραγματικότητας. Για τον Μαρξ (βλ. γερμανική ιδεολογία), «αυτό που είναι οι άνθρωποι συμπίπτει με τα προϊόντα που παράγουν και με τον τρόπο που τα παράγουν», γι' αυτό «η φύση που παράγεται από τη βιομηχανία είναι γνήσια ανθρωπολογική φύση» και «κάθε αυθεντικά ανθρώπινη δραστηριότητα υπήρξε ίσαμε τώρα εργασία, άρα βιομηχανία». Έτσι, «αν η βιομηχανία νοηθεί ως η εξωτερίκευση των ουσιωδών δυνάμεων του ανθρώπου, μπορούμε να κατανοήσουμε τόσο τη φυσική ουσία του ανθρώπου όσο και την ανθρώπινη ουσία της φύσης».

Ιδού λοιπόν ο κατά Μαρξ άνθρωπος. Η ουσία του είναι η παραγωγική του φύση, είναι ένας homo economicus, ένας προμηθεϊκός παραγωγός, κατασκευαστής εργαλείων και προϊόντων. Ο κοινωνιολογικός μονισμός του αναγνωρίζει μόνο τον οικονομικό ντετερμινισμό, περιορίζει τις ουσιώδεις δυνάμεις του ανθρώπου αποκλειστικά στις παραγωγικές του δυνάμεις που συνιστούν την πραγματική ανθρώπινη ιστορία. Οτιδήποτε άλλο εμφανίζεται ως ανθρώπινη ιστορία είναι μια ψευδαίσθηση, κάθε μορφή εξω-οικονομικής ζωής δεν έχει πραγματική βάση, γι' αυτό για τον Μαρξ «δεν υπάρχει ιστορία της πολιτικής, του δικαίου, της επιστήμης, της τέχνης, της θρησκείας, κλπ».

Η οντολογία όμως των παραγωγικών δυνάμεων μετατρέπει τον άνθρωπο σε άθυρμα του οικονομικού ντετερμινισμού και καθιστά τον Μαρξ έναν από του κήρυκες του καπιταλιστικού φαντασιακού, σύμφωνα με το οποίο τα πάντα εξαρτώνται από την απεριόριστη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Να γιατί η Αριστερά, σχεδόν σε όλες τις εκδοχές της νιώθει μια ακαταμάχητη έλξη από τον οικονομισμό, την παραγωγικότητα, τον καταναλωτισμό, την

τεχνολογική πρόοδο, την ανάπτυξη σε όλες της μεταμφιέσεις της (βιώσιμη ανάπτυξη, λαϊκή ανάπτυξη, κλπ). Η κεντρική ιδέα της Αριστεράς είναι ότι θα έρθει σύντομα η στιγμή που η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, που είναι για τον Μαρξ η γνήσια ανθρωπολογική φύση, δεν θα μπορεί να συγκρατηθεί μέσα στα όρια του καπιταλισμού και έτσι θα δημιουργηθεί η υλική βάση για το σοσιαλισμό.

Η Αριστερά ταυτίζεται πλήρως με τον φιλελευθερισμό ως προς την πρωτοκαθεδρία της οικονομίας, τον μονοδιάστατο ορισμό του ανθρώπου ως homo economicus και διαφοροποιείται μόνο ως προς την ανάγκη της ίσης κατανομής των αγαθών που παράγει η απεριόριστη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Ο Διαφωτισμός και οι συνιστώσες του δημιούργησαν τον πιο τυραννικό θεό, την οικονομία, την πίστη στην αέναη ανάπτυξη, στην παράλογη δηλαδή ιδέα ότι προορισμός μας είναι να παράγουμε περισσότερα και να καταναλώνουμε περισσότερα. Αν όμως η ανάπτυξη είναι η νέα θρησκεία τότε χρειαζόμαστε οικονομικά άθεους, που να οργανώσουν την επιβράδυνση της οικονομίας, την αποανάπτυξη, και μέσω αυτής μια αξιοβίωτη ζωή που θα περιορίζει τις ανάγκες (επιθυμίες), τα εμπορεύματα, την ταύτιση της ευτυχίας με την απεριόριστη κατανάλωση.

Οικολογικό Κινήμα Μεσοποταμίας: Τα Συμβούλια Οικολογίας στο Βόρειο Κουρδιστάν

Ercan Ayboğa (Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας)
Μετάφραση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Από τις αρχές του 2015, το «Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας», το οποίο δημιουργήθηκε το 2011, μπήκε σε μια σημαντική διαδικασία ανασυγκρότησης. Με μια νέα δομή και βαθύτερους πολιτικούς στόχους, όλο και περισσότεροι άνθρωποι εμπλέκονται στις δράσεις για μία πιο οικολογική κοινωνία, παράγοντας μία νέα δυναμική με θετικά αποτελέσματα για το βόρειο Κουρδιστάν - βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Απαρχές του Κινήματος και Πρώτη Δομή

Στις αρχές του 2011, ξεκίνησε μια συζήτηση στο φόρουμ οικολογίας (που διοργανώθηκε από το Κοινωνικό Φόρουμ Μεσοποταμίας, MSF) στην πόλη Αμέντ (Ντιγιάρμπακιρ) σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο οι διάφορες πρωτοβουλίες, οι οργανώσεις και τα άλλα κοινωνικά κινήματα του βορείου Κουρδιστάν που δρουν κατά της οικολογικής και κοινωνικής καταστροφής που προκαλείται από τα νεοφιλελεύθερα επενδυτικά έργα θα μπορούσαν να σχηματίσουν μια κοινή δομή ή ένα κοινό κίνημα. Τα προηγούμενα χρόνια είχαμε δει να αναδύονται πολλές πρωτοβουλίες και ομάδες σε ορισμένες επαρχίες του βορείου Κουρδιστάν οι οποίες έκαναν εκστρατείες κατά των καταστροφικών φραγμάτων, των υδροηλεκτρικών εγκαταστάσεων εκτροπής, των έργων εξόρυξης άνθρακα, των εργοστασίων καύσης άνθρακα, της εξόρυξης για παραγωγή τσιμέντου, κ.λπ.

Οι γνωστότερες μέχρι τότε ήταν οι εκστρατείες και οι διαδηλώσεις κατά του **φράγματος του Ιλισού**, ήδη από το 1999, και κατά των φραγμάτων στο Ντέρσιμ (Τανσέλι)· αλλά και νέες επίσης διαμαρτυρίες άρχισαν να αποκτούν δημοσιότητα περιφερειακά, όπως αυτές κατά της μεγάλης κλίμακας εξόρυξης για παραγωγή τσιμέντου στο Bazarcix/Gurgum (Pazarcık/Μαράς), κατά της λειτουργίας ενός επικίνδυνου για την υγεία εργοστασίου καύσης άνθρακα στο Silopi/Şirnex (Silopi/ Σιρνάκ) ή κατά άλλων αντικοινωνικών έργων αστικοποίησης. Πέρα από αυτά τα κοινωνικά κινήματα που αποτελούνται από πρωτοβουλίες, υπήρχαν και αρκετοί κλασικοί περιβαλλοντικοί σύλλογοι σε πόλεις όπως οι Êlih (Μπατμάν), Qoser (Κιζίλτεπε), Wan (Βαν)

και Αμέντ που ευαισθητοποιούσαν σχετικά με πολλές προβληματικές καταστάσεις και εξελίξεις και που πραγματοποιούσαν διάφορες δράσεις, αν και σε χαμηλότερο βαθμό.

Ωστόσο, έπρεπε να φτάσουμε στο 2ο Κοινωνικό Φόρουμ Μεσοποταμίας στο Αμέντ το Σεπτέμβρη του 2011, για να θιχτεί τελικά **το θέμα της δημιουργίας δομών**. Η καθυστέρηση αυτή επήλθε μεταξύ άλλων επειδή οι περισσότερες πρωτοβουλίες και ομάδες του βορείου Κουρδιστάν είχαν αδύναμες δομές και μικρές δυνατότητες, ενώ η οικολογική ευαισθητοποίηση στην κοινωνία ήταν μηδαμινή και δεν υπήρχε ως τότε η εμπειρία της σύνδεσης μεταξύ των κοινωνικών κινημάτων και των συλλόγων/ΜΚΟ.

Στα επόμενα ένα-δύο χρόνια, δημιουργήθηκε μια δομή που θα μπορούσε αρχικά να χαρακτηριστεί ως *δίκτυο* παρά ως *κίνημα*. Αυτός ο συντονισμός, που λειτουργούσε σε ένα βασικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκε από μια χούφτα ακτιβιστές από το Αμέντ. Συνολικά, έντεκα πρωτοβουλίες και σύλλογοι συναντήθηκαν τακτικά, αν και όχι συχνά, για να συμφωνήσουν σε θέσεις και να προετοιμάσουν κοινές δράσεις, εκστρατείες και ανακοινώσεις. Αυτή η δομή, η οποία βασιζόταν αποκλειστικά σε εθελοντικές προσπάθειες, κατάφερε κατά καιρούς να θέσει αρκετά θέματα ενώπιον της τοπικής κοινωνίας. Τα κρατικά «mainstream» μέσα ενημέρωσης, όπως αναμενόταν, δεν έδωσαν σημασία στο Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας (Mezopotamya Ekoloji Hareket **ΜΕΗ**), παρά μόνο ορισμένα αριστερά μέσα ανέφεραν κάποιες δράσεις σε λίγες περιπτώσεις. Γενικά, παρόλο που οι κοινές δράσεις ήταν σπάνιες, οι κοινές ανακοινώσεις διαδόθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό. Οι λίγες αυτές δράσεις αφορούσαν στο φράγμα του Ιλισού, δοκιμαστικές γεωτρήσεις για προγραμματισμένα έργα υδραυλικής ρωγμάτωσης (fracking) και αντίσταση κατά κατασκευαστικών έργων στο Αμέντ. Το ΜΕΗ αντέδρασε πράγματι σε νέες καταστροφές, στις αναγγελίες ή και στην έναρξη επενδυτικών έργων σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις.

Από το 2013 και μετά, το ΜΕΗ ήταν σε θέση να εντατικοποιήσει ελαφρώς τις δράσεις του, μια εξέλιξη που ευνοήθηκε από την παύση του πολέμου στο βόρειο Κουρδιστάν με μια διμερή defacto

εκεχειρία. Συγκεντρώθηκαν, λοιπόν, και ανταλλάχθηκαν πληροφορίες σχετικά με διάφορα καταστροφικά ή εκμεταλλευτικά επενδυτικά σχέδια, γράφτηκαν άρθρα και έγιναν δράσεις ενάντια σε νέες μορφές επενδυτικών σχεδίων [όπως είναι η υδραυλική ρωγμάτωση (fracking), τα δασικά έργα και τα φράγματα αποκλειστικά για στρατιωτικούς σκοπούς] και η ατζέντα διευρύνθηκε ώστε να συμπεριλαμβάνει π.χ. γεωργικούς σπόρους, δάση και τον αστικό εξευγενισμό (gentrification).

Τα χρόνια μεταξύ του 2011 και 2014 βλέπαμε στις επαρχίες είτε αρκετές ομάδες (πρωτοβουλίες και ενώσεις) και ακτιβιστές να δρουν παράλληλα και σπανίως μαζί, ή μια ομάδα ακτιβιστών να δρα μεμονωμένα. Η πρώτη περίπτωση σήμαινε ότι οι ήδη ανεπαρκείς δυνάμεις κατακερματίζονταν, και ήταν σύνηθες φαινόμενο δύο ή τρεις ομάδες να δουλεύουν για το ίδιο θέμα αλλά ανεξάρτητα (τα καλύτερα παραδείγματα είναι του Dersîm και Êlih). Στη δεύτερη περίπτωση, αυτοί οι λίγοι ακτιβιστές σπάνια κατάφερναν να κινητοποιήσουν μεγαλύτερα τμήματα της κοινωνίας για κάποιο θέμα, οπότε έμεναν στο περιθώριο. Περίπου δέκα-δεκαπέντε χρόνια πριν, οι πολιτικές δομές στις επαρχίες που είχαν επίσης οργανωθεί στο πλαίσιο του Κογκρέσου της Δημοκρατικής Κοινωνίας (DTK), δεν διέθεταν σε τοπικό επίπεδο οποιαδήποτε ευαισθητοποίηση για τη διαφύλαξη της φύσης. **Παρά την εξύμνησή της, η φύση θεωρούνταν πεδίο εκμετάλλευσης για τη δημιουργία θέσεων εργασίας.** Η θεωρητική προσέγγιση του κουρδικού κινήματος ελευθερίας για το θέμα αυτό δεν βοήθησε αρκετά. Ωστόσο, όσο μεγαλύτερη ήταν μια πόλη, τόσο περισσότεροι άνθρωποι υπήρχαν που έβλεπαν κριτικά οποιαδήποτε επένδυση.

Εκτός από τα παραδείγματα αυτά των περιορισμένων δράσεων, υπήρχαν ορισμένες επαρχίες ή περιοχές όπου δεν πραγματοποιούνταν καθόλου διαμαρτυρίες, παρά τις μεγάλες οικολογικές καταστροφές. Οι περιοχές αυτές ήταν κατά κανόνα ιδιαίτερα συντηρητικές, αγροτικές και/ή οικονομικά ασθενείς.

Από το 2012, μόλις το ΜΕΗ δημιουργήθηκε, εκπροσωπήθηκε και συμμετείχε στο Κογκρέσο της Δημοκρατικής Κοινωνίας (DTK-KCD)

που αποτελούσε την υπερδομή όλων των πολιτικών δομών του κινήματος ελευθερίας στο βορείο Κουρδιστάν. Λόγω της πρόσφατης δημιουργίας και της γενικής αδυναμίας του, εκπροσωπούνταν σε πολύ μικρότερη κλίμακα σε σύγκριση με τα άλλα κινήματα όπως το κίνημα των γυναικών, της νεολαίας ή της γλώσσας. Τα θέματα που αφορούσαν ρητά την οικολογία σπάνια συζητιόντουσαν στη Γενική Συνέλευση του DTK τα χρόνια εκείνα, παρόλο που το όραμα του κουρδικού κινήματος ελευθερίας μιλά για μια «δημοκρατική, απελευθερωμένη για τη γυναίκα και οικολογική κοινωνία». Η δημιουργία μιας επιτροπής οικολογίας εντός του DTK το 2013 δεν άλλαξε και πάλι τα πράγματα. Ο κυριότερος λόγος ήταν ότι το ίδιο το ΜΕΗ δεν ήταν αρκετά καλό στο να κάνει κατανοητό στους άλλους ακτιβιστές και στα μεγάλα τμήματα του πληθυσμού **πώς τα καταστροφικά επενδυτικά έργα εκμετάλλευσης σχετίζονται με την κοινωνική δομή, την πολιτική, τον πολιτισμό και την οικονομία του Κουρδιστάν.** Δεν μαχόταν αρκετά δυνατά για τους δικούς του σκοπούς εντός του κουρδικού κινήματος ελευθερίας και απέτυχε στο να βρει τα κατάλληλα μέσα. Ωστόσο, το ΜΕΗ ή μάλλον οι αγώνες και οι συζητήσεις που έγιναν τα χρόνια εκείνα επέφεραν μία μη αμελητέα αλλαγή στην οικολογική συνείδηση.

Ανασυγκρότηση του Οικολογικού Κινήματος

Παρά τις βαθύτερες συζητήσεις και σε ευρύτερη βάση το 2013 και το 2014 εντός του οικολογικού κινήματος της Μεσοποταμίας και του κοινού στο Βόρειο Κουρδιστάν και παρά την αυξανόμενη οικολογική ευαισθητοποίηση, η πολιτική πρακτική των πρωτοβουλιών, των ομάδων και του ΜΕΗ δεν κατάφερε να εκμεταλλευτεί δεόντως την ευκαιρία. Για να ξεπεραστεί αυτό το μόνιμα αντιληπτό πρόβλημα, ξεκίνησε μια νέα συνολική συζήτηση το φθινόπωρο του 2014. **Στόχος ήταν να διευρυνθεί η κοινωνική βάση του ΜΕΗ και να ενισχυθεί η πολιτική του αποτελεσματικότητα.**

Η συζήτηση αυτή συμπεριελάμβανε τους στόχους του ΜΕΗ και την επικαιροποίησή τους. Οι στόχοι απαιτούσαν γενικά μια «πιο οικολογική κοινωνία» η οποία θα σέβεται τη φύση και θα απορρίπτει τη λογική εκμετάλλευσης του καπιταλισμού. Επομένως, η παραγωγή υλικών αγαθών και υπηρεσιών θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται με βασικές προϋποθέσεις και να προσαρμόζεται ανάλογα η κατανάλωση. Το μοντέλο ανάπτυξης θα έπρεπε να

αμφισβητείται πιο ανοιχτά, να δίνεται μεγαλύτερη αξία στην οικολογική και μη βιομηχανοποιημένη γεωργία, και θα πρέπει να αναγνωρίζεται ότι η χρήση ενέργειας και υλικών αγαθών πρέπει να περιοριστεί σε μεγάλο βαθμό. Ενισχύθηκε η έμφαση στον αντικαπιταλισμό.

Για την επιδίωξη αυτών των στόχων, σίγουρα θα έπρεπε να συνεχίσουν να γίνονται αιτήματα στην τουρκική κυβέρνηση, αλλά και οι τοπικές κυβερνήσεις θα ήταν πιο υπεύθυνες από ποτέ. Αυτό μάλλον είναι πιο σημαντικό ώστε να καταφέρουν να έχουν αποτέλεσμα οι εναλλακτικές σε τοπικό επίπεδο. Γι'αυτό και το ΜΕΗ από τη μια θέλει αυτές τις τοπικές αυτοδιοικήσεις κοντά του –ειδικά όσες διοικούνται από το Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (HDP)– ώστε να συνενωθούν σε ένα συντονισμένο αγώνα κατά των καταστροφικών επενδυτικών έργων εκμετάλλευσης. Επειδή στο παρελθόν οι τοπικές αυτοδιοικήσεις του HDP σε αρκετές περιπτώσεις δεν είχαν σταθεί κριτικά, αλλά είχαν υποστηρίξει αρκετά έργα της κεντρικής κυβέρνησης, υποθέτοντας απλά ότι οι επενδύσεις θα δημιουργούσαν θέσεις εργασίας. Από την άλλη, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις ήταν απαραίτητες για την υλοποίηση εναλλακτικών έργων σε ορισμένες τοποθεσίες.

Οι συζητήσεις διήρκεσαν αρκετούς μήνες και είχαν ως αποτέλεσμα μια σαφή ανασυγκρότηση του οικολογικού κινήματος. Τον Ιανουάριο του 2015, οριστικοποιήθηκε ένα συγκεκριμένο μέτρο, το οποίο αγκάλιαζε όλες τις πρωτοβουλίες και ομάδες του ΜΕΗ καθώς και τους νεοφερμένους, το οποίο θα έμπαινε άμεσα σε εφαρμογή. **Ο πυρήνας του είναι τα Συμβούλια Οικολογίας** (Meclîsa Ekolojî), τα οποία σε κάθε επαρχία θα εφαρμοστούν σε πολύ ευρεία βάση. Όλες οι προηγούμενες πρωτοβουλίες και ομάδες, οι μεμονωμένοι ακτιβιστές, αλλά και οι επαγγελματικές οργανώσεις, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις και τα λαϊκά συμβούλια του DTK σε αστικές και αγροτικές περιοχές πρέπει να συμμετέχουν σε αυτά. Αυτού του είδους η αντιπροσώπευση έχει ως στόχο να συμπεριληφθούν όλες οι συνιστώσες της κοινωνικής δυναμικής και να δημιουργηθεί κάτι που βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα θα σχεδιάσει μια κοινωνία πιο οικολογική και επομένως πιο

κοινωνικά δίκαιη και δημοκρατική.

Τα συμβούλια οικολογίας των επαρχιών, μόλις δημιουργηθούν στις επαρχίες του Βορείου Κουρδιστάν, θα συνενώνουν συνολικά πέντε περιοχές – Botan, Serhat, Amed, Dersim και Euphrat. Έπειτα, το ΜΕΗ πρόκειται να οργανωθεί μέσω εκπροσώπων σε επίπεδο βορείου Κουρδιστάν. Η δομή αυτή προσαρμόζεται στη δομή του DTK. Οι περισσότερες επιτροπές ή συνιστώσες οργανώνονται σε αυτά τα τρία επίπεδα. Η νέα αυτή δομή αποσκοπεί σε πολύ μεγαλύτερη εκπροσώπηση του ΜΕΗ εντός του DTK. Επιπλέον, κάθε επαρχιακό συμβούλιο οικολογίας θα στέλνει έναν με δυο εκπροσώπους στην επιτροπή οικολογίας του **Δημοκρατικού Κογκρέσου των Λαών** (HDK). Το HDK είναι η παντουρκική υπερδομή όλων των δομών άμεσης δημοκρατίας και επομένως συμπεριλαμβάνει και το HDP.

Η ανασυγκρότηση του ΜΕΗ ξεκίνησε ουσιαστικά στις 28 Φεβρουαρίου 2015, με την ίδρυση του Συμβουλίου Οικολογίας της επαρχίας Αμέντ. Σε αυτή την ολομέλεια είχαν προσκληθεί όλα τα ενδιαφερόμενα άτομα και οι ομάδες της επαρχίας Αμέντ. Οι συμμετέχοντες συζήτησαν τους στόχους και δημιούργησαν ένα συντονιστικό ανοιχτό για οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να δραστηριοποιηθεί. Δεν προβλέπονται εκλογές και μόνο εάν η πλειοψηφία φέρει αντίρρηση για τη συμμετοχή κάποιου, η συμμετοχή αυτή θα απορρίπτεται. Συνολικά λοιπόν 29 άτομα αποτέλεσαν το συντονιστικό του συμβουλίου οικολογίας του Αμέντ, το οποίο εξέλεξε στην πρώτη συνέλευσή του δυο εκπροσώπους για τρεις μήνες. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε η δεύτερη ολομέλεια, κατά την οποία το συντονιστικό διευρύνθηκε σε 40 άτομα. **Το συντονιστικό είναι το στοιχείο που διατηρεί ζωντανό το συμβούλιο οικολογίας μιας επαρχίας.** Συνέρχεται και δημιουργεί επιτροπές όποτε απαιτείται. Το συμβούλιο οικολογίας του Αμέντ δρούσε και ακόμα δρα ως μοντέλο για τη δημιουργία αντιστοίχων συμβουλίων οικολογίας και στις άλλες επαρχίες.

Έως σήμερα, έχουν δημιουργηθεί συμβούλια οικολογίας σε τέσσερις επαρχίες έπειτα από προσπάθειες πολλών μηνών: στο Amed, το Dersim, το Êlih και το Wan. Σε περισσότερες από δέκα επαρχίες, εθελοντικές επιτροπές προετοιμάζουν τη δημιουργία

συμβουλίων οικολογίας. **Στο Αμέντ, έπειτα από μήνες πολιτικής δουλειάς, διατυπώθηκε η ανάγκη για επιπλέον συμβούλια οικολογίας στις επιμέρους περιφέρειες της επαρχίας.** Στην περιφέρεια είναι πιο εύκολο να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και να βρεθούν οι λύσεις τους. Γιατί το συμβούλιο οικολογίας του Αμέντ εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στην πρωτεύουσα της επαρχίας και σε κάποια μεμονωμένα μεγάλα έργα της επαρχίας, ενώ είναι αποδεδειγμένα πολύ δύσκολο για τους ανθρώπους από τις πόλεις της περιφέρειας να παρίστανται τακτικά στις συνελεύσεις του συντονιστικού.

Τα τέσσερα συμβούλια οικολογίας και οι προπαρασκευαστικές επιτροπές στις υπόλοιπες τέσσερις επαρχίες του Βορείου Κουρδιστάν έχουν ήδη σχηματίσει ένα συντονιστικό και συνέρχονται τακτικά. Συζητούν συλλογικά τα προβλήματα των διαφόρων επαρχιών και επεξεργάζονται προτάσεις για νέες προοπτικές.

Προκλήσεις για το Νέο Οικολογικό Κίνημα

Από τη νέα δομή του ΜΕΗ προκύπτουν αρκετές προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, ορισμένες αναμενόμενες και ορισμένες που οι ακτιβιστές δεν γνώριζαν. Ωστόσο, **έχει ανοίξει ο δρόμος για μια νέα δυναμική μέσα από αυτή τη μοναδική στον κόσμο δομή για να οικοδομηθεί ένα ισχυρό οικολογικό κίνημα στο Βόρειο Κουρδιστάν.**

Η πρώτη μεγάλη πρόκληση είναι να ενσωματωθούν, όπως προβλέπεται, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις στα συμβούλια οικολογίας των επαρχιών, καθώς μέχρι το 2015, το ΜΕΗ αποτελούνταν μόνο από άτομα, πρωτοβουλίες, ομάδες –δηλαδή κοινωνικά κινήματα– ενώ τώρα θα εμπλακούν και συμμετέχοντες από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις. Παρόλο που περιορίζονται στενά από τη νομοθεσία και τα πρακτικά όρια που έχουν τεθεί από την κεντρική κυβέρνηση, φέρουν μια ορισμένη ευθύνη για τις πράξεις τους και έχουν ένα πεδίο δράσης σε τοπικό επίπεδο. Ας μην ξεχνούμε ότι τα τελευταία χρόνια, οι ακτιβιστές του ΜΕΗ ορισμένες φορές έστρεφαν την κριτική τους και κατά των τοπικών αυτοδιοικήσεων. Ενώ τα πρότυπα των εκπροσώπων των τοπικών αυτοδιοικήσεων σπανίως είναι υψηλά, το αντίθετο συμβαίνει πολύ συχνά με τους υπόλοιπους δρώντες του ΜΕΗ.

Από μια διεθνή οπτική, υπάρχουν πολλά κοινωνικά κινήματα και δίκτυα πολιτών παγκοσμίως που μάχονται κατά καταστροφικών επενδυτικών έργων εκμετάλλευσης. Οι ακτιβιστές όμως του Κουρδιστάν δεν γνωρίζουν δομές που να μοιάζουν στις δικές τους. Σε παγκόσμιο επίπεδο, είτε μεμονωμένα είτε και μεγάλα κοινωνικά κινήματα ή δίκτυα/συμμαχίες σε επίπεδο χώρας, διεξάγουν εκστρατείες κατά ενός ή πολλών επενδυτικών έργων ή ενός ή περισσότερων νόμων. Κάποια κοινωνικά κινήματα ίσως και να δημιουργούν συμμαχίες κάποιες φορές με μεμονωμένες τοπικές αυτοδιοικήσεις για τα έργα στα οποία ασκούν κριτική. Δεν είναι όμως πουθενά αλλού συνηθισμένο να συμπεριλαμβάνονται συστηματικά οι τοπικές αυτοδιοικήσεις μέσα στα κοινωνικά κινήματα. Επιπλέον, δομές όπως τα Συμβούλια Οικολογίας στο

Βόρειο Κουρδιστάν, όπου όλοι οι οικοακτιβιστές μιας περιοχής συνεργάζονται, είναι σπάνιες. Εφόσον το Βόρειο Κουρδιστάν ανοίγει νέους δρόμους, δεν υπάρχουν εμπειρίες στις οποίες θα μπορούσε να ανατρέξει το ΜΕΗ.

Εάν δραστηριοποιηθεί μεγάλος αριθμός ατόμων, θα αναδειχθούν ζητήματα οργάνωσης και λήψης αποφάσεων. Μένει να δούμε εάν το μεσαίο επίπεδο της δομής του ΜΕΗ αποτελεί λύση. Μπορεί να υπάρχουν και άλλοι τρόποι. θα ήταν πιο σημαντικό να δημιουργηθούν συμβούλια σε όλες τις αντίστοιχες περιοχές ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε ανθρώπους σε αγροτικές περιοχές και μικρές πόλεις να συμμετέχουν στις δράσεις.

Επίσης, προκύπτει το ζήτημα για αρκετές ομάδες που δραστηριοποιούνται οικολογικά και αποτελούν μέρος του ΜΕΗ, πώς θα αυτοκαθοριστούν, δηλαδή εάν και πώς θα συνεχίσουν να δρουν. Το συμβούλιο οικολογίας του Αμέντ και το ΜΕΗ φυσικά δεν απαιτούν από οποιαδήποτε ομάδα να διεξάγει δράσεις μόνο στο όνομα του ΜΕΗ. Η δημιουργία των συμβουλίων οικολογίας ωστόσο είχε ως αποτέλεσμα να διοργανωθούν πολλές διαμαρτυρίες και εκστρατείες στο όνομα του αντίστοιχου συμβουλίου οικολογίας του ΜΕΗ. Ειδικά όσοι ξεκίνησαν ως άτομα τον ακτιβισμό όταν ιδρύθηκαν τα συμβούλια οικολογίας, δεν σκέφτονται τη δική τους ομάδα, ακριβώς επειδή δεν είχαν υπάρξει μέρος κάποιας τέτοιας στο παρελθόν.

Το αποτέλεσμα με τις οργανωμένες ομάδες ήταν ότι κάνουν λιγότερες δικές τους δράσεις. Υπάρχουν όμως ομάδες που συνεχίζουν τις δράσεις τους παράλληλα με τη συμμετοχή τους στο ΜΕΗ. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στο Amed και το Êlih. Οι περισσότερες ομάδες το συζητούν ακόμα και μόνο περισσότεροι μήνες πράξης θα οδηγήσουν σε περαιτέρω αποτελέσματα.

Τα δυνατά σημεία του ΜΕΗ είναι πολλά. Τα συντονιστικά που δημιουργήθηκαν στα συμβούλια οικολογίας των επαρχιών είναι διευρυμένα και ανοιχτά για κάθε άτομο με οικολογική δέσμευση, γι’ αυτό και συμμετέχουν αρκετοί. Το δεύτερο δυνατό σημείο είναι ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται με **συναίνεση**. Οι πολλές

χρονοβόρες συζητήσεις που γίνονται καμιά φορά δεν αλλάζουν το γεγονός ότι μέχρι τώρα λειτουργεί σωστά. Η λήψη αποφάσεων με συναίνεση είναι σχετικά κάτι καινούριο για το κουρδικό κίνημα ελευθερίας και δεν υπήρχε στα πλαίσια του ΜΕΗ ως τώρα. **Αυτή τη στιγμή, η πολιτική αυτοοργάνωση των οικοακτιβιστών μαζεύει μοναδικές και σημαντικές εμπειρίες ως προς αυτό.** Εν μέρει, η γρήγορη κυκλικότητα σε κάθε συμβούλιο οικολογίας έχει ως αποτέλεσμα το βάρος της πολιτικής δουλειάς να μην πέφτει στους ώμους λίγων, αλλά να εμπλέκει πολλούς ακτιβιστές.

Ένα ακόμα σημαντικό βήμα του ΜΕΗ είναι η σύνδεση με τα υπάρχοντα λαϊκά συμβούλια του συστήματος DTK στα διάφορα αστικά κέντρα και μικρές πόλεις. Καλούνται να συμμετέχουν και μέχρι τώρα οι περισσότερες συναντήσεις συντονιστικών έχουν γίνει στα κέντρα των λαϊκών συμβουλίων σε επίπεδο αστικών περιοχών. Επομένως, δημιουργείται μία αυξημένη ευαισθητοποίηση των ακτιβιστών για τα προβλήματα των αστικών περιοχών από οικολογική σκοπιά και συγχρόνως, οι ακτιβιστές των αστικών συμβουλίων εξοικειώνονται με την ιδέα της οικολογίας και τις μετέπειτα διεκδικήσεις.

Κλείνοντας, είναι πολύ σημαντικό το ότι η κοινωνία στο Βόρειο Κουρδιστάν παίρνει το ΜΕΗ πιο σοβαρά τώρα που έχουν δημιουργηθεί τα συμβούλια οικολογίας, και το ΜΕΗ μπορεί να εισάγει μέσω του DTK τα ζητήματα και τις διεκδικήσεις του καλύτερα στις υπάρχουσες πολιτικές δομές. Οι δράσεις που γίνονταν από τις διάφορες ομάδες τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια (κυρίως ενάντια σε φράγματα) ήταν φυσικά προϋπόθεση για να μπορέσουν οι οικολογικές διεκδικήσεις να λάβουν σάρκα και οστά στο βαθιά πολιτικοποιημένο τμήμα της κοινωνίας. Η ανασυγκρότηση του ΜΕΗ που συμβαίνει εδώ και τώρα αποτελεί έκφραση της εμβάθυνσης των συζητήσεων σχετικά με τα καταστροφικά επενδυτικά έργα εκμετάλλευσης και σχετικά με μία πιο οικολογική κοινωνία.

_____

Το κείμενο στα αγγλικά εδώ.

*Ο **Ercan Ayboğa** είναι οικολόγος, μηχανικός περιβάλλοντος, δημοσιογράφος, ακτιβιστής και ένας εκ των συγγραφέων του δημοφιλούς βιβλίου Revolution in Rojava. Συνιδρυτής της ομάδας TATORT Kurdistan (που σημαίνει "το Κουρδιστάν σαν σκηνή εγκλήματος) στη Γερμανία. Σήμερα ζει στο Βόρειο Κουρδιστάν και συμμετέχει ενεργά στο **Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας** (ΜΕΗ) και ειδικότερα στους αγώνες για το νερό, ενάντια στο κολοσσιαίο φράγμα του Ιλισού στην Τουρκία και στην πρωτοβουλία για την προστασία της αρχαίας πόλης Χασάνκειφ στις όχθες του ποταμού Τίγρη (Initiative to Keep Hasankeyf Alive). Εργάζεται στο δήμο του Ντιγιάρμπακιρ στο τμήμα πολιτιστικής κληρονομιάς. Περισσότερες πληροφορίες για το έργο του **εδώ**. Ο ίδιος θα βρίσκεται μαζί μας στο ερχόμενο B- Fest στις 26-27-28 Μαΐου 2017 στην Αθήνα.*

Κύπρος: Στα Γρανάζια του Διεθνούς Κεφαλαίου και του Εθνικισμού

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ:

Δεκατρία χρόνια μετά την απόρριψη του σχεδίου Ανάν για την επανένωση της Κύπρου, γινόμαστε θεατές ενός κύκλου διαπραγματεύσεων για τον ίδιο σκοπό. Για άλλη μια φορά οι εθνικιστικές εμμονές, κυρίως από πλευράς της ελληνικής κυβέρνησης αλλά και της τουρκικής, στέκονται εμπόδιο στην προοπτική της επανένωσης.

Για περισσότερα από εξήντα χρόνια η Κυπριακή κοινωνία ζει πάνω σε μια διακοπτόμενη γραμμή στα κενά της οποίας διαρκώς τραυματίζεται. Αυτή η βασανιστική διάρκεια δημιουργεί μια ψυχολογία απογοήτευσης και αμηχανίας στους ανθρώπους. Μέσα σε

αυτό το περιβάλλον ο δημόσιος χώρος καταλαμβάνεται σχεδόν ολοκληρωτικά από το πολιτικό σύστημα, από τη θρησκευτική ιεραρχία και από την κεφαλαιουχική δραστηριότητα. Στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο του νησιού, στη Λευκωσία, δεν υπάρχουν πλατείες όπως δεν υπάρχουν στη πραγματικότητα και Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.

Οι μπάρες του διαχωρισμού δεν χωρίζουν δύο έθνη αλλά δύο τεχνητούς κόσμους. Ένας περίπατος και στα δύο μέρη της οδού Λήδρας στη Λευκωσία αρκεί για να το διαπιστώσουμε. Οι μπάρες χωρίζουν δύο διαφορετικές οικονομικές πραγματικότητες που η πιο φτωχή αγωνιά να φτάσει την πιο πλούσια ενώ ο εθνικός διαχωρισμός φαίνεται μόνο σε σύμβολα των δύο επικυρίαρχων ξένων χωρών. Το εθνικό φαντασιακό στην ελληνοχριστιανική και στην τουρκοϊσλαμική εκδοχή του, έχει να κάνει με μια εθνοκρατική πραγματικότητα ξένη προς τα ιδιαίτερα τοπικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά -η multi παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι ένα καλό παράδειγμα που ενισχύει αυτή τη διαπίστωση. Αυτό το πρόβλημα ίσως έχει τις ρίζες του στην εποχή κατά την οποία επιχειρείται η συγκρότηση ανεξάρτητου Κυπριακού έθνους-κράτους, στην εποχή δηλαδή της εξόδου από το Βρετανικό αποικιακό καθεστώς.

Το γεγονός ότι η συγκρότηση του εν λόγω έθνους-κράτους δεν ολοκληρώθηκε ποτέ δεν σημαίνει πως πρέπει να γυρίσουμε στο παρελθόν για να πετύχουμε την επανένωση των δύο κοινοτήτων. Ο φεντεραλισμός μπορεί να διατρέξει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας έξω από τις εθνοκρατικές αντιλήψεις.

Το 2004, λίγο μετά το δημοψήφισμα στην Κύπρο για την επανένωση βάσει του σχεδίου Ανάν, δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό contAct, τεύχος 7 τρία κείμενα συντακτών του υπό τον γενικό τίτλο “ΚΥΠΡΟΣ: σκόνη τα δόντια μέσα στα σύκα”.

Εν όψει της σημαντικής εκδήλωσης που διοργανώνεται στο Nosotros στις 27/1/2017 από την Αντιεξουσιαστική Κίνηση Αθήνας και τη Συσπείρωση Ατάκτων της Λευκωσίας, αναδημοσιεύουμε σταδιακά τα τρία αυτά κείμενα στη ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ. Προσδοκούμε στο

άνοιγμα ενός διαλόγου που θα σπάσει το κέλυφος του εθνοκεντρισμού στην κατεύθυνση της επαναδημιουργίας του δημόσιου χώρου στην Κύπρο από τις ίδιες τις τοπικές κοινότητες, από την κυπριακή κοινωνία στο σύνολό της.

Το ακόλουθο κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό contAct, τεύχος 7, καλοκαίρι 2004:

Κύπρος: Στα Γρανάζια του Διεθνούς Κεφαλαίου και του Εθνικισμού

Γιώργος Παπαχριστοδούλου

Χωρίς αμφιβολία το σχέδιο Ανάν αποτελεί ένα εξουσιαστικό κατασκεύασμα από έναν κουρελιασμένο διεθνή οργανισμό, όργανο στα χέρια του υπερεθνικού κεφαλαίου, των πολυεθνικών και των διεθνών οικονομικών και πολιτικών ελίτ, ιδίως της αμερικανικής και κατά δεύτερο των ευρωπαϊκών.

Ως τέτοια κατασκευή δεν θα μπορούσε παρά να στηρίζεται και να προωθεί τα απώτερα γεωστρατηγικά συμφέροντα αυτών που υπηρετεί, χρησιμοποιώντας το μανδύα της «διεθνούς νομιμότητας» και του «σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» και παράλληλα να συγκροτεί το μοντέλο με το οποίο οικοδομείται ένας σχεδιασμός επίλυσης των συγκρούσεων στην ευρύτερη περιοχή, από την Παλαιστίνη ως το Ιράκ.

Η γεωγραφική θέση της Κύπρου από μόνη της υπενθυμίζει κάτι τέτοιο: διαθέτει βρετανικές βάσεις, βρίσκεται στο άκρο της ανατολικής Μεσογείου, άρα μπορεί να αποτελέσει τη γέφυρα για ΕΕ και ΗΠΑ στην επέκταση της κυριαρχίας τους στις παρυφές του αραβικού κόσμου, συνορεύει με την Τουρκία, στρατηγική σύμμαχο των ΗΠΑ και πιθανώς αυριανό εταίρο τους στην ΕΕ, συγγενεύει με την Ελλάδα, χώρα με αυτοδύναμο κεφάλαιο-«πολιορκητικό κριό» στα Βαλκάνια, στην απέναντι ακτή της πρόκειται να περάσουν οι αγωγοί του πετρελαίου ενώ το νησί είναι οικονομικός παράδεισος τόσο για παρασιτικές δραστηριότητες, όπως το ξέπλυμα χρημάτων όσο και για τουριστικές επενδυτικές δραστηριότητες. Από μόνα

τους αυτά αρκούν, εδώ και αιώνες, να την καταστήσουν σημαντικό παράγοντα στους σχεδιασμούς για τον έλεγχο της περιοχής. Ας θυμηθούμε ότι τον καιρό του Ψυχρού πολέμου όταν οι ακροδεξιές παραστρατιωτικές ομάδες, αμφοτέρων των κοινοτήτων, Οργάνωση και ΤΜΤ, διατηρούσαν άμεση επαφή με το δίκτυο των λεγόμενων Γκλάντιο, στα πλαίσια της επιχείρησης «Κόκκινη Προβιά» των Αμερικανών για την ανάσχεση του «κομμουνιστικού κινδύνου».

Επιπλέον η Κύπρος διαθέτει και κάτι άλλο: δύο κοινότητες οι οποίες τα τελευταία πενήντα χρόνια χωρίστηκαν και ποτίστηκαν από το εθνικό μίσος η μία για την άλλη ξεχνώντας ότι επί αιώνες συμβίωναν αρμονικά μεταξύ τους. Είναι ακόμη χώρα με «μητέρες-πατρίδες» που και οι δυο, αφενός αποζητούν να κερδίζουν μία παραπάνω σπιθαμή εδάφους εκμετάλλευσης για να ικανοποιήσουν τις εθνικές τους ορέξεις και αφετέρου φιλοδοξούν να ενισχύσουν το ρόλο τους στην παγκόσμια σκακιέρα, ζητώντας όλο και μεγαλύτερο μερίδιο από την πίτα του παγκοσμιοποιημένου κέρδους και των κοινωνικών ανισοτήτων.

Είναι χαρακτηριστικό της εξουσίας να θέτει διλήμματα και η ίδια να τα «επιλύει» διαιωνίζοντας την κυριαρχία της, παρέχοντας την ψευδαίσθηση της απόφασης στους υπηκόους. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση του σχεδίου Ανάν το οποίο παρουσιάστηκε ως η μοναδική λύση για την ειρήνη, έστω και σε καθεστώς αναπαραγωγής των κοινωνικών ανισοτήτων. Ας αναρωτηθούμε κάτι απλό: ποιος ήταν εκείνος που έφτιαξε το σχέδιο και από ποιον ξεκίνησε το πρόβλημα που έγινε ανέκδοτο στα χείλη όλων. Το ερώτημα είναι μάλλον ρητορικό. Καμία άμεση συμμετοχή δεν είχαν οι δύο κοινότητες στο σχέδιο λύσης του Κυπριακού, παρά μόνο μέσα από τους πολιτικούς τους αντιπροσώπους, αυτούς αποφασίζουν για κείνους χωρίς αυτούς. Και φυσικά τα διεθνή πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα και οι σχέσεις της ελληνικής και της τουρκικής εξουσίας ήταν εκείνα που έβαλαν τη σφραγίδα τους στο σχέδιο, σε ένα αδιάκοπο διπλωματικό παιχνίδι ανταλλαγής συμφερόντων.

Μέσα από το δίλημμα του ναι ή του όχι στο σχέδιο Ανάν αναδείχτηκε εκ νέου η κουβέντα γύρω από την παγκοσμιοποίηση,

την αποδοχή ή απόρριψή της. Οι τοποθετήσεις στην Ελλάδα δεν θα μπορούσαν παρά να αναπαράγουν και να ενισχύσουν αντίστοιχες θέσεις, όταν από τα μέσα της δεκαετίας του ’90 τέθηκε, περισσότερο εμφατικά, η στάση μας απέναντι στην επελαύνουσα παγκοσμιοποίηση του κεφαλαίου. Στη μία πλευρά οι «πατριώτες» και υπερασπιστές της εθνικής κυριαρχίας, για να μη χαθεί η «εθνική μας ταυτότητα, δηλαδή η διαιώνιση της εκμετάλλευσης της κοινωνίας και στην αντίπερα όχθη το ρεύμα των «προοδευτικών» απολογητών της παγκοσμιοποιημένης κυριαρχίας, οι υποστηρικτές της «σύγκρουσης των πολιτισμών» και της απόλυτης ιστορικής κυριαρχίας του καπιταλισμού.

Στο διάστημα από τη Λουκέρνη ως την 24η Απριλίου, ζήσαμε την εκκωφαντική αναβίωση του εθνικιστικού μίσους και την επιτακτική απαίτηση του συμβιβασμού με την υπερεθνική εξουσία. Το «όχι» των Ελληνοκυπρίων και των υποστηρικτών τους στην Ελλάδα δεν είχε παρά τις ρίζες του στα εθνικιστικά στερεότυπα με τα οποία προσεγγίζεται η ιστορία του Κυπριακού και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις. Δεν είναι τυχαίο ότι αντίστοιχη ρίζα βγαλμένη από το αιματηρό παρελθόν των εθνικισμών είχε το όχι του Ντενκτάς. Παπαδόπουλος και Ντενκτάς, υπαρχηγός της Οργάνωσης ο ένας, ιδρυτής της ΤΜΤ ο άλλος, αναβίωσαν την εποχή των σφαγών, την εποχή του Χίτη Γρίβα, βλέποντας ότι πλέον θα μοιράζονται την πίτα της εκμετάλλευσης στο νησί. Και αν η ιστορική αποσιώπηση των εγκλημάτων του εθνικισμού είναι αναμενόμενη από τους βασικούς πρωταγωνιστές, στην αντίληψη του «εθνικού μετώπου» για τα «δίκαια του Ελληνισμού» συντάχθηκαν και κομμάτια της ελληνικής αριστεράς, κοινοβουλευτικής και μη. Το σφοδρά εθνικοπατριωτικό ΚΚΕ, το «παλιό» ΠΑΣΟΚ, διανοούμενους υπερασπιστές των «εθνικών δικαίων», τμήματα της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, αυτό το «όχι» βαφτίστηκε «αντιιμπεριαλιστικό» σε μία εκ νέου αναπαραγωγή του μύθου, ο οποίος θέλει το ελληνοκυπριακό κεφάλαιο εξαρτημένο από το διεθνές και τον ελληνοτουρκικό εθνικισμό ηπιότερο από του τουρκικό.

Πρόκειται για μία επικίνδυνη όσο και αναμενόμενη εν πολλοίς

στοίχιση τους με το εθνικιστικό λόμπι της νεορθοδοξίας, την άκρα δεξιά και τους παπάδες. Είναι οι ίδιοι που μιλούν για τουρκική εισβολή και συνάμα αποσιωπούν την ιστορική αλήθεια των σφαγών που διέπραξαν το Νοέμβριο του 1967 οι Ελληνοκύπριοι σε βάρος των Τουρκοκυπρίων στα χωριά Άγιοι Θεόδωροι και Κοφίνου, τις δολοφονίες των μελών του ΑΚΕΛ, Καβάτζογλου (τ/Κ) και Μισαηλίδη (ε/Κ) από τους εθνικιστές της ΕΟΚΑ Β' και της ΤΜΤ, αυτοί που επιστρέφουν στις δεκαετίες του '50 και του '60, όταν το αριστερό ΑΚΕΛ στήριζε την επιχείρηση αποσταθεροποίησης του Μακάριου και ζητούσαν την ένωση με την Ελλάδα, λες και η προσάρτηση στον εθνικό κορμό θα γκρέμιζε την καταπίεση.

Στην αντίπερα όχθη, στο στρατόπεδο του «ναι» κατατάχθηκαν, οι εδώ και χρόνια απολογητές της πλανητικής κυριαρχίας, τα τσιράκια της επιβολής της Νέας Τάξης. Με όπλο την αντιεθνικιστική ρητορεία και τη λογική της «ρεάλ πολιτίκ» που προτάσσει την προσαρμογή στη λεγόμενη «νέα εποχή», δηλαδή την απόλυτη κυριαρχία της «οικονομίας της αγοράς» και την απόκτηση όσο γίνεται μεγαλύτερου κομματιού από τα κέρδη της εκμετάλλευσης, ταυτίστηκαν με το ναι, προσδοκώντας ακριβώς αυτά τα οφέλη. Εκείνοι που δικαιολόγησαν την επιδρομή στο Κοσσυφοπέδιο, εκείνοι που χειροκρότησαν τον πόλεμο στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, αυτοί που θεωρούν ότι η ΕΕ μπορεί να είναι το αντίβαρο στην αμερικανική στρατιωτική κυριαρχία (ενώ δεν είναι παρά το συμπλήρωμά της), στην προσπάθεια να αναβαπτίσουν την πολιτική τους κυριαρχία μέσα από την επίφαση της συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων. Ο «ρεαλιστής» Σημίτης, ο πιστός στη «διεθνή νομιμότητα» Συνασπισμός, ο «κομματικός αυτοκράτορας» Γιωργάκης ταυτίζονται με αυτή τη θέση. Αυτή τη θέση αναγκάστηκε πλέον να ακολουθήσει και η κυβέρνηση Καραμανλή, που ψιθύρισε το ναι, αντιλαμβανόμενος ότι η παραμονή στην εξουσία εξαρτάται (και) από την πολιτική της φιλίας με την Τουρκία, στα πλαίσια της από κοινού καπιταλιστικής κυριαρχίας στις δύο πλευρές του Αιγαίου.

Είναι φανερό ότι η βάση για την κοινή συμβίωση της τουρκοκυπριακής και της ελληνοκυπριακής κοινότητας δεν μπορεί

να αναζητηθεί ούτε στα εξουσιαστικά σχέδια της υπερεθνικής εξουσίας για τη δημιουργία ενός κράτους-προτεκτοράτου ούτε στην επίπλαστη εθνική ενότητα που παρέχει η έννοια του κράτους, διαιρώντας παράλληλα τους λαούς και δηλητηριάζοντας τους με το εθνικιστικό μίσος. Δεν μπορεί να βρεθεί παρά μόνο έξω από αυτά, μέσα από την ανάπτυξη κοινωνικών κινημάτων που θα αγωνίζονται για την ένωση των δύο κοινοτήτων στη βάση της ελευθερίας και όχι της υποταγής, στην κατεύθυνση της ρήξης και της ανατροπής της κυριαρχίας και των δύο ηγεσιών και της αντίστασης στην πλανητική εξουσία, που επιφυλάσσει για το νησί τη μοίρα του «καζίνου-αεροπορικής βάσης», ενός παράδεισου για τα κέρδη των πολυεθνικών. Ένα κίνημα το οποίο θα απαιτεί την αποχώρηση όλων των στρατιωτικών βάσεων, την πλήρη αποστρατικοποίηση, την ένωση και στις δύο πλευρές του Αιγαίου μέσα από την άρνηση του εθνικισμού και στην κατεύθυνση της κοινωνικής απελευθέρωσης.

Ιδού η Κύπρος, ιδού και το πήδημα!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Η Οργάνωση ήταν παραστρατιωτική ομάδα που ιδρύθηκε το 1962 κατόπιν εντολής του Μακάριου με σκοπό να εκπαιδευθούν πολίτες στη χρήση των όπλων, για να εξουδετερώσουν τους Τουρκοκυπρίους στην περίπτωση που θα προσπαθούσαν να προκαλέσουν. Την ίδρυση, την εκπαίδευση και την ιδεολογική καθοδήγηση της Οργάνωσης είχε αναλάβει η στελεχωμένη από ΙΔΕΑτες αξιωματικούς ΕΛΔΥΚ. Ηγετικό στέλεχος του ΙΔΕΑ (Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών, ο οποίος ιδρύθηκε την εποχή του εμφυλίου σε συνεργασία με τη CIA) και της Οργάνωσης ήταν και ο μετέπειτα δικτάτορας Δημήτριος Ιωαννίδης, που επεξεργάστηκε σχέδια επιχειρήσεων εναντίον Τουρκοκυπρίων αμάχων.

2. Στην πρόσφατη συνάντηση τους στην Αθήνα, Ερντογάν και Καραμανλής κατέληξαν στην ανάγκη ενίσχυσης της ελληνοτουρκικής συνεργασίας μέσα από την επιχειρηματική

δραστηριότητα σε τομείς όπως οι μεταφορές και η ενέργεια. Μάλιστα έθεσαν ως στόχο να αυξήσουν τις εμπορικές συναλλαγές στα 5 δις δολάρια, από τα 1,3 δις που έφτασαν το 2003, όταν το 1999 δεν ξεπερνούσαν τα 200 εκατομμύρια.

3. Για να μην πληγεί η κυρίαρχη εικόνα των «εθνικών δικαίων» ανήμερα της Παγκόσμιας Ημέρας Ελευθεροτυπίας στις 3 Μαΐου 2004 η ΕΤ-3 κάτω από πιέσεις αποφάσισε να μην προβάλλει το ντοκιμαντέρ «Η άλλη πλευρά», το οποίο γυρίστηκε πέρυσι τον Απρίλιο στη Λευκωσία το οποίο περιέγραφε τις σφαγές σε βάρος των Τουρκοκυπρίων στα 1963-64 και αφηγούνταν τη ζωή τους σε θύλακες ως το 1974. Τελικά, μετά τις αντιδράσεις, το «κομμένο» ντοκιμαντέρ, που απέσπασε εύφημον μνείαν στο 6ο Διεθνές Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, φέτος το Μάρτη, προβλήθηκε μία βδομάδα μετά…

ΚΥΠΡΟΣ: Ο εθνικιστής λήσταρχος από τη μια και ο εθνικιστής τεχνοκράτης από την άλλη

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ:

Δεκατρία χρόνια μετά την απόρριψη του σχεδίου Ανάν για την επανένωση της Κύπρου, γινόμαστε θεατές ενός κύκλου διαπραγματεύσεων για τον ίδιο σκοπό. Για άλλη μια φορά οι εθνικιστικές εμμονές, κυρίως από πλευράς της ελληνικής κυβέρνησης αλλά και της τουρκικής, στέκονται εμπόδιο στην προοπτική της επανένωσης.

Για περισσότερα από εξήντα χρόνια η Κυπριακή κοινωνία ζει πάνω σε μια διακοπτόμενη γραμμή στα κενά της οποίας διαρκώς τραυματίζεται. Αυτή η βασανιστική διάρκεια δημιουργεί μια ψυχολογία απογοήτευσης και αμηχανίας στους ανθρώπους. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον ο δημόσιος χώρος καταλαμβάνεται σχεδόν ολοκληρωτικά από το πολιτικό σύστημα, από τη θρησκευτική ιεραρχία και από την κεφαλαιουχική δραστηριότητα. Στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο του νησιού, στη Λευκωσία, δεν υπάρχουν πλατείες όπως δεν υπάρχουν στη πραγματικότητα και Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.

Οι μπάρες του διαχωρισμού δεν χωρίζουν δύο έθνη αλλά δύο τεχνητούς κόσμους. Ένας περίπατος και στα δύο μέρη της οδού Λήδρας στη Λευκωσία αρκεί για να το διαπιστώσουμε. Οι μπάρες χωρίζουν δύο διαφορετικές οικονομικές πραγματικότητες που η πιο φτωχή αγωνιά να φτάσει την πιο πλούσια ενώ ο εθνικός διαχωρισμός φαίνεται μόνο σε σύμβολα των δύο επικυρίαρχων ξένων χωρών. Το εθνικό φαντασιακό στην ελληνοχριστιανική και στην τουρκοϊσλαμική εκδοχή του, έχει να κάνει με μια εθνοκρατική πραγματικότητα ξένη προς τα ιδιαίτερα τοπικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά -η multi παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι ένα καλό παράδειγμα που ενισχύει αυτή τη διαπίστωση. Αυτό το πρόβλημα ίσως έχει τις ρίζες του στην εποχή κατά την οποία επιχειρείται η συγκρότηση ανεξάρτητου Κυπριακού έθνους-κράτους, στην εποχή δηλαδή της εξόδου από το Βρετανικό αποικιακό καθεστώς.

Το γεγονός ότι η συγκρότηση του εν λόγω έθνους-κράτους δεν ολοκληρώθηκε ποτέ δεν σημαίνει πως πρέπει να γυρίσουμε στο παρελθόν για να πετύχουμε την επανένωση των δύο κοινοτήτων. Ο φεντεραλισμός μπορεί να διατρέξει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας έξω από τις εθνοκρατικές αντιλήψεις.

Το 2004, λίγο μετά το δημοψήφισμα στην Κύπρο για την επανένωση βάσει του σχεδίου Ανάν, δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό contAct, τεύχος 7 τρία κείμενα συντακτών του υπό τον γενικό τίτλο “ΚΥΠΡΟΣ: σκόνη τα δόντια μέσα στα σύκα”.

Εν όψει της σημαντικής εκδήλωσης που διοργανώνεται στο Nosotros στις 27/1/2017 από την Αντιεξουσιαστική Κίνηση Αθήνας και τη Συσπείρωση Ατάκτων της Λευκωσίας, αναδημοσιεύουμε σταδιακά τα τρία αυτά κείμενα στη ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ. Προσδοκούμε στο άνοιγμα ενός διαλόγου που θα σπάσει το κέλυφος του εθνοκεντρισμού στην κατεύθυνση της επαναδημιουργίας του δημόσιου χώρου στην Κύπρο από τις ίδιες τις τοπικές κοινότητες, από την κυπριακή κοινωνία στο σύνολό της.

Το ακόλουθο κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό contAct, τεύχος 7, καλοκαίρι 2004:

Ο εθνικιστής λήσταρχος από τη μια και ο εθνικιστής τεχνοκράτης από την άλλη

Αλέξανδρος Σχισμένος

Πολύς λόγος, όπως πάντα για το Κυπριακό… Ξάφνου, ύστερα από μακρόχρονες διαπραγματεύσεις, συνομιλίες και υποσχέσεις, προέκυψε το σχέδιο Ανάν σαν θεόσταλτη άσχημη έκπληξη! Έκπληξη για τον κύριο Τάσσο Παπαδόπουλο, που θυμήθηκε πως έχει ένα κράτος να διαφυλάξει, κληρονομιά για τις επόμενες γενιές της ελληνοκυπριακής άρχουσας ελίτ. Έκπληξη για την ελληνοκυπριακή κοινότητα, που ανακάλυψε ότι θα πρέπει να δεχτεί τους Τουρκοκύπριους ως ισότιμους πολίτες, εγκαταλείποντας την ρητορική περί «βαρβάρων εξ Ανατολής» που επί δεκαετίες χρησίμευσε για να διατηρήσει ανοιχτό το «εθνικό τραύμα» της εισβολής και παράλληλα να κρατήσει ψηλά το εθνικό φρόνημα μια ανώτερης , φιλειρηνικής, αναπτυγμένης ελληνόφωνης κοινότητας στο νότο. Έκπληξη για τους Έλληνες πατριώτες που συνήθισαν να θεωρούν το νησί της Αφροδίτης χωράφι τους, όπως θεωρούσαν ή θεωρούν την Σμύρνη, την Ανατολική Θράκη, την Ισταμπούλ και τις λοιπές περίφημες «χαμένες πατρίδες» της εθνικής συλλογικής μνήμης. Έκπληξη για την ηγεσία της κραταιάς Ελλάδας, που περίμενε κάτι παραπάνω από τη διεθνή κοινότητα στο παζάρεμα των εδαφών και των ζωών των εποίκων. Τελικά, μόνο ο κ. Ντενκτάς φάνηκε συνεπής στη στάση του. Μα τελικά, τι συνέβη;

Όχι, βροντοφώναξαν οι εθνικιστές και τα κοινωνικά και πολιτικά μορφώματα, που εμπνέονται από το πατριωτικό ιδεώδες του αδάμαστου ελληνικού λαού- η Εκκλησία, οι ακροδεξιές οργανώσεις και φυσικά το Κ.Κ.Ε., όπως και ο ανεκδιήγητος κ. Γλέζος. Όχι στην νέα αποικιοποίηση της Κύπρου, όχι στην υποταγή της νήσου στη Νέα Τάξη, όχι στο «αβύθιστο αεροπλανοφόρο». Και μας έδωσαν την εντύπωση πως η Κύπρος, που από την εποχή του Μέγα Βασιλέα των Περσών υπήρξε πάντοτε κτήση και προτεκτοράτο με χρονολογική σειρά των Περσών, του Μ. Αλεξάνδρου, των Ρωμαίων, των Βυζαντινών, των Φράγκων, των Βενετών, των Οθωμανών, των Βρετανών, που άλλοτε δινόταν σαν προίκα και άλλοτε σαν δώρο, ήταν τάχα πριν το σχέδιο αδέσμευτη, ανεξάρτητη και ελεύθερη.

Σάμπως, οι αγγλικές βάσεις να μην υπήρχαν από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, σάμπως το νησί να μην υπάγεται στις αποικίες του στέμματος ως μέλος της κοινοπολιτείας, σάμπως το διεθνές κεφάλαιο και η παγκόσμια κυριαρχία να είχαν ανάγκη το σχέδιο για να υποτάξουν, το ήδη υποταγμένο νησί…

Όχι, βροντοφώναξε το ελληνοκυπριακό κεφάλαιο που είδε την 1^{η} Μάη και την ένταξη στην Ε.Ε. σαν μια διάνοιξη νέων οικονομικών οριζόντων και αγορών και φοβήθηκε, κάπως κοντόφθαλμα, μήπως οι εξαθλιωμένοι Τουρκοκύπριοι λάβουν μέρος στο μεγάλο φαγοπότι ως ισότιμοι πολιτικά συνδαιτυμόνες. Όχι ,και ο Ντενκτάς που ένιωσε την δικτατορική του εξουσία της διαφθοράς και της βίας να απειλείται από μια ουσιαστική διάνοιξη του βορείου τμήματος του νησιού στις επελαύνουσες στρατιές της παγκοσμιοποίησης με ότι αυτό συνεπάγεται για το πολιτικό θεσμικό πλαίσιο που οφείλει να παρέχει την αναγκαία ασφάλεια για την επενδυτική δραστηριότητα, πράγμα που προϋποθέτει, στην περίπτωση του «ψευδοκράτους» τον εκδημοκρατισμό των θεσμών σύμφωνα με το δυτικό κοινοβουλευτικό πρότυπο..

Μέσα στον κυκεώνα των εξελίξεων και ενώ βομβαρδιζόμαστε από τα Ναι και τα Όχι, η θέση της πλειοψηφίας του αναρχικού-ελευθεριακού χώρου υπήρξε αναμενόμενη: τα διλήμματα της εξουσίας είναι ψευδή. Σαν να λέμε, δεν μας αφορά το ζήτημα. Ίσως πράγματι να μην μας αφορά. Αν όμως πρέπει να τεθούμε επ'

αυτού, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε τουλάχιστον κάποια γεγονότα.

Το συγκεκριμένο δίλημμα πόρρω απέχει από το να είναι πλαστό. Πόρρω απέχει από το να είναι ακόμη μια διελκυστίνδα όμορων εννοιών, μια ακόμα ρητορική ερώτηση όπως οι περίφημες ρητορείες του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Φυσικά το δίλημμα δεν τίθεται στη βάση εξουσία/ μη εξουσία, κράτος/ άμεση δημοκρατία, συγκέντρωση/ ανακατανομή του κοινωνικού πλούτου. Φυσικά, τίθεται στα πλαίσια της διεθνούς κοινότητας και του δικαιΐκού ρόλου του Ο.Η.Ε., θεωρώντας αυτονόητη την αποδοχή του κυρίαρχου καπιταλιστικού-κοινοβουλευτικού πολιτειακού μοντέλου. Εξάλλου, τι περιμέναμε; Να μεριμνήσουν οι θιασώτες της παγκοσμιοποίησης για την κοινωνική απελευθέρωση του νησιού;

Το δίλημμα δεν τίθεται στη βάση που θα θέλαμε, είναι όμως πραγματικό. Και σαν τέτοιο παραμένει αγωνιώδες, καθώς πίσω από το Ναι ή το Όχι κρύβεται η διαμάχη που βρίσκεται στον πυρήνα της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης, που επεκτείνοντας την οικονομική φιλοσοφία της ελεύθερης αγοράς, φιλοδοξεί να μεταλλάξει τους πολιτικούς θεσμούς της εκάστοτε περιοχής προς όφελός της. Είναι το δίλημμα ανάμεσα σε μια πολυπολιτισμική, παγκοσμιοποιημένη αγορά και τη διατήρηση των στεγανών του θνήσκοντος έθνους-κράτους και της ομοιογενούς εθνικής του βάσης. Εξ' ου και η αντιπαράθεση ανάμεσα στους «προωθημένους» οπαδούς του νεοφιλελευθερισμού και τους συντηρητικούς οπαδούς της λαϊκής Δεξιάς, οι οποίοι αντιστέκονται ψηφίζοντας Λεπέν, Καρατζαφέρη, ή, μετριοπαθώς, Καραμανλή. Η μάχη της παγκοσμιοποίησης δεν έχει κριθεί ούτε από τα δεξιά, και οι ισχυρές αντιστάσεις του εθνικού κράτους αντανακλώνται στις επιλογές τόσο της αμερικάνικης ηγεσίας του Μπους, όσο και σε μια σειρά από άλλες χώρες, όπου το εγχώριο κεφάλαιο προσπαθεί να διατηρήσει τα προνόμια του έναντι των πολυεθνικών.

Παρομοίως στην Κύπρο. Οι ελληνοκύπριοι επέλεξαν το Όχι, μέσα σε ένα όργιο εθνικιστικής προπαγάνδας και ενίσχυσης του πατριωτισμού, ενώ οι θιασώτες της παγκοσμιοποίησης ψέλλισαν τα λιγοστά Ναι, σαν αναγκαία παραχώρηση στην ρεαλ-πολιτίκ της

νέας πραγματικότητας. Επιλέχθηκε ο αποκλεισμός εκ νέου των Τουρκοκύπριων, η διατήρηση της οικονομικής πρωτοκαθεδρίας του ελληνόφωνου πληθυσμού. Η διατήρηση των εθνικών συμβόλων και των παρελάσεων. Η διατήρηση της πράσινης γραμμής. Η διατήρηση της «εθνικής» κατασκευασμένης ταυτότητας.

Ιδού λοιπόν που επετεύχθη κάποια συμφωνία μεταξύ Ραούφ και Τάσσου. Ο εθνικιστής λήσταρχος από τη μια και ο εθνικιστής τεχνοκράτης από την άλλη. Ανάμεσα τους δύο κοινότητες, έρμαια της εθνικιστικής μητριαρχίας των μεγάλων πατρίδων (Ελλάδας και Τουρκίας), ανίκανες να διαμορφώσουν μια ξεχωριστή πολιτισμική ταυτότητα πέρα από τις αλληλοαποκλειόμενες «εθνικές» τους. Πιόνια στη σκακιέρα της παγκόσμιας κυριαρχίας, ούτως ή άλλως, αλλά με τον πρώτο λόγο στις τοπικές εξουσίες της Ανατολικής Μεσογείου, που με τη σειρά τους συμμετέχουν στο μεγάλο παιχνίδι με έξτρα χαρτί το Κυπριακό.

Ίσως το δίλημμα του Ανάν να μην μας αφορά. Αφορά όμως τις δύο κοινότητες που ζουν στο νησί. Τη στιγμή που δεν προκύπτει οποιαδήποτε άλλη λύση «από τα κάτω», στο πνεύμα της συλλογικής αυτοδιεύθυνσης και της κοινωνικής απελευθέρωσης, οφείλουμε να καταλάβουμε τουλάχιστον προς τα πού κλίνει η ειλημμένη απόφαση του δημοψηφίσματος.

Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα. Ναι, αλλά κάπου θα πέσουμε.

Υπάρχουν φασίστες στην Ελλάδα; Το πρόβλημα της λαϊκής υποστήριξης στο

φασισμό στις συνθήκες της κρίσης

Βαγγέλης Λαγός

Το τελευταίο διάστημα και με αφορμή το προσφυγικό ζήτημα, γίναμε μάρτυρες της οργανωμένης επανάκαμψης του χρυσαυγίτικου λόγου και δράσης στη δημόσια σφαίρα. Ταυτόχρονα, επανεμφανίστηκε στη δημόσια συζήτηση μια προβληματική που είχε υποχωρήσει (έως και εξαφανιστεί) μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα και τη σύλληψη και παραπομπή σε δίκη της ηγεσίας της Χρυσής Αυγής. Πρόκειται για την άποψη που εκφράστηκε πάλι πρόσφατα από συμπολιτευόμενο βουλευτή, ο οποίος υποστήριξε σε συνέντευξή του, ότι οι ψηφοφόροι της ΧΑ «δεν έχουν σχέση με το ρατσισμό και τον φασισμό», αλλά είναι «απλοί άνθρωποι» που έχουν «παρασυρθεί» στην υποστήριξη του φασισμού», καθώς «αγωνιούν για να βρουν μία λύση επιβίωσης».[1] Η άποψη αυτή εκφράστηκε εν πολλοίς και από άλλους συμπολιτευόμενους πολιτικούς που προσπάθησαν να εξηγήσουν την κυβερνητική απόπειρα προσέγγισης των ψηφοφόρων της Χρυσής Αυγής μέσω της συμπερίληψής της στην «κολυμβήθρα του Σιλωάμ» που αποκαλείται «εθνικά θέματα», κατά την πρόσφατη κοινή επίσκεψη μελών της κυβέρνησης και βουλευτών της Χρυσής Αυγής στο Καστελόριζο.

Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης επανενεργοποίησαν ένα, εδώ και καιρό, απαξιωμένο στη δημόσια συζήτηση, εξηγητικό-ερμηνευτικό σχήμα για την ενίσχυση του φασισμού στο πλαίσιο της κρίσης. Το σχήμα αυτό είχε εμφανιστεί κατά τη φάση του σοκ που προκάλεσε η είσοδος της ΧΑ στη Βουλή και, για ένα διάστημα, είχε επικρατήσει στον δημόσιο λόγο γύρω από τα αίτια και το νόημα της εκλογικής ενίσχυσης του φασισμού στην Ελλάδα της κρίσης. Είχε όμως σταδιακά εγκαταλειφθεί, μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα. Πρόκειται για την απόπειρα εξήγησης και ερμηνείας της λαϊκής ψήφου στο ναζιστικό κόμμα μέσα από την επίκληση της οργής και της απελπισίας των πολιτών μπροστά στις καταστροφικές, για την κοινωνία, πολιτικές

λιτότητας.

Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, η ψήφος στη ΧΑ δεν σηματοδοτεί την ύπαρξη μιας ακροδεξιάς (φασιστικής-ναζιστικής) τάσης στο εκλογικό σώμα, αλλά αποτελεί έκφραση της απελπισίας που αισθάνονται οι (γι' αυτή την προσέγγιση, εκ παραδοχής δημοκρατικοί) πολίτες εξαιτίας των πολιτικών λιτότητας και της συνακόλουθης οργής τους απέναντι στο κατεστημένο πολιτικό σύστημα που επιβάλλει εξοντωτικές για την κοινωνία πολιτικές. Μ' άλλα λόγια, σύμφωνα μ' αυτό το σχήμα, η λαϊκή ψήφος στη ΧΑ δεν είναι παρά ψήφος διαμαρτυρίας. Από αυτή την άποψη, οι ψηφοφόροι της ΧΑ δεν αντιμετωπίζονται ως «φασίστες», αλλά ως «δημοκρατικοί πολίτες», οι οποίοι, παραπλανημένοι από την οργή και την απελπισία, αντιδρούν συναισθηματικά ενισχύοντας ακραία πολιτικά μορφώματα για να τιμωρήσουν το κατεστημένο πολιτικό σύστημα, το οποίο θεωρούν υπεύθυνο για τα δεινά τους. Γι' αυτό το λόγο, τα κόμματα του λεγόμενου «δημοκρατικού τόξου» πρέπει να ξανακερδίσουν την εμπιστοσύνη και την υποστήριξή τους.

Εντούτοις, η σταθερότητα των εκλογικών ποσοστών της ΧΑ στις εκλογικές αναμετρήσεις που ακολούθησαν τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, τη σύλληψη και παραπομπή σε δίκη της ηγεσίας της και τις αποκαλύψεις για την ιδεολογία και τις πρακτικές του κόμματος, οδήγησαν στην αμφισβήτηση (και εντέλει στην εγκατάλειψη) αυτής της παράξενης ιδέας που επιχειρούσε να αποδώσει την πολιτική ενίσχυση του φασισμού μέσα στην κρίση σε «συναισθηματικούς λόγους».

Σταδιακά έγινε φανερό, σε όλο και περισσότερους, ότι το πρόβλημα είχε βαθύτερες ρίζες. Πραγματικά, αυτή η αδιαμεσολάβητη και επιπόλαιη, γραμμική σύνδεση της κρίσης, των συναισθημάτων των πολιτών και της πολιτικής ενίσχυσης του φασισμού υποτιμούσε τη σοβαρότητα και τη σημασία του φαινομένου και ταυτόχρονα κατασκεύαζε ένα καθησυχαστικό και νομιμοποιητικό αφήγημα που συσκότιζε την πραγματικότητα, αφού κατέληγε σε μια παραδοξότητα, αυτήν της ενίσχυσης ενός φασιστικού κόμματος χωρίς, όμως, να υπάρχουν φασίστες ψηφοφόροι.

Πέρα όμως, από το παράδοξο του «φασισμού χωρίς φασίστες», η θεώρηση αυτή έπασχε και από άλλα σοβαρά κενά και ασυνάφειες. Έτσι, η προσέγγιση αυτή, (ας την ονομάσουμε «κρίση-οργή-ακροδεξιός-εξτρεμισμός») α) ερμήνευε την άνοδο του φασισμού ως συγκυριακή εκδήλωση αφροσύνης, υπό την πίεση ακραίων δυσχερειών μέσα σε ένα εξαιρετικά αντίξοο περιβάλλον, ενώ, την ίδια στιγμή, αδυνατούσε να εξηγήσει, γιατί και με ποιο τρόπο τα συναισθήματα οργής, απογοήτευσης και απελπισίας ενός, υποτίθεται, δημοκρατικού εκλογικού σώματος, οδηγούσαν ένα τμήμα του στο να απωλέσει τα, προϋποτιθέμενα, δημοκρατικά και ανθρωπιστικά του χαρακτηριστικά, ως αποτέλεσμα της απώλειας εισοδημάτων και δικαιωμάτων, β) αδυνατούσε να εξηγήσει γιατί τα συναισθήματα οργής και απελπισίας οδηγούσαν ορισμένους από τους ψηφοφόρους στην εκλογική υποστήριξη του φασισμού, ενώ δεν είχαν το ίδιο αποτέλεσμα στους ψηφοφόρους των άλλων κομμάτων του, μέχρι πρόσφατα λεγόμενου, αντιμνημονιακού στρατοπέδου που, προφανώς, κι αυτοί διακατέχονταν από ανάλογα συναισθήματα οργής και απογοήτευσης και γ) αδυνατούσε να εξηγήσει την παντελή έλλειψη παρόμοιων εξελίξεων σε άλλες χώρες του ευρωπαϊκού νότου (Πορτογαλία και Ισπανία), των οποίων οι πολίτες δοκιμάστηκαν, κι αυτοί, σκληρά από την κρίση, αλλά χωρίς αυτό να οδηγήσει στην εκλογική ενίσχυση φασιστικών ή ευρύτερα ακροδεξιών πολιτικών δυνάμεων. Παρά τα κενά και τις ασυνάφειές της, αυτή η θεώρηση, που συνέδεε άμεσα και γραμμικά την κρίση, την οργή κατά του πολιτικού συστήματος και την εκλογική ενίσχυση του φασισμού, είχε αξιοποιηθεί στο πρόσφατο παρελθόν από τους υποστηρικτές της λιτότητας στην προσπάθειά τους να απαξιώσουν τις λαϊκές αντιστάσεις, μέσω της ενεργοποίησης της λεγόμενης «θεωρίας των δύο άκρων», η οποία ενοχοποιούσε τις αντιστάσεις και τους αγώνες ενάντια στη λιτότητα για την ενίσχυση του φασισμού.

Η «θεωρία των δύο άκρων» αποτελεί, εδώ και καιρό, το κυρίαρχο θεωρητικό σχήμα μέσα από το οποίο οι ευρωενωσιακοί θεσμοί προσλαμβάνουν και αντιμετωπίζουν ιδεολογικά την αμφισβήτηση των πολιτικών τους από τη Δεξιά και την Αριστερά.[2] Η θεωρία αυτή, που υποστηρίχθηκε σθεναρά από εγχώρια και διεθνή,

συστημικά πολιτικά κέντρα και ΜΜΕ, εξισώνει τον φασισμό με τον κομμουνισμό και συνολικά την Αριστερά ως δύο όψεις του αντιφιλελεύθερου και αντιδημοκρατικού εξτρεμισμού που υπονομεύει και απειλεί τις ευρωπαϊκές αστικές δημοκρατίες. Σε αυτή την απλουστευτική εξίσωση συμπυκνώθηκε η άποψη ότι η κρίση οδήγησε σε ακραίες ιδεολογίες και πρακτικές, μέσα από τις οποίες ενισχύθηκαν τα δύο άκρα του πολιτικού συστήματος (η άκρα Αριστερά και η άκρα Δεξιά) και είχε ως βασικό στόχο την ταύτιση της Αριστεράς, αλλά και ευρύτερα όσων αντιστέκονται στη λιτότητα, με τη Χρυσή Αυγή και τον φασισμό, ώστε να απονομιμοποιηθούν οι κοινωνικές αντιστάσεις ως «επικίνδυνος εξτρεμισμός».

Η πρόσφατη αναβίωση της θεωρίας «κρίση-οργή-ακροδεξιός εξτρεμισμός» και εμμέσως, της συνδεδεμένης με αυτήν «θεωρίας των δύο άκρων» από κυβερνητικούς βουλευτές και στελέχη επαναφέρει στο προσκήνιο τη συζήτηση για τον χαρακτήρα και το περιεχόμενο της ψήφου στη ΧΑ. Επαναφέρει στο κέντρο της δημόσιας συζήτησης τον προβληματισμό για το πολιτικό περιεχόμενο και το νόημα του τμήματος εκείνου της λαϊκής ψήφου που στρέφεται προς την πολιτική υποστήριξη του φασισμού και ταυτόχρονα επαναφέρει στο δημόσιο διάλογο τον προβληματισμό για τις πολιτικές συνέπειες της κρίσης.

Το κείμενο που ακολουθεί επιχειρεί να αναδείξει μια διαφορετική προσέγγιση του προβλήματος της λαϊκής ψήφου στο φασισμό στις συνθήκες της κρίσης. Αξιοποιώντας τα πρωτογενή κοινωνικά δεδομένα που συλλέχθηκαν το 2013 από δύο, κυρίως, περιοχές της Αθήνας (Αργυρούπολη και Νέα Φιλαδέλφεια) στο πλαίσιο του τετραετούς, διεθνούς, πολυμεθοδολογικού ερευνητικού προγράμματος MYPLACE[3], φέρνει στο φως χρήσιμα στοιχεία για την κατανόηση της λαϊκής υποστήριξης προς το φασισμό στις συνθήκες της κρίσης, αμφισβητώντας το ερμηνευτικό σχήμα του «συναισθηματικού φασισμού-χωρίς-φασίστες» που παράγει η θεωρία «κρίση-οργή-ακροδεξιός εξτρεμισμός». Επιπλέον, τα πρωτογενή κοινωνικο-πολιτικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν υποδεικνύουν σοβαρές θεωρητικές και εμπειρικές

ελλείψεις και ασυνάφειες και της ίδιας της «θεωρίας των δύο άκρων», αφού η, προϋποτιθέμενη σ' αυτήν, αντίθεση μεταξύ κέντρου και άκρων δεν τεκμηριώνεται εμπειρικά, αλλά, αντίθετα, αναδύεται η ρευστότητα, ακόμη και η αλληλοδιείσδυσή τους.

Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζεται ότι η ψήφος στη ΧΑ δεν μπορεί να κατανοηθεί και να εξηγηθεί απλά ως «ψήφος διαμαρτυρίας», αλλά πρέπει να ιδωθεί ως μια πραγματική «ιδεολογική ψήφος» που προκύπτει, όχι από κάποια ανορθολογική-συναισθηματική αντίδραση σε εξωτερικά ερεθίσματα και πιέσεις, αλλά αναδύεται μέσα από πραγματικούς ιδεολογικο-πολιτικούς κοινούς τόπους και ταυτίσεις μεταξύ ψηφοφόρων και κόμματος. Κοινοί τόποι και ταυτίσεις που δεν είναι δυνατόν να αναχθούν απλά στη συγκυρία της κρίσης, αλλά υποδηλώνουν τη λειτουργία βαθύτερων κοινωνικών (ιδεολογικών και πολιτικών) διεργασιών που ξεπερνούν κατά πολύ τα στενά χρονικά πλαίσια της κρίσης και εκτείνονται σε μια περίοδο τουλάχιστον τριών δεκαετιών.

Τέλος, υποστηρίζεται ότι το ίδιο αβάσιμη είναι και η «θεωρία των δύο άκρων», καθώς τα πραγματικά κοινωνικά δεδομένα που συλλέξαμε υποδεικνύουν μια ανησυχητική διάχυση των ιδεολογικο-πολιτικών χαρακτηριστικών της άκρας Δεξιάς στην ελληνική κοινωνία, περιλαμβανομένων όσων τοποθετούνται στο κέντρο της γνωστής κλίμακας ιδεολογικο-πολιτικής αυτοτοποθέτησης. Στο βαθμό που τα ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά της άκρας Δεξιάς απαντούν διάχυτα (αν και σε διαφορετική έκταση, ανάλογα με την ιδεολογικο-πολιτική τοποθέτηση) στην κλίμακα «Αριστερά-Δεξιά», του κέντρου περιλαμβανομένου, η επιστημονική υποστήριξη της θεωρίας των άκρων καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής και προβληματική, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται η θέση που αντιμετωπίζει την ισχυροποίηση της άκρας Δεξιάς και του φασισμού ως αποτέλεσμα ευρύτερων ιδεολογικο-πολιτικών διεργασιών που δεν μπορούν να αναχθούν μονοσήμαντα και γραμμικά στην κρίση.

Ιδεολογικο-πολιτική συνάφεια και χρυσαυγίτικη ψήφος

Τα πρωτογενή κοινωνικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν μέσω ερωτηματολογίου και συνεντεύξεων αναδεικνύουν την ύπαρξη ισχυρών ιδεολογικών και πολιτικών κοινών τόπων και δεσμών μεταξύ της ΧΑ και των νεαρών ψηφοφόρων της. Οι κοινοί τόποι και δεσμοί αυτοί αντανακλώνται στο υψηλότατο ποσοστό (81,6%) των νεαρών ψηφοφόρων του κόμματος που δηλώνει ότι αισθάνεται κοντά στο κόμμα.

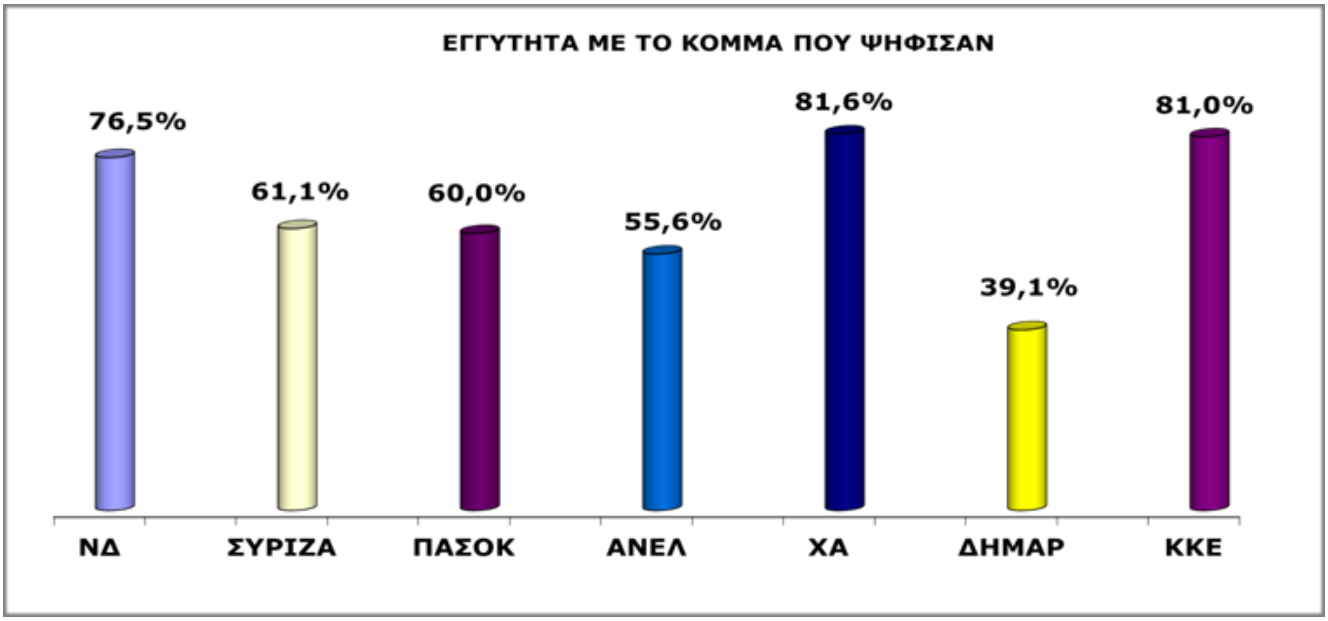

Γράφημα 1: Εγγύτητα των νεαρών ψηφοφόρων προς το κόμμα που ψήφισαν στις εκλογές 2012

Τι σημαίνει όμως «αισθάνονται κοντά» στη ΧΑ; Όπως έχουμε ήδη δείξει αλλού[4] ο δημόσιος ιδεολογικο-πολιτικός λόγος και η αντίστοιχη δημόσια δράση της ΧΑ αρθρώνονται γύρω από τρεις θεμελιώδεις άξονες, το σημείο σύμπτωσης των οποίων, έχει αναδειχθεί από τη σύγχρονη ιστορική και κοινωνική έρευνα ως το ιδιαίτερο ιδεολογικο-πολιτικό περιεχόμενο του ιστορικού, αλλά και του νέου φασισμού. **Οι άξονες αυτοί (υπερεθνικισμός, υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός και αντιδημοκρατικός αντισυστημισμός) συγκροτούν το ιδεολογικο-πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται η φασιστική σκέψη και δράση.** Ταυτόχρονα, αποτελούν τον πυρήνα του πολιτικού λόγου και της

πολιτικής πρακτικής της ΧΑ. Η θεματική ανάλυση λόγου (thematic discourse analysis) που διενεργήσαμε στα κείμενα που δημοσιεύονται στους επίσημους ιστοτόπους του κόμματος αποκαλύπτει τη διαρκή λειτουργία, στον επίσημο λόγο του κόμματος, του, ιδιοσυστατικού για τον φασισμό[5], μυθοποιητικού οράματος ενός, πολιτισμικά και βιολογικά-φυλετικά, ομοιογενούς λαού που βρίσκεται σε παρακμή και κινδυνεύει από εσωτερικούς και εξωτερικούς εχθρούς και ο οποίος πρέπει να σωθεί μέσα από μια λαϊκή επανάσταση που θα εξοντώσει τους, εγχώριους και ξένους, υπαίτιους της παρακμής και θα αναγεννήσει το έθνος από τις στάχτες του επιβάλλοντας ένα απολυταρχικό υπερεθνικιστικό καθεστώς. Το όραμα αυτό βρίσκεται στον πυρήνα του δημόσιου λόγου και δράσης της ΧΑ καθιστώντας την, έτσι, ένα τυπικό παράδειγμα φασιστικού κόμματος.[6]

Στην έρευνά μας για την ιδεολογικο-πολιτική σχέση των νεαρών ψηφοφόρων της ΧΑ με το κόμμα αναλύσαμε, επίσης, τον λόγο των νεαρών ψηφοφόρων του κόμματος που μας μίλησαν και εντοπίσαμε και σ’ αυτόν τη σύμπτωση και τη διαρκή λειτουργία των παραπάνω τριών ιδεολογικο-πολιτικών αξόνων του φασισμού. Οι νεαροί ψηφοφόροι (και όχι μέλη) της ΧΑ που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο και στις συνεντεύξεις της ερευνητικής ομάδας καταγράφουν πολύ υψηλά ποσοστά συμφωνίας, ακόμη και ταύτισης, με τους θεμελιώδεις ιδεολογικο-πολιτικούς άξονες του φασισμού.

Εθνικισμός

Οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ δηλώνουν «περήφανοι εθνικιστές», πιστεύουν βαθιά στην υπεροχή της ελληνικής φυλής έναντι των άλλων φυλών, αποστρέφονται, φοβούνται και μισούν τους μετανάστες, καθώς και κάθε είδους μειονοτικές ομάδες (Ρομά/Τσιγγάνους, Μουσουλμάνους, Εβραίους), παρουσιάζουν εξαιρετικά υψηλά επίπεδα προνοιακού σωβινισμού και αποδέχονται τη χρήση της φυλετικής βίας.

«Σε σχέση με τους άλλους λαούς πολύ πιο ανώτεροι. Γιατί εμείς γεννήσαμε τη δημοκρατία, βέβαια έχει καταλυθεί τώρα από όλους,

αλλά τι να σου φέρω παράδειγμα… την αστρονομία πώς το λένε, δεν ξέρω, όλα από τις επιστήμες, όλα αυτά, όλα, όλα από εμάς. […] Όλα από εδώ ξεκίνησαν, ακόμα και κάποια ονόματα αρχαίων, τα έχουνε πάρει και αυτά δηλαδή και τα χρησιμοποιούν. Όλα από μας είναι» (Δόμνα, 25)

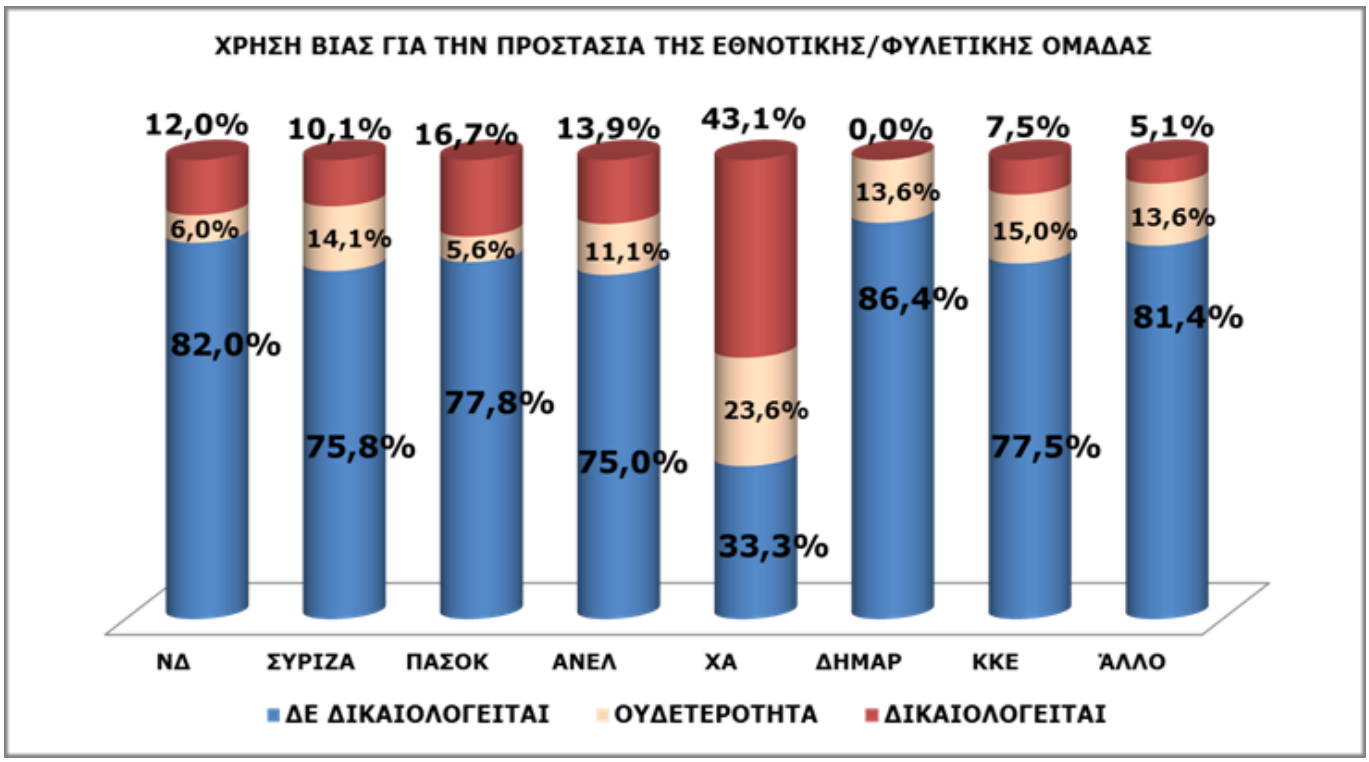

Γράφημα 2: Χρήση βίας για την προστασία της εθνοτικής/φυλετικής ομάδας

Στο πλαίσιο αυτό, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι στις συνεντεύξεις τους, οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ αναπαράγουν σχεδόν αυτούσια τη ρητορική του κόμματος για την ανωτερότητα της ελληνικής φυλής, για τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύουν για το έθνος οι μετανάστες, αλλά και για τις βίαιες πρακτικές του κόμματος. Στον λόγο τους, ο ανοιχτός ρατσισμός και ο διάχυτος φόβος για τους μετανάστες καταλήγουν, σχεδόν πάντα, είτε στην προτροπή για βίαιη αντιμετώπισή τους (ακόμη και μαζική εξόντωση) είτε στη δικαιολόγηση της βίας που ασκεί η ΧΑ εναντίον τους:

«Ναι, το λέω, είμαι ρατσίστρια. Ξεκάθαρα πράγματα. Ούτε μαλακίες ούτε τίποτα, συγγνώμη κιόλας.[…] Ναι, μ' έχουν αναγκάσει να γίνω γιατί δεν γίνεται να ντρέπομαι και να

φοβάμαι να κυκλοφορήσω στη χώρα που γεννήθηκα και στις περιοχές που μεγάλωσα. […] Γιατί δεν τους βάζουνε σ' ένα πλοίο να το βουλιάξουνε κάπου στο Αιγαίο;» (Βούλα, 25)

«Άμα ο άλλος ο Σομαλός για καλημέρα κόβει κεφάλια στη χώρα του, γιατί είναι απολίτιστος, γιατί μιλάμε για μετανάστες που δεν έχουν πολιτισμό. Καμερούν, Αγκόλα. Τι είναι αυτοί; Ο καλύτερος από αυτούς θα έχει σκοτώσει τη μάνα του. Δε μπορείς με αυτόν να κάνεις κουβέντα. Απλά δε μπορείς, γιατί αυτός θα σου τραβήξει μια χατζάρα και θα σε στείλει. Ε, την τραβάς πρώτος.» (Μάριος, 25)

«Τη βία στην Ελλάδα δεν την έφερε η ΧΑ. Τη βία στην Ελλάδα την έφεραν κατ' αρχάς οι πολιτικοί μας που άνοιξαν τα σύνορα. Στη συνέχεια, οι υποστηρικτές τον λαθρομεταναστών και στο επόμενο στάδιο είναι οι λαθρομετανάστες, οι οποίοι είναι οι ίδιοι που εγκληματούν. Επειδή όμως τον ηθικό αυτουργό δεν μπορούμε να τον πιάσουμε ποτέ και φαίνεται πάντα ο λαθρομετανάστης, απευθυνόμαστε, σαν Έλληνες εννοώ, στο λαθρομετανάστη που κάνει το έγκλημα. Εγώ συμφωνώ αυτή τη στιγμή, όπως έχουν τα πράγματα, με όλες τις πράξεις τις ΧΑ, από τη στιγμή που, ό,τι και να γίνει στην Ελλάδα, ο μετανάστης βγαίνει πάντα δικαιωμένος. Δηλαδή, θα τον βρίσεις, θα πας μέσα. Θα σε κλέψει, αν τον χτυπήσεις θα πας μέσα. Θα σε βιάσει, αν τον ακουμπήσεις θα πας μέσα. Ε, όχι δεν γίνεται αυτό. Οπότε συμφωνώ με τις δράσεις της ΧΑ» (Νικόδημος, 26)

Πρόκειται για υπερεθνικισμό έμπλεο φόβου και ματαιωμένων συναισθημάτων μεγαλείου και υπεροχής που αποκρυσταλλώνεται σε μνησικακία τόσο προς τους ξένους που «μας αδικούν» όσο και προς τους ομοεθνείς που δεν μπορούν να σταθούν στο ύψος του «αρχαίου μεγαλείου» και ευθύνονται για τη σημερινή «εθνική παρακμή».

«Εγώ πιστεύω ότι σύμφωνα με την ιστορία τουλάχιστον εμείς δώσαμε τα πάντα σε όλο τον κόσμο και στο τέλος δεν έχουμε τίποτα. Πολιτισμό, κουλτούρα, τα πάντα. Οι Γερμανοί σκοτώνανε γουρούνια με τη σφεντόνα και εμείς είχαμε ολυμπιακούς αγώνες.»

(Νικόδημος, 26)

«Και αντί, αντί να μας έχουνε ψηλά, με όλα αυτά που τους έχουμε δώσει, η Γερμανία τι έχει κάνει; Τίποτα δεν έχει κάνει. Πιο πολύ για τον Χίτλερ, που έχει σκοτώσει όλο τον κόσμο και γι' αυτό θα πρέπει να ντρέπονται. Όχι να… εντάξει, κανονικά πρέπει να μας έχουνε ψηλά. Όχι να μας φέρονται έτσι.» (Δόμνα, 25)

«Οι νεοέλληνες είναι χαζοί και έχουν χαμηλό επίπεδο νοημοσύνης, γιατί χαθήκανε και υποβιβάσανε πολύ την κουλτούρα τους και δε μπορούν να συγκριθούν με τους αρχαίους Έλληνες. Δηλαδή μια ζωή θα ζούνε με το παρελθόν. Οι νεοέλληνες δεν αξίζουν μία, γιατί δεν υπάρχει παιδεία πάρα πολλά χρόνια κι ούτε πρόκειται να υπάρξει ποτέ και το μόνο πράγμα που θα έχουνε να ασχολούνται είναι το Facebook και τη μαστούρα τους, τίποτα άλλο.» (Σταμάτης 22)

«Εκεί που είμαστε ανώτεροι οι Έλληνες, που θα μπορούσαμε να είμαστε ανώτεροι οι Έλληνες είναι πολιτιστικά. θα μπορούσαμε να είμαστε μια τόση δα χώρα και να είμαστε το κέντρο της γης. Πραγματικά το πιστεύω. Γιατί να είναι πλανητάρχης ο Ομπάμα και να μην είναι ένας δικός μας. Από δω ξεκίνησες ρε πούστη δηλαδή. θα μπορούσαμε να ήμασταν το λίκνο. Δεν είμαστε, γιατί είμαστε νεοέλληνες. Το νεοέλληνας για μένα είναι η μεγαλύτερη βρισιά που μπορείς να πεις σε κάποιον. Και το λέω, είμαστε νεοέλληνες ρε γαμώτο. Κωλόφαρα είμαστε.» (Μάριος 25)

Ο μνησίκακος εθνικισμός των νεαρών ψηφοφόρων της ΧΑ συνηχεί με την κομματική ρητορική περί «ελληνόφωνων» που ευθύνονται για την «παρακμή του «Μεγάλου Έθνους των Ελλήνων» και περί της ανάγκης «εκρίζωσης» των μιασματικών στοιχείων από τον εθνικό κορμό και «επανελλήνισης του λαού» που προπαγανδίζονται από το κόμμα.[7]

Συνολικά, όπως φαίνεται στο επόμενο γράφημα της σύνθετης μεταβλητής «εθνικισμός», οι ψηφοφόροι της ΧΑ παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά (97,4%) εθνικισμού υψηλής έντασης

(υπερεθνικισμού) μεταξύ των ψηφοφόρων όλων των κομμάτων, ενώ ακολουθούν κατά φθίνουσα σειρά οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ, των ΑΝΕΛ, της ΝΔ, της ΔΗΜΑΡ, των μικρότερων κομμάτων, του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ. Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως μεταξύ των ψηφοφόρων της ΧΑ, του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ δεν εμφανίζεται καθόλου εθνικισμός χαμηλής έντασης.

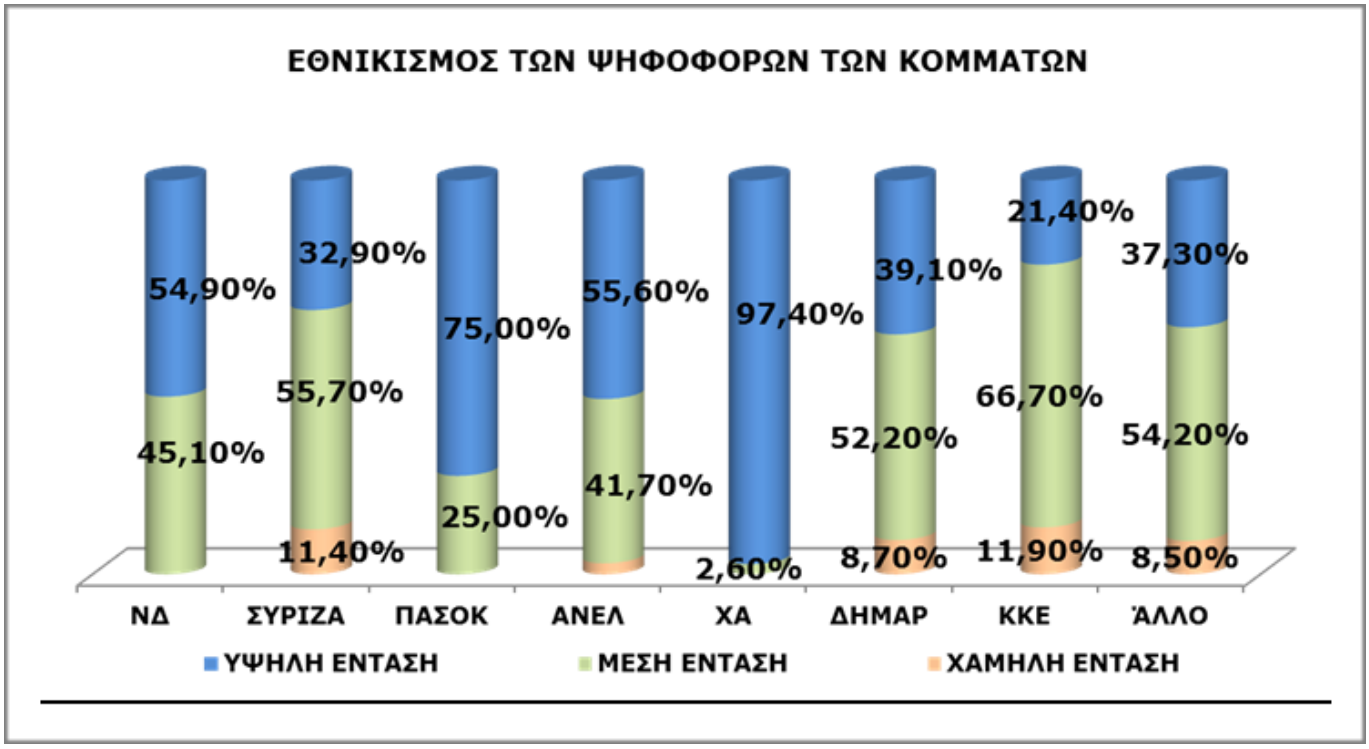

Γράφημα 3: Σύνθετη μεταβλητή «εθνικισμός των ψηφοφόρων των κομμάτων»

Κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός και βία

Το υπερεθνικιστικό όραμα της δημιουργίας ενός «νέου λαού» που, αποκαθαρμένος από τα μιασματικά στοιχεία της παρακμής, θα αναγεννήσει το έθνος από τις στάχτες του, θεμελιώνει την αναγκαιότητα του αυταρχισμού και της βίας τόσο στο λόγο του κόμματος όσο και των νεαρών ψηφοφόρων του. Η κλασική φασιστική ιδεολογική θεματική του «κράτους/έθνους-κήπου»[8] που απειλείται από παντοειδή ζιζάνια, ασθένειες και εχθρούς και το οποίο, οι εθνικιστές «κηπουροί», πρέπει να καθαρίσουν και να προστατεύσουν από τα μιασματικά στοιχεία, βρίσκεται στον πυρήνα αυτού του οράματος και υποβαστάζει (μαζί με την εικόνα της εχθρικής εισβολής από τον «ασύντακτο στρατό των

λαθρομεταναστών»[9]) τον ολόψυχο εναγκαλισμό του κοινωνικο-πολιτικού αυταρχισμού και της βίας για λόγους «εθνικού συμφέροντος».

Έτσι, οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ συστηματικά αναπαράγουν στον λόγο τους τον θαυμασμό του κόμματος για τα δύο εμβληματικά αυταρχικά καθεστώτα της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας (δικτατορίες Μεταξά και συνταγματαρχών), επικροτούν τη βίαιη συμπεριφορά εναντίον πολιτικών αντιπάλων και μεταναστών και δηλώνουν την περιφρόνησή τους προς κάθε μορφή δημοκρατίας και την υποστήριξή τους προς απολυταρχικά καθεστώτα.

«Το πολιτικό σύστημα είναι μια ηλίθια δημοκρατία. Δεν πιστεύω στη δημοκρατία, δεν πιστεύω ότι μπόρεσε ποτέ η Ελλάδα να δουλέψει με κοινοβουλευτισμό. Νομίζω το είχε πει ο Μεταξάς, δεν είμαι σίγουρος, αλλά νομίζω το είπε ο Μεταξάς. […] Δεν συμφωνώ με το πολιτικό σύστημα, εγώ είμαι των ακραίων συστημάτων, πολύ καλό παράδειγμα είναι μια χούντα, ένας να αποφασίζει και τελείωσε η υπόθεση. Δε μας αρέσει; Τον ρίχνεις. Σου αρέσει; Τον κρατάς.» (Νίκανδρος, 21)

«Δεν θα υπάρχει δημοκρατία τόσο πολύ πιστεύω. Θα είναι η απόλυτη κυριαρχία, όπως στο λέω. Γιατί είναι η ιδεολογία τους έτσι. Θα γίνεται για το καλό της Ελλάδας. Θα προχωράει η Ελλάδα και οικονομικά και κοινωνικά […] Είμαι και εγώ της άποψης όπου δεν πίπτει λόγος πίπτει ράβδος […] Άμα πάει να γίνει μια πορεία από ένα συνδικάτο, τότε τα ΜΑΤ δε θα πάνε με καπνογόνα. Θα πάνε με εντολές "μπείτε μέσα με τα γκλομπ και σπάστε τους στο ξύλο". Δε θα αφήσει μια πορεία να πηγαίνει έτσι και να εκφραστεί η άποψη ελεύθερα και να πηγαίνει γύρω από το Σύνταγμα και το μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη δεξιά και αριστερά και να κάνουνε και να βρίζουνε και να πετάνε και πέτρες εκεί. Θα είναι μια περιφρούρηση. Όχι, θα καθόμαστε με τα δακρυγόνα. Θα είναι μια περιφρούρηση, όπως παλιά. Θα μπαίνει μέσα και θα πέφτει ματσούκωμα. Και όσοι είναι μέσα συλληφθέντες, παίζει να μην τους ξαναδεί ούτε η μάνα τους, που λέει ο λόγος» (Μηνάς, 27)

Όπως φαίνεται στα παρακάτω δύο γραφήματα (4 και 5), οι ψηφοφόροι της ΧΑ εκφράζουν ισχυρή προτίμηση για τα αυταρχικά καθεστώτα (66,7%) και συνολικά παρουσιάζουν τα πιο έντονα αυταρχικά χαρακτηριστικά (48,7%) από όλους τους άλλους ψηφοφόρους.

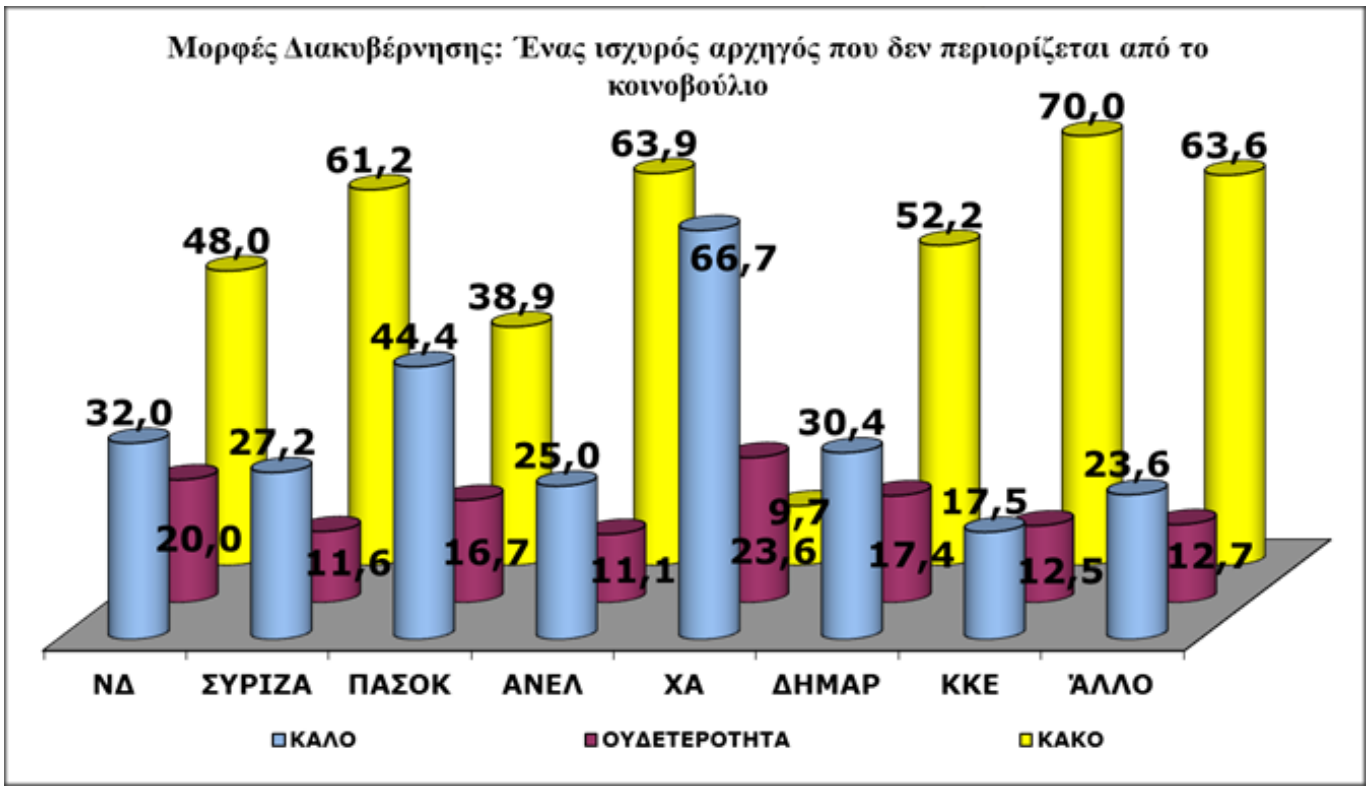

Γράφημα 4: Μορφές Διακυβέρνησης: Ένας ισχυρός αρχηγός που δεν περιορίζεται από το Κοινοβούλιο

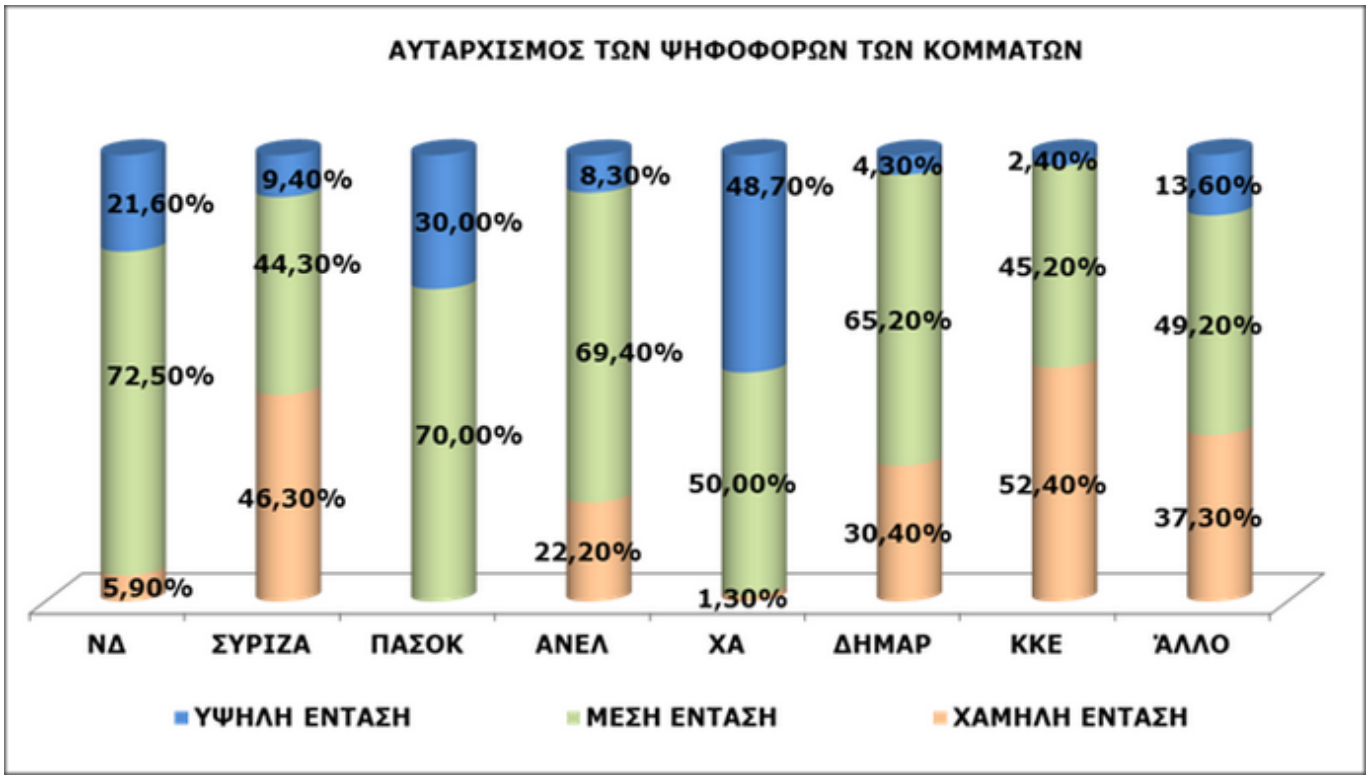

Γράφημα 5: Σύνθετη μεταβλητή «αυταρχισμός των ψηφοφόρων των κομμάτων»

Αξίζει, στο σημείο αυτό, να σημειώσουμε ότι οι ψηφοφόροι της ΧΑ και της ΝΔ παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά αυταρχισμού χαμηλής έντασης (1,3% και 5,9% αντίστοιχα), ενώ οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ δεν εμφανίζουν καθόλου αυταρχισμό χαμηλής, παρά μόνο μέσης και υψηλής, έντασης.

Αντισυστημισμός

Οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ εκφράζουν περιφρόνηση, αποστροφή, ακόμη και βίαιη εχθρότητα για το πολιτικό σύστημα και τους εκπροσώπους και υποστηρικτές του. Απορρίπτουν τον αστικό κοινοβουλευτισμό, αλλά και κάθε μορφή δημοκρατίας, και αντιμετωπίζουν το κόμμα ως την πολιτική δύναμη που μπορεί να τιμωρήσει τους υπαίτιους της παρακμής και να απαλλάξει τη χώρα από τους «ελληνόφωνους ανθέλληνες». Συχνά, αντιδιαστέλλουν τη ΧΑ με τα, μέχρι πρότινος, κυρίαρχα κόμματα του δικομματισμού (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) και την αντιμετωπίζουν ως ηθικό, πατριωτικό φορέα που «βάζει πάνω απ’ όλα την Ελλάδα και τους Έλληνες» και μάχεται γι’ αυτούς.

«Και εγώ είμαι θυμωμένος με το πολιτικό σύστημα, με τους πολιτικούς, κυρίως αυτούς που έχουν κυβερνήσει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Επειδή έχουν κάνει πολλά λάθη και είμαι της άποψης ότι αυτοί που κάνουν λάθη πρέπει να τιμωρούνται και αυτοί δεν έχουν τιμωρηθεί καθόλου. Αντιθέτως καθημερινά τιμωρείται ο κόσμος από τα λάθη τα δικά τους.» (Χαρίλαος, 22)

«Ε, να ψήφιζα Νέα Δημοκρατία, να ψηφίσω ένα κόμμα το οποίο… προσκυνά στην ουσία τα θέλω των έξω, δεν το κάνω. Το ΠΑΣΟΚ ομοίως τα ίδια.» (Γρηγόρης, 27)

«Δηλαδή και αυτές τις ψήφους που έδωσα στο ΠΑΣΟΚ αυτά τα χρόνια, μετάνιωσα. Μετάνιωσα, γιατί ήτανε, ένιωσα σα να έβαλα κι εγώ ένα λιθαράκι για την καταστροφή της χώρας, ας πούμε.» (Δόμνα, 25)

«Ο λόγος που ψήφισα ήταν καθαρά να μπει στη βουλή, γιατί έχουν τσαμπουκά στη Χ.Α. κι αυτό το γουστάρω. Ότι κάποιος έπρεπε επιτέλους να τους φοβίσει, για όλα αυτά που κάνουν ανεξέλεγκτα αυτοί εκεί μέσα, γι' αυτό ψήφισα να μπει η ΧΑ στη βουλή, για να φάνε τα χαστούκια τους όλοι αυτοί εκεί μέσα που δεν έχουν δουλέψει ποτέ στη ζωή τους.» (Σταμάτης, 22)

Σε αντίθεση με τα άλλα κόμματα, η ΧΑ γίνεται αντιληπτή από τους νεαρούς ψηφοφόρους της ως μια ηθική («καθαρή») αντισυστημική δύναμη που αποτελείται από απλούς ανθρώπους, αληθινούς πατριώτες, που κι αυτοί υποφέρουν από τις συνέπειες της «προδοσίας του πολιτικού συστήματος» και αποφάσισαν να αντιδράσουν απέναντι στην «εθνική παρακμή» και να «κάνουν τα λόγια πράξεις».

«Είναι το μόνο κόμμα που ακούω τη λέξη Έλληνας μέσα, το μόνο κόμμα που ακούω να πάει μπροστά η Ελλάδα, το μόνο κόμμα που ακούω ότι θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα των λαθρομεταναστών […] Η ΧΑ υποστηρίζει τον εθνικισμό, ο εθνικισμός για κάθε χώρα σημαίνει ότι θα κοιτάξω να πάω τη χώρα μου μπροστά, να την κάνω αρχηγό όλου του κόσμου και όλους τους υπόλοιπους, ας κόψουν το λαιμό τους.» (Νίκανδρος, 21)

«Και ένα άλλο πολύ σημαντικό είναι ότι η Χρυσή Αυγή τότε ερχότανε ως ένα αντισυστημικό κόμμα, το οποίο στα μάτια του κόσμου ήταν ένα καθαρό κόμμα, δηλαδή δεν είχε μπει στη βουλή ποτέ και ούτε είχε κλέψει λεφτά του κόσμου, όπως είχαν κάνει τα άλλα κόμματα και αυτό ήταν κάτι πολύ σημαντικό για μένα. Ήτανε πατριώτες. Αυτό.» (Χαρίλαος, 22)

«Δεν είναι κόμμα. Και δεν είναι κόμμα με την έννοια του κόμματος, έτσι όπως έχει ξεφτιλιστεί στις μέρες μας. Απλά η διαφορά της είναι ότι δεν αποτελείται από πολιτικούς. Τώρα πια πολιτικός έχει γίνει επάγγελμα, δηλαδή, δεν ξέρω αν το σπουδάζουν κάπου, μεγαλώνεις για να γίνεις πολιτικός και μαθαίνεις να λες ψέματα. Είναι άνθρωποι εδώ τρία στενά πιο κάτω που τα έχουν φάει στη μάπα, δεν ήρθαν από την Αμερική για να μας το παίξουν ότι ξέρουν την Ελλάδα. Δεν έχουν έρθει από τη Γαλλία. Είναι άνθρωποι από την Κυψέλη, από τον Άγιο Παντελεήμονα που τα έχουν φάει στη μάπα. Άνθρωποι που, πριν μπουν στη βουλή, πιθανότατα να ήταν ένα και δυο χρόνια άνεργοι, να μην είχαν να φάνε. Αυτή είναι η διαφορά, είναι σα να μπήκα εγώ κι εσύ στη Βουλή.» (Μάριος, 25)

«Γιατί δε θεωρώ ότι ένας Έλληνας πρέπει να ψηφίζει. Ένας Έλληνας πατριώτης δεν ψηφίζει, δεν έχει κόμμα. Κι αυτό είναι και το παρεξηγημένο στην Ελλάδα όποιος πει ότι είναι Έλληνας, είναι φασίστας. Δηλαδή, αν φορέσεις μια μπλούζα με την ελληνική σημαία, θα σε πουν φασίστα ή χρυσαυγίτη. Εγώ δεν χαρακτηρίζομαι, δεν είμαι χρυσαυγίτης, είμαι Έλληνας. […] Ψήφισα ΧΑ μετά από πάρα πολύ σκέψη. Δεν ήθελα να την ψηφίσω. Σίγουρα με οδήγησε και το ότι τα υπόλοιπα κόμματα δεν ήταν κανένα της αρεσκείας μου, είναι όλοι υποκριτές και αυτοί φάνηκαν οι πιο καθαροί μέσα στους υποκριτές. Από δω και πέρα στα μάτια μου συνεχίζουν να είναι καθαροί, δεν ξέρω αν είναι υποκριτικά ή όχι και θα συνεχίζω να τους ψηφίζω όσο έχουν αυτή την εικόνα, αν κάνουνε κάποια λάθη θα σταματήσω. […] Απλά οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι πολιτικοί μωρέ, είναι άνθρωποι του λαού, δουλεύουνε. Δεν έχουν διπλωματία και ίσως αυτό είναι που λείπει και από την Ελλάδα. Έχουμε χορτάσει από κουστούμια και

πολιτικάντηδες» (Νικόδημος 26)

Ο αντισυστημισμός των ψηφοφόρων της ΧΑ συμφύρει τον υπερεθνικισμό, το μίσος για κάθε μορφή δημοκρατίας και τον αντιελιτισμό σ' ένα πολιτικό μείγμα που το κόμμα αποκαλεί «Λαϊκή Εθνικιστική Επανάσταση»[10]. Πρόκειται για μια «επανάσταση» που κατευθύνεται κυρίως κατά του κατεστημένου πολιτικού προσωπικού και συστήματος επιδιώκοντας την τιμωρία και την αντικατάστασή του από εθνικιστές, μη επαγγελματίες πολιτικούς **που δεν πρέπει να έχουν καμιά δημοκρατική νομιμοποίηση και δέσμευση.**

«Όσο δεν γίνεται ένα απολυταρχικό καθεστώς, να βγει ένας να παίρνει αποφάσεις, δεν πρόκειται να γίνει δουλειά.» (Νίκανδρος, 21)

Εντούτοις, η οργή των ψηφοφόρων της ΧΑ για το πολιτικό προσωπικό και συνολικά το πολιτικό σύστημα δεν είναι αποκλειστικά δικό τους χαρακτηριστικό, αφού αυτή φαίνεται να είναι διάχυτη στην ελληνική κοινωνία και στους ψηφοφόρους όλων των κομμάτων, ακόμη και σ' αυτούς που υποστήριζαν τα κόμματα της λιτότητας. Τα κοινωνικά δεδομένα που συλλέξαμε επιβεβαιώνουν στο σύνολό τους τη διάχυτη στην ελληνική κοινωνία δυσαρέσκεια, ακόμη και απόρριψη, προς το πολιτικό σύστημα και τους εκπροσώπους του. Τα δύο επόμενα γραφήματα (6 και 7) παρουσιάζουν τα ποσοστά εμπιστοσύνης-δυσπιστίας προς το πολιτικό προσωπικό και ικανοποίησης-δυσαρέσκειας από τη λειτουργία της δημοκρατίας στο σύνολο του δείγματος.

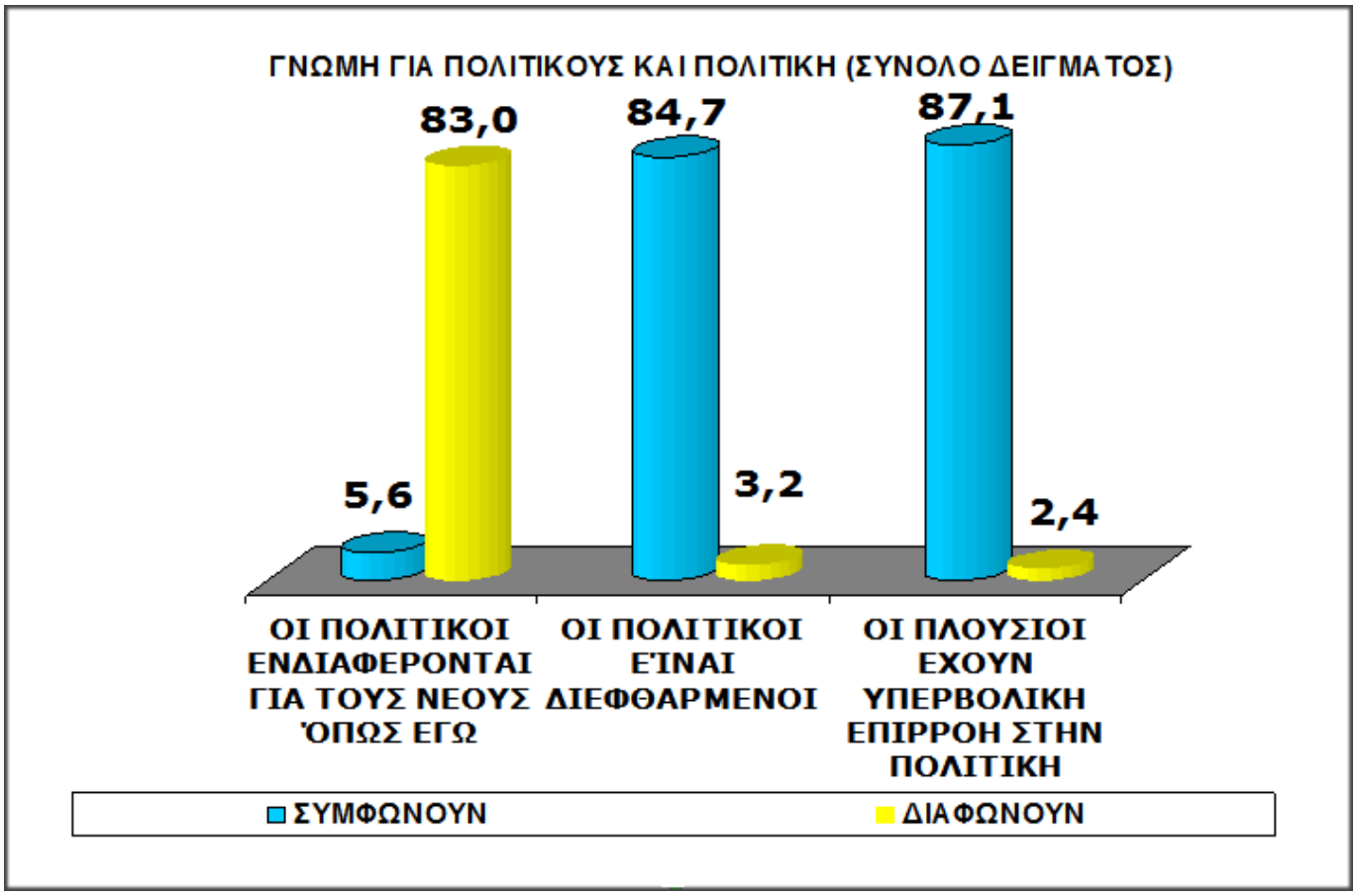

Γράφημα 6: Γνώμη για πολιτικούς και πολιτική (σύνολο δείγματος)

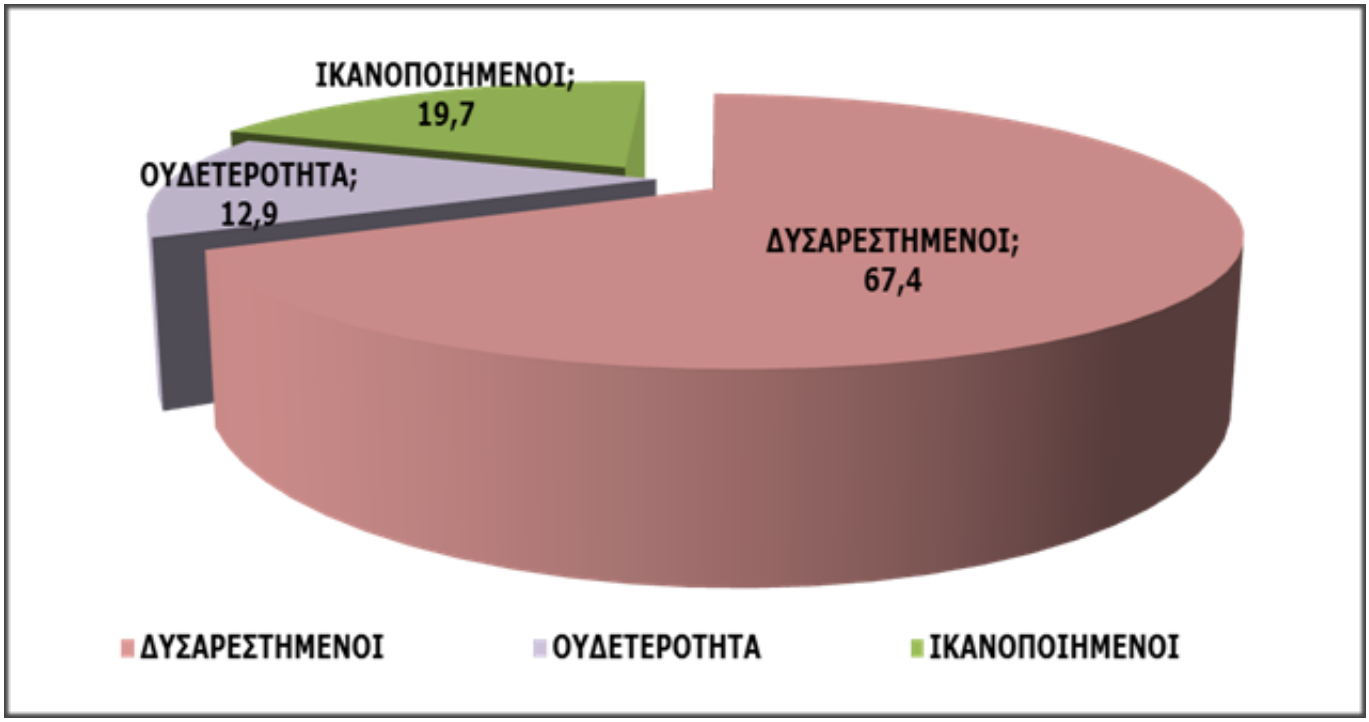

Γράφημα 7: Ικανοποίηση από τη λειτουργία της δημοκρατίας (σύνολο δείγματος)

Τα στοιχεία αυτά ισχυροποιούν τη βασική μας θέση ότι δεν είναι η οργή και η διαμαρτυρία που, κυρίως, χαρακτηρίζει τη χρυσαυγίτικη ψηφοφορική επιλογή, αφού η «κυνική» αντιμετώπιση του πολιτικού προσωπικού και της πολιτικής, αλλά και η δυσαρέσκεια από τη λειτουργία της δημοκρατίας φαίνονται πραγματικά διάχυτα στο συνολικό πληθυσμό περιλαμβάνοντας τους ψηφοφόρους όλων των κομμάτων.

Το πρόβλημα της χρυσαυγίτικης ψήφου και η «θεωρία των δύο άκρων»

Η εγγύτητα που αισθάνονται οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ με το κόμμα προέρχεται από την ύπαρξη πραγματικών ιδεολογικο-πολιτικών δεσμών και κοινών τόπων. Αυτοί οι δεσμοί και οι κοινοί τόποι αναδύονται μέσα από τη σύμπτωση υπερεθνικισμού, υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικού αυταρχισμού και αντισυστημικής ρητορικής που χαρακτηρίζει τόσο το κόμμα όσο και τους ψηφοφόρους του. Η κοινότητα αντιλήψεων, στάσεων και αξιών μεταξύ του κόμματος και των ψηφοφόρων εκτείνεται και καλύπτει όλα τις σημαντικές ιδεολογικο-πολιτικές διαστάσεις του λόγου και της δράσης της ΧΑ και περιλαμβάνει ακόμη και τον τρόπο με τον οποίο το κόμμα αυτοπαρουσιάζεται στον δημόσιο χώρο. Έτσι, οι νεαροί ψηφοφόροι της ΧΑ που μας μίλησαν αναπαράγουν πιστά όλο το ρητορικό οπλοστάσιο του κόμματος αναφορικά με τη σχέση του κόμματος με τον φασισμό και τον ναζισμό. Στις αφηγήσεις τους συναντούμε όλες τις υπεκφυγές και τους ευφημισμούς με τα οποία το κόμμα, ανάλογα με τη συγκυρία και το στοχευόμενο ακροατήριο, παίρνει αποστάσεις από τον ιστορικό φασισμό και ναζισμό και άλλοτε κλείνει πονηρά το μάτι στους ιδεολόγους οπαδούς και μέλη του μέσα από τα γνωστά ιδεολογήματα του ιστορικού αναθεωρητισμού.

Έτσι, στα ερωτήματα που αφορούν στην ιδεολογικο-πολιτική συγκρότηση της ΧΑ και στο αν πρέπει να απαγορευτεί ως ναζιστικό μόρφωμα, οι νεαροί πληροφορητές μας συστηματικά υποβαθμίζουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που, και οι ίδιοι, αντιλαμβάνονται ότι συνδέουν το κόμμα με τον φασισμό και

αναπαράγουν την κομματική ρητορική περί αφοσιωμένων πατριωτών-εθνικιστών.

«Δεν ξέρω αν είναι νεοναζιστικό κόμμα. Ξέρω ότι κάποια στελέχη της έχουν τέτοιες απόψεις, αυτό όμως δε νομίζω ότι είναι πρόβλημα. Ας πούμε του ΚΚΕ ή του ΣΥ.ΡΙΖ.Α είναι νοσταλγοί του Στάλιν και του Λένιν ή οι τροτσκιστές για παράδειγμα. Και οι δύο σκοτώσανε κόσμο και ο Στάλιν και ο Χίτλερ, δεν κατάλαβα γιατί ο ένας να τρώει περισσότερη λάσπη από τον άλλο. Αν θέλουμε δηλαδή να απαγορεύσουμε τους νοσταλγούς του Χίτλερ, να απαγορεύσουμε και τους νοσταλγούς του Στάλιν επίσης, αλλιώς μιλάμε για εμπάθεια.[…] Δεν νομίζω ότι μπορώ να της δώσω ένα όνομα γιατί δεν μιλάμε για κάτι ενιαίο. Ας πούμε κάποιοι είναι νεοναζί, κάποιοι είναι εθνικιστές, κάποιοι εθνικοσοσιαλιστές, άλλοι απλά ακροδεξιοί. Εθνικιστικό κόμμα θα έλεγα περισσότερο αν και δεν νομίζω ότι είναι αυτό που την περιγράφει.» (Χαρίλαος, 22)

«Ερ: Πολλοί λένε πως η ΧΑ είναι ένα νεοναζιστικό κόμμα και θα έπρεπε να απαγορευτεί. Εσύ τι νομίζεις;

Απ: Ενδεχομένως να είναι, δεν είμαι σίγουρος. Αν γινότανε πόλεμος με τους Γερμανούς η ΧΑ θα ήταν με την Ελλάδα. Το ότι μπορεί να έχουνε κλέψει κάποιες ιδέες από τους Γερμανούς και να τις εφαρμόζουνε δεν σημαίνει κάτι. Δεν ξέρω, είμαι κι εγώ διχασμένος.» (Νικόδημος, 26)

Τα κοινωνικο-πολιτικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν υποστηρίζουν, στο σύνολό τους, τη θέση ότι η χρυσαυγίτικη ψήφος είναι περισσότερο ιδεολογική, παρά ψήφος διαμαρτυρίας. Αυτό σημαίνει, αφενός, ότι η διαμαρτυρία, ακόμη και η εχθρότητα, προς το πολιτικό σύστημα δεν επαρκεί ως εξηγητικό-ερμηνευτικό σχήμα της λαϊκής ψήφου στον φασισμό και, αφετέρου, υποδεικνύει την ανάγκη να μην περιορίζουμε τη σκέψη μας για την εξήγηση και την κατανόηση της λαϊκής υποστήριξης στο φασισμό στα στενά χρονικά πλαίσια της κρίσης. Αντίθετα, είναι χρήσιμο και αναγκαίο να επεκτείνουμε τις εξηγητικές και ερμηνευτικές μας προσπάθειες πέραν της κρίσης, ώστε να

συμπεριλάβουμε ευρύτερες ιδεολογικο-πολιτικές τάσεις και διεργασίες που την υπερβαίνουν κατά πολύ.

Πραγματικά, όλες οι υπάρχουσες κοινωνικές έρευνες για τις πολιτικές αντιλήψεις, αξίες και πρακτικές της νεολαίας κατά τις τελευταίες τρεις, τουλάχιστον, δεκαετίες συστηματικά επισημαίνουν τη διάχυση του εθνικισμού, της ξενοφοβίας, του ρατσισμού, του κοινωνικο-πολιτικού αυταρχισμού και της απαξίωσης του πολιτικού συστήματος και προσωπικού στη νεολαία.[11] Αυτή η προσέγγιση ενισχύεται περαιτέρω από το πραγματολογικό δεδομένο της μακροχρόνιας, συστηματικής και, εντέλει, επιτυχημένης προσπάθειας διείσδυσης του κόμματος στους κοινωνικούς χώρους της νεολαίας και ιδιαίτερα στα γήπεδα, τα γυμναστήρια, τη νεολαιίστικη μουσική κουλτούρα και το διαδίκτυο. Δεν είναι τυχαίο ότι 4 από τα κεντρικά στελέχη της ΧΑ (μεταξύ των οποίων και βουλευτές της) προέρχονται από μουσικά συγκροτήματα της νεοναζιστικής White Power μουσικής σκηνής που ανέπτυξε και προώθησε η ΧΑ, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, μέσα από τη σύνδεση της κομματικής της νεολαίας (Μέτωπο Νεολαίας) με το διεθνές νεοναζιστικό δίκτυο White Power μουσικής Blood and Honour, ενώ, τουλάχιστον, άλλα τρία στελέχη και βουλευτές προέρχονται από το χώρο των φανατικών οπαδών των γηπέδων.

Επιπλέον, η διάχυση των κεντρικών ιδεολογικο-πολιτικών χαρακτηριστικών της άκρας δεξιάς και του φασισμού σε ευρύτερα νεολαιίστικα ακροατήρια, που υπερβαίνουν την κατεγεγραμμένη εκλογική απήχηση της ΧΑ και διαπερνούν όλες τις ιδεολογικο-πολιτικές τοποθετήσεις αποτυπώνεται με ενάργεια στο ερευνητικό μας υλικό. Τα επόμενα δύο γραφήματα (8 και 9) παρουσιάζουν τη σχετική συνεισφορά των διαφορετικών πολιτικοϊδεολογικών τοποθετήσεων της κλίμακας «Αριστερά-Δεξιά» στη σύνθεση των διαφορετικών επιπέδων έντασης των μεταβλητών «εθνικισμός» και «αυταρχισμός».

Έτσι, στην περίπτωση του εθνικισμού παρατηρούμε ότι η χαμηλή ένταση αποτελείται κατά κύριο λόγο από όσους αυτοτοποθετούνται στην κεντροαριστερά και την Αριστερά και σε μικρότερο βαθμό

από τους κεντρώους, ενώ λείπουν τελείως οι κεντροδεξιοί και οι Δεξιοί, η μέση ένταση αποτελείται κυρίως από τις συνιστώσες του κέντρου (με κυρίαρχη την κεντροαριστερά) και δευτερευόντως την Αριστερά, και με τη Δεξιά να είναι υπολειμματική, ενώ, τέλος, η υψηλή ένταση αποτελείται κυρίως από τη Δεξιά και τις συνιστώσες του κέντρου, ενώ η Αριστερά είναι υπολειμματική.

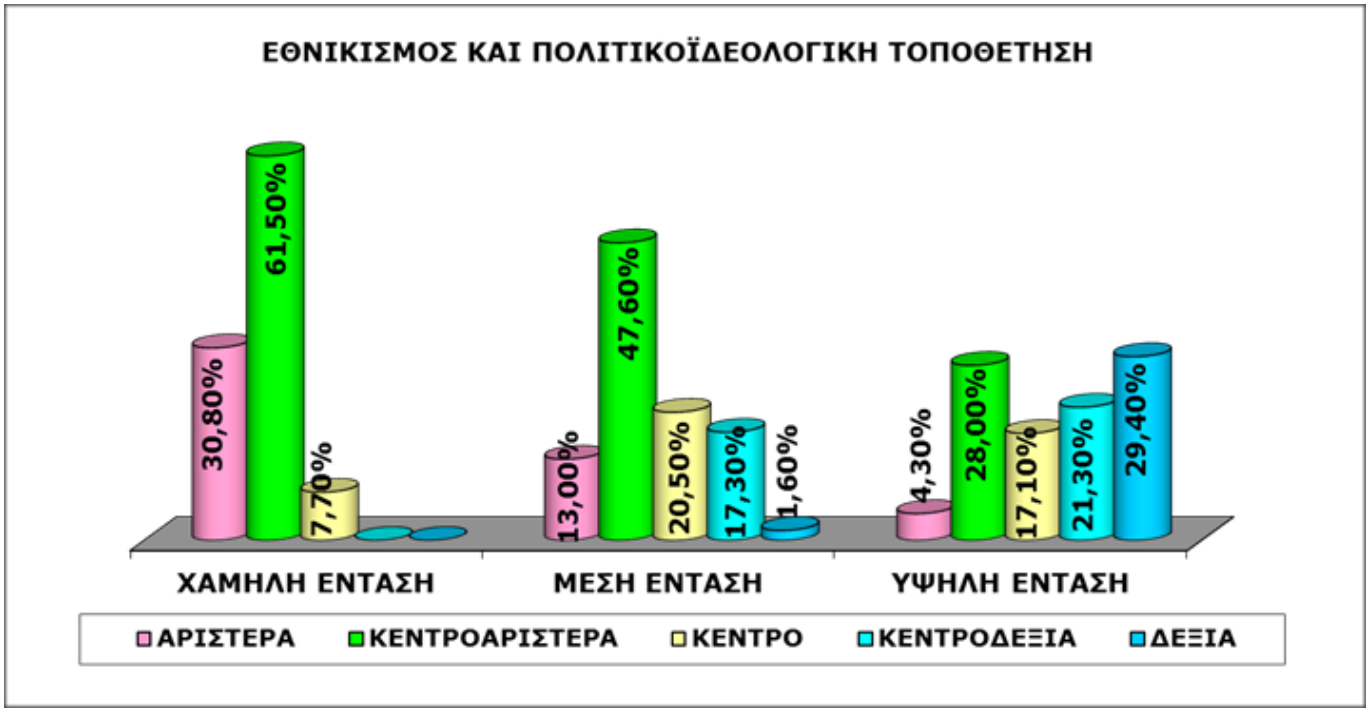

Γράφημα 8: Σύνθετη μεταβλητή «εθνικισμός» και πολιτικοϊδεολογική τοποθέτηση

Αντίστοιχα, στην περίπτωση του αυταρχισμού, η χαμηλή ένταση αποτελείται κυρίως από όσους αυτοτοποθετούνται στην κεντροαριστερά και την Αριστερά και δευτερευόντως από τους κεντρώους και τους κεντροδεξιούς, ενώ η Δεξιά είναι υπολειμματική, η μέση ένταση αποτελείται κυρίως από τις συνιστώσες του κέντρου και δευτερευόντως από τη Δεξιά και την Αριστερά, ενώ στην υψηλή ένταση κυριαρχεί η Δεξιά και ακολουθούν οι συνιστώσες του κέντρου, ενώ απουσιάζει η Αριστερά.

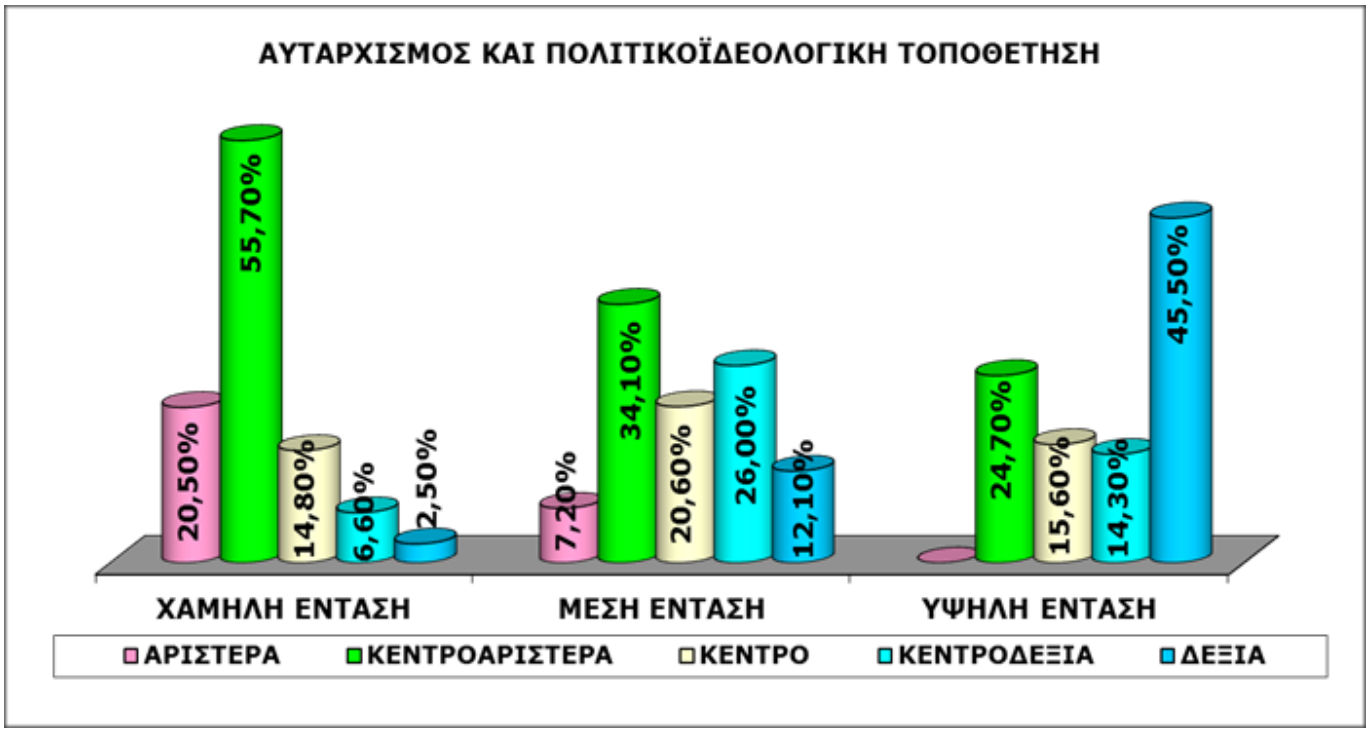

Γράφημα 9: Σύνθετη μεταβλητή «αυταρχισμός» και πολιτικοϊδεολογική τοποθέτηση

Στο βαθμό που τα κύρια ειδοποιά χαρακτηριστικά της ακροδεξιάς ψήφου (υπερεθνικισμός και υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός) εμφανίζονται διάχυτα (αν και σε διαφορετική έκταση, ανάλογα με την πολιτικο-ιδεολογική αυτοτοποθέτηση) σε ευρύτερα τμήματα της ελληνικής νεολαίας, αναδύονται σοβαρές επιφυλάξεις αναφορικά με την εξηγητική-ερμηνευτική επάρκεια της «θεωρίας των δύο άκρων». **Μ' άλλα λόγια, αν τα ακροδεξιά ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά εμφανίζονται διάχυτα τόσο στη Δεξιά όσο και στο κέντρο, η ίδια η διάκριση κέντρου και άκρων τίθεται υπό αμφισβήτηση.** Ακόμη περισσότερο, αν το λεγόμενο κέντρο παρουσιάζει τέτοιας έκτασης ακροδεξιά ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά, τότε φαίνεται να επαληθεύεται και εμπειρικά η ισχυρή παρουσία ενός «ακραίου κέντρου», τα ιδεολογικά και πολιτικά χαρακτηριστικά του οποίου συνδέονται και επικοινωνούν στενά με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά της άκρας Δεξιάς.

Τέλος, τα παραπάνω δύο γραφήματα παρουσιάζουν μια ευρύτερα ανησυχητική εικόνα, αφού υποδεικνύουν το λεγόμενο «κέντρο» και τις συνιστώσες του ως μια επιπλέον δεξαμενή τροφοδότησης των

ακροδεξιών αντιλήψεων και πολιτικών επιλογών, πέρα από την κύρια δεξαμενή που αποτελεί η Δεξιά, ενώ η διάχυση του μέσης έντασης εθνικισμού και αυταρχισμού στις συνιστώσες του κέντρου ενισχύει περαιτέρω την ανησυχία για την πιθανή λειτουργία του «κέντρου» ως διαύλου τροφοδότησης της Δεξιάς ριζοσπαστικοποίησης.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε η επιστημονική θεμελίωση της «θεωρίας των δύο άκρων» καθίσταται ιδιαίτερα προβληματική, ενώ ενισχύεται η θέση που της αποδίδει κυρίως ιδεολογικό, παρά επιστημονικό, περιεχόμενο και χαρακτήρα. Από την άλλη πλευρά, η αμφισβήτηση της «θεωρίας των δύο άκρων» και η εμπειρική τεκμηρίωση του **«ακραίου κέντρου»** φαίνεται ότι μπορούν να εξηγήσουν καλύτερα την παρατηρούμενη ιδεολογικο-πολιτική εγγύτητα τμημάτων των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ με αυτούς της ΧΑ (και δευτερευόντως των ΑΝΕΛ). Ταυτόχρονα, ενισχύει, ακόμη περισσότερο, τη θέση ότι η εξήγηση και η ερμηνεία της λαϊκής υποστήριξης στο φασισμό στα χρόνια της κρίσης πρέπει να στραφεί στη διερεύνηση των διαδικασιών, μέσα από τις οποίες τα ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά της άκρας Δεξιάς διαχύθηκαν σε ευρύτερα ακροατήρια μέσα σε μια ιστορική περίοδο που υπερβαίνει κατά πολύ την κρίση.

Αντί επιλόγου

Το πρόβλημα της λαϊκής υποστήριξης στο φασισμό στις συνθήκες της κρίσης είναι πιο πολύπλοκο και αφορά σε βαθύτερες κοινωνικο-πολιτικές εξελίξεις απ' ό,τι η θεωρία «κρίση-οργή-ακροδεξιός εξτρεμισμός» και η «θεωρία των δύο άκρων» αφήνουν να εννοηθεί. Η ιδεολογικο-πολιτική σύμπτωση, ακόμη και ταύτιση, κόμματος και ψηφοφόρων, που διαγνώσαμε στην έρευνά μας, δεν αφήνει περιθώρια θεωρητικού και πολιτικού εφησυχασμού. Ο ελληνικός φασισμός δεν αποτελεί άμεση και συγκυριακή επίπτωση της κρίσης. Ούτε οφείλεται, κυρίως, σ' αυτήν. Αν και γεννήθηκε κατά τη διάρκειά της, εντούτοις, η κυοφορία του αποτελεί μια μακροχρόνια διαδικασία που υπερβαίνει κατά πολύ τα στενά χρονικά πλαίσια της ίδιας της

κρίσης.

Μια συστηματική και ενδελεχής διερεύνηση της διάχυσης, στην ελληνική νεολαία και κοινωνία, του ιδιαίτερου ιδεολογικο-πολιτικού μείγματος που χαρακτηρίζει την άκρα Δεξιά (υπερεθνικισμός και υψηλής έντασης κοινωνικο-πολιτικός αυταρχισμός, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο μιας ογκούμενης διπλής κρίσης -αντιπροσώπευσης και νομιμοποίησης- του πολιτικού συστήματος και προσωπικού) θα αναδείκνυε τις βαθύτερες κοινωνικο-πολιτικές διεργασίες που αποκρυσταλλώθηκαν στην εκλογική ενίσχυση του φασισμού στις συνθήκες της κρίσης. Μια τέτοια προσέγγιση θα εστίαζε στην ανάλυση της μακροχρόνιας στρατηγικής που υιοθέτησαν τα κυρίαρχα κόμματα του πολιτικού συστήματος στην προσπάθειά τους να απορροφήσουν τους κραδασμούς και τις πιέσεις που προκαλούσαν οι αλλεπάλληλες, από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980, κρίσεις νομιμοποίησης και αντιπροσώπευσης που αντιμετώπισε το δικομματικό πολιτικό σύστημα. Η ανάλυση αυτής της στρατηγικής θα αναδείκνυε τη διπλή, αλληλοτροφοδοτούμενη, διαδικασία διάχυσης των ακροδεξιών ιδεολογικο-πολιτικών χαρακτηριστικών στην κοινωνία και σταδιακής ενσωμάτωσης, όλο και κεντρικότερων, στοιχείων του ακροδεξιού ιδεολογικού οπλοστασίου και πολιτικού προγράμματος στον πολιτικό λόγο και πράξη των κεντρώων-φιλελεύθερων κυβερνητικών κομμάτων.

Μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να εξηγήσει και να ερμηνεύσει ορθότερα και ακριβέστερα τις μακρές κοινωνικο-πολιτικές διεργασίες που προετοίμασαν και προλείαναν το έδαφος, αφενός, για την είσοδο στην ελληνική βουλή ενός ακροδεξιού κόμματος (ΛΑΟΣ), πέντε ολόκληρα χρόνια πριν το εντυπωσιακό εκλογικό άλμα της ΧΑ και, αφετέρου, για την άλωση του πολιτικού συστήματος από τον φασισμό κατά την περίοδο της κρίσης. θα επέτρεπε, ακόμη, την ανάδειξη και τεκμηρίωση των σύμπλοκων εκείνων κοινωνικών-πολιτικών-ιδεολογικών διεργασιών που, στο πλαίσιο της κρίσης, κατέστησαν εφικτή και λειτουργική την πολιτική συνεργασία των λεγόμενων κεντρώων-φιλελεύθερων κομμάτων με πολιτικά μορφώματα και στελέχη της άκρας Δεξιάς

κατά την επιβολή των πολιτικών της λιτότητας.

Τέλος, θα μπορούσε να τεκμηριώσει, κοινωνιολογικά και πολιτικά, την ιδεολογικο-πολιτική συγγένεια και σύνδεση ενός τμήματος του κεντρώου-φιλελεύθερου πολιτικού προσωπικού και των κεντρώων-φιλελεύθερων διαμορφωτών της κοινής γνώμης με τους ψηφοφόρους και τις ιδεολογικο-πολιτικές συντεταγμένες της ΧΑ. Ιδεολογικο-πολιτική συγγένεια και σύνδεση που επέτρεψε σε προβεβλημένα στελέχη της κεντροαριστεράς να διαβεβαιώνουν ότι η ΧΑ είναι το «*πρώτο κίνημα που γεννιέται αυθεντικά μετά την Μεταπολίτευση*» και να αναρωτιούνται δημόσια: «*Πάνω σε μεγάλα προβλήματα, όπως το μεταναστευτικό, το παρεμπόριο και η έλλειψη ασφάλειας και αστυνόμευσης κάνει ακτιβισμό η ελληνική Χεζμπολάχ και παράγει εμπιστοσύνη και απολαμβάνει ποσοστά. Αυτό γιατί να το καταγγείλει κανείς;*».[12] Ιδεολογικοπολιτική συγγένεια και σύνδεση που επέτρεψε στην ηγεσία της κεντροδεξιάς να συνηχήσει με τη ρατσιστική ρητορική της ΧΑ, κηρύττοντας τον πόλεμο στους μετανάστες, τους οποίους χαρακτήριζε «τύραννους της κοινωνίας», καλώντας σε «ανακατάληψη των πόλεων» και εγκλεισμό των μεταναστών σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, τα οποία είχε, ήδη λίγο καιρό πριν, δημιουργήσει άλλο, προβεβλημένο, στέλεχος της κεντροαριστεράς. Ιδεολογική και πολιτική συγγένεια και σύνδεση, τέλος, που, μέσα στην κρίση και ενόψει της όξυνσης των λαϊκών αντιδράσεων απέναντι στις πολιτικές της λιτότητας, επέτρεψε σε κεντρώους-φιλελεύθερους δημοσιολόγους και δημοσιογράφους να ευχαριστούν τη Χρυσή Αυγή για τη συνεισφορά της στη δημοκρατία[13] και να ελπίζουν σε κάποια «σοβαρότερη» εκδοχή της για να συγκυβερνήσει με τα μνημονιακά κόμματα.[14]

Σ’ ένα τέτοιο ερευνητικό πλαίσιο, η ίδια η κρίση, θα εμφανιζόταν περισσότερο σαν ένας ενισχυτής και επιταχυντής κοινωνικο-πολιτικών διεργασιών που τη διαπερνούν, αλλά δεν εξαντλούνται σ’ αυτήν. Αντίθετα, τη διασχίζουν, συνδέοντάς την με τη μακρά περίοδο, τριών τουλάχιστον δεκαετιών, που προηγήθηκε αυτής. Μια τέτοια προσέγγιση, τέλος, θα καθιστούσε σαφή τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύουν τυχοδιωκτικές και

επιφανειακές θεωρήσεις, οι οποίες αρνούνται να αντικρύσουν κατά πρόσωπο τη δυσάρεστη και δύσκολη κοινωνικο-πολιτική πραγματικότητα και επιχειρούν, ίσως για λόγους μικροπολιτικής, να την εξωραΐσουν μέσα από ευφημισμούς και ατεκμηρίωτες γενικολογίες περί δημοκρατίας και ανθρωπισμού.

Σημειώσεις:

[1] Μπαλαούρας: «Χρυσή Αυγή ψηφίζει απλός κόσμος, δεν είναι φασίστες», 14/12/20106, https://www.iefimerida.gr/news/307313/mpalaoyras-hrysi-aygi-psifizei-aplos-kosmos-den-einai-fasistes#ixzz4Vk3ULKfO

[2] «Declaration of the European Parliament on the proclamation of 23 August as European Day of Remembrance for Victims of Stalinism and Nazism», https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0439+0+DOC+XML+V0//EN

[3] Το τετραετές, διεθνές, ερευνητικό πρόγραμμα MYPLACE (Memory, Youth, Political Legacy And Civic Engagement) διερεύνησε, μέσα από μια πολυμεθοδολογική εμπειρική κοινωνιολογική έρευνα, τα χαρακτηριστικά και τη σημασία της κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής και δράσης των νέων σε 14 ευρωπαϊκές χώρες (Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ελλάδα, Γεωργία, Φινλανδία, Δανία, Ρωσία, Εσθονία, Σλοβακία, Κροατία, Λετονία, Ουγγαρία) https://www.fp7-myplace.eu/index.php Η συλλογή του υλικού έγινε το 2013, κυρίως σε δύο περιοχές της Αττικής (Νέα Φιλαδέλφεια και Αργυρούπολη) μέσα από ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους που περιελάμβαναν: 1200 ερωτηματολόγια, 60 σε βάθος συνεντεύξεις, ομάδες εστίασης, διαγενεακές συνεντεύξεις και τρεις εθνογραφικές μελέτες για το κίνημα των αγανακτισμένων, την ιδεολογικοπολιτική συγκρότηση της Χρυσής Αυγής και τη σχέση της με τη νεολαία, καθώς και τον κοινωνικό ακτιβισμό μιας ομάδας θρησκευόμενων νέων στην περίοδο της κρίσης. Επιστημονική υπεύθυνη της έρευνας ήταν η Αλεξάνδρα Κορωναίου, καθηγήτρια κοινωνιολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και βασικοί

ερευνητές οι κοινωνικοί επιστήμονες Ευάγγελος Λαγός, Αλέξανδρος Σακελλαρίου, Ειρήνη Χιωτάκη-Πούλου, Στέλιος Κυμιωνής και Αρης Δεληβέρης. Τα συμπεράσματα της συνολικής έρευνας πρόκειται να δημοσιευθούν σε συλλογικό τόμο.

[4] Koronaiou, A., Lagos, E., Sakellariou, A., Kymionis, S. and Chiotaki-Poulou, I. (2015), Golden Dawn, austerity and young people: the rise of fascist extremism among young people in contemporary Greek society, in Sociological Review Monograph Series: Radical Futures? Youth, Politics and Activism in Contemporary Europe by Hilary Pilkington and Gary Pollock, vol 63, 231–249, και Koronaiou, A., Lagos, E., & Sakellariou, A. (2015). Singing for Race and Nation in Simpson, P., A., and Druxes, H. (2015). Digital Media Strategies of the Far Right in Europe and the United States. Lexington Books, 193-214.

[5] Ενδεικτικά: Griffin, R. (1991) *The Nature of Fascism*. London: Pinter; Feldman, M. (ed.), (2003) *A Fascist Century: Essays by Roger Griffin*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire and New York: Palgrave Macmillan; Paxton, R.O. (2004). *The Anatomy of Fascism*, New York: Knopf; Hamerquist, D., Sakai, J., Chicago Anti-Racist Action, and Salotte, M., (2002).Confronting Fascism: Discussion Documents for a Militant Movement, Chicago: ARA.

[6] Ενδεικτικά: «Η Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής», «Εθνικιστική Επανάσταση».

[7] Ο.π.

[8] Για την φασιστική προβληματική του «κράτους-κήπου» βλ. π.χ. Griffin, R. (2007) Modernism and Fascism: The Sense of a Beginning under Mussolini and Hitler, Basingstoke and New York: Palgrave

[9] «Πολιτικές Θέσεις: Για τη Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού».

[10] Ο.π. «Η Ιδεολογία της Χρυσής Αυγής» και «Εθνικιστική Επανάσταση».

[11] Ενδεικτικά: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και ΙνστιτούτοVPRC, (2000), *Οι νέοι του καιρού μας 1997-1999*, Παπαζήσης, Αθήνα. Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, (2005), *Η νέα γενιά στην Ελλάδα σήμερα, Τελική Έκθεση του έργου 'YOUTH'*,

Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα, https://www2.media.uoa.gr/psylab/imageup/I_nea_gennia_FinalReport.pdf. IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement), (2001), *Citizenship and Education in Twenty-eight Countries. Civic Knowledge and Engagement at Age Fourteen*, http://www.iea.nl/cived.html. Kerr, D., Sturman, L., Schulz, W. and Burge, B., (2010), *ICCS 2009. European Report: Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary students in 24 European countries,* IEA, http://www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_European_Report.pdf, Στρατουδάκη, Χ. (2005), «Έθνος και δημοκρατία: Όψεις της εθνικής ταυτότητας των εφήβων», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 116: 23-50. Κουλαϊδής, Β., Δημόπουλος, Κ. (2006), *Ελληνική νεολαία: Όψεις Κατακερματισμού*, Αθήνα: Μεταίχμιο. Φραγκουδάκη, Α., Δραγώνα, Θ. (επιιμ.), (1997), *Τι είν' η πατρίδα μας; Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα. Δεμερτζής, Ν. και Αρμενάκης, Α. (2001), *Φοιτητική νεολαία, κρίση της πολιτικής και πολιτική επικοινωνία*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα. Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, *Εθνική Έκθεση για τη νεολαία (National Report*), Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Δεκέμβριος 2012, https://www.neagenia.gr/appdata/documents/book-gr.pdf. Η ίδια εικόνα εμφανίζεται και στα στοιχεία που δημοσιεύουν κατά καιρούς το Ευρωβαρόμετρο και η European Social Survey.

[12] «Ανδρέας Λοβέρδος: Η Χρυσή Αυγή είναι αυθεντικό κίνημα», 14/2/2013: https://www.tovima.gr/politics/article/?aid=498223

[13] Κασιμάτης, Σ., Η ευκαιρία της Χρυσής Αυγής για τη δημοκρατία, 16/9/2012, https://www.kathimerini.gr/731901/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/h-eykairia-ths-xryshs-ayghs-gia-th-dhmokratia

[14] «Μπ. Παπαδημητρίου: Γιατί όχι μια σοβαρή ΧΑ στην κυβέρνηση;», 12/9/2013, https://tvxs.gr/news/ellada/akrodeksies-protaseis-gia-syntiritiki-symmaxia-apo-ton-mpampi-papadimitrioy

ΚΥΠΡΟΣ: Σκόνη τα Δόντια μέσα στα Σύκα

Νίκος Ιωάννου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ: Επιλύοντας το Κυπριακό…

Δεκατρία χρόνια μετά την απόρριψη του σχεδίου Ανάν για την επανένωση της Κύπρου, γινόμαστε θεατές ενός κύκλου διαπραγματεύσεων για τον ίδιο σκοπό. Για άλλη μια φορά οι εθνικιστικές εμμονές, κυρίως από πλευράς της ελληνικής κυβέρνησης αλλά και της τουρκικής, στέκονται εμπόδιο στην προοπτική της επανένωσης.

Για περισσότερα από εξήντα χρόνια η Κυπριακή κοινωνία ζει πάνω σε μια διακοπτόμενη γραμμή στα κενά της οποίας διαρκώς τραυματίζεται. Αυτή η βασανιστική διάρκεια δημιουργεί μια ψυχολογία απογοήτευσης και αμηχανίας στους ανθρώπους. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον ο δημόσιος χώρος καταλαμβάνεται σχεδόν ολοκληρωτικά από το πολιτικό σύστημα, από τη θρησκευτική ιεραρχία και από την κεφαλαιουχική δραστηριότητα. Στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο του νησιού, στη Λευκωσία, δεν υπάρχουν πλατείες όπως δεν υπάρχουν στη πραγματικότητα και Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.

Οι μπάρες του διαχωρισμού δεν χωρίζουν δύο έθνη αλλά δύο τεχνητούς κόσμους. Ένας περίπατος και στα δύο μέρη της οδού Λήδρας στη Λευκωσία αρκεί για να το διαπιστώσουμε. Οι μπάρες χωρίζουν δύο διαφορετικές οικονομικές πραγματικότητες που η πιο φτωχή αγωνιά να φτάσει την πιο πλούσια ενώ ο εθνικός διαχωρισμός φαίνεται μόνο σε σύμβολα των δύο επικυρίαρχων ξένων χωρών. Το εθνικό φαντασιακό στην ελληνοχριστιανική και στην τουρκοϊσλαμική εκδοχή του, έχει να κάνει με μια εθνοκρατική πραγματικότητα ξένη προς τα ιδιαίτερα τοπικά

πολιτισμικά χαρακτηριστικά -η multi παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι ένα καλό παράδειγμα που ενισχύει αυτή τη διαπίστωση. Αυτό το πρόβλημα ίσως έχει τις ρίζες του στην εποχή κατά την οποία επιχειρείται η συγκρότηση ανεξάρτητου Κυπριακού έθνους-κράτους, στην εποχή δηλαδή της εξόδου από το Βρετανικό αποικιακό καθεστώς.

Το γεγονός ότι η συγκρότηση του εν λόγω έθνους-κράτους δεν ολοκληρώθηκε ποτέ δεν σημαίνει πως πρέπει να γυρίσουμε στο παρελθόν για να πετύχουμε την επανένωση των δύο κοινοτήτων. Ο φεντεραλισμός μπορεί να διατρέξει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας έξω από τις εθνοκρατικές αντιλήψεις.

Το 2004, λίγο μετά το δημοψήφισμα στην Κύπρο για την επανένωση βάσει του σχεδίου Ανάν, δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό contAct, τεύχος 7 τρία κείμενα συντακτών του υπό τον γενικό τίτλο "ΚΥΠΡΟΣ: σκόνη τα δόντια μέσα στα σύκα".

Εν όψει της σημαντικής εκδήλωσης που διοργανώνεται στο Nosotros στις 27/1/2017 από την Αντιεξουσιαστική Κίνηση Αθήνας και τη Συσπείρωση Ατάκτων της Λευκωσίας, θα αναδημοσιεύσουμε σταδιακά τα τρία αυτά κείμενα στη ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ αρχίζοντας από σήμερα. Προσδοκούμε στο άνοιγμα ενός διαλόγου που θα σπάσει το κέλυφος του εθνοκεντρισμού στην κατεύθυνση της επαναδημιουργίας του δημόσιου χώρου στην Κύπρο από τις ίδιες τις τοπικές κοινότητες, από την κυπριακή κοινωνία στο σύνολό της.

Το ακόλουθο κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό contAct, τεύχος 7, καλοκαίρι 2004:

Δυο κοινότητες Ένα νησί – Δυο μητέρες πατρίδες Ένας μύθος

Οι δύο κοινότητες στην Κύπρο έχουν σχέσεις ανταγωνιστικές από τότε που υπάρχουν. Δηλαδή από την εποχή της έξαρσης των θρησκειών εννοώντας την εποχή που κυριάρχησαν και απέκτησαν εξουσία. Εκείνη την εποχή γίνεται ο διαχωρισμός σε Χριστιανούς

και Μουσουλμάνους. Αυτός ο διαχωρισμός προωθήθηκε από τις διάφορες δομές της εξουσίας όπως αυτές άλλαζαν μέσα στον χρόνο και χρησιμοποιούσαν το θρησκευτικό ανταγωνισμό για τις ανάγκες της διαχείρισης, προς όφελός τους, της συλλογικής δύναμης της κοινωνίας.

Από την αρχή της Οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί η Χριστιανική εκκλησία αποκτά ισχυρά δικαιώματα αναλαμβάνοντας ρόλο διοίκησης. Στις αρχές του 19ου οι επισκέπτες της Κύπρου γνωρίζουν ότι ο πληθυσμός της κυβερνιέται ουσιαστικά από τον Χριστιανικό Αρχιεπίσκοπο και τον κλήρο του (1). Αυτό κάποιες στιγμές δημιουργεί εντάσεις ανάμεσα στις δύο εξουσίες τη Χριστιανική και την Οθωμανική όμως και οι δύο θρησκευτικές κοινότητες έχουν μια κοινή πορεία. Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί αγρότες βρέθηκαν μαζί απέναντι στους εκμεταλλευτές τους ενώ η βία που άσκησαν ήταν ενάντια σε αυτούς και όχι μεταξύ τους. Οι δυο κοινότητες έζησαν πολύ αρμονικά τόσο που άρχισαν να αποκτούν μια κοινή κουλτούρα από το τι έτρωγαν μέχρι το πώς έχτιζαν τους ναούς τους. Μέχρι κοινά προσκυνήματα είχαν, μια συνήθεια που έφτασε ως τα μέσα του 20ου αιώνα (2).

Η δημιουργία των δύο εθνικών κρατών με ισχυρό θρησκευτικό χαρακτήρα, του ελληνικού και του τουρκικού αλλάζει δραματικά τα πράγματα στην Κύπρο. Ο κρατικός επεκτατισμός αρχικώς της Ελλάδος (μετέπειτα και της Τουρκίας) επιχειρήθηκε με το «όραμα» της απελευθέρωσης των προγονικών εδαφών. Το ελληνικό κράτος αντελήφθηκε εξ’ αρχής την Κύπρο σαν χωράφι του. Το ελληνικό κράτος μαζί με τους ελληνοκεντριστές διανοούμενούς του προώθησαν την πολιτιστική ισοπέδωση της Κύπρου. Κατέστρεψαν την κυπριακή κουλτούρα, την κουλτούρα των μικρών κοινοτήτων, μια μοναδική πολιτισμική ποικιλία σ’ ένα νησί στην άκρη μια θάλασσας, στις άκρες δυο κόσμων!

Αυτή η πολιτισμική απόβαση του νεοελληνικού κράτους στην Κύπρο συνοδεύτηκε και από μια οικονομική, αρχικώς των Ελλήνων εφοπλιστών. Έτσι, η ανάγκη για ελληνοχριστιανική συνείδηση υπήρξε επιτακτική. Στο διάστημα από το 1930 έως το 1957 το

ελληνικό εθνικιστικό ιδεολόγημα κινητοποίησε μεγάλα κομμάτια του πληθυσμού.

Το 1950 η Τουρκία αρχίζει να ασχολείται με την Κύπρο και το ζήτημα γίνεται πιο περίπλοκο.

1959: Ιδρύεται ενιαίο κυπριακό κράτος δυο κοινοτήτων.

1963: Συνταγματικό πραξικόπημα του αρχιεπισκόπου Μακάριου που εκλαμβάνεται ως επίθεση της ελληνοχριστιανικής πλευράς κατά των τουρκοκυπρίων. Με τις ευλογίες του Μακάριου δραστηριοποιούνται οι ένοπλες ομάδες του γιατρού Λυσσαρίδη, του Πολύκαρπου Γεωργατζή και του Νίκου Σαμσών. Η δράση τους είναι εθνικιστική και τραμπουκική απέναντι στους μουσουλμάνους. Οι δυο εθνικισμοί συγκρούονται και οι τουρκοκύπριοι πληρώνουν με αίμα.

1967: Σφαγές τουρκοκύπριων στα χωριά Άγιο Θεόδωρο και Κοφινού της Λάρνακας.
Σφαγές από τον Νίκο Σαμσών και την ομάδα του στην Ομορφίτα.
Η χούντα της Αθήνας επιχειρεί πραξικόπημα θέλοντας να ανατρέψει τον Μακάριο και να τον αντικαταστήσει με τον τουρκοφάγο Νίκο Σαμψών.

1974: Οι Τούρκοι εισβάλουν στην Κύπρο και λεηλατούν εκδικούμενοι (3).

Η εκπαίδευση ήταν το όπλο για την άλωση της συνείδησης

Από την εποχή που διοικούσαν οι Άγγλοι η εκπαίδευση στην Κύπρο ήταν άκρως ελληνοκεντρική. Ήταν το μέσο για τη διάρρηξη της τοπικής κουλτούρας και τον εμποτισμό της με την ιδεολογία του ελληνικού έθνους. Ήταν τόσο καθολικό το σύνθημα για Κύπρο ελληνική που, μέσα και από την ενίσχυση που πρόσφερε ο «αντιαποικιοκρατικός» αγώνας κατά των Άγγλων, έκανε ακόμα και την Αριστερά να εθνικολογεί επί μισόν αιώνα κατά του «επεκτατικού» και «στρατοκρατικού» τούρκικου κράτους!

Το κυπριακό ζήτημα ανακατασκεύασε τον ελληνικό εθνικισμό κι έδωσε σανίδα σωτηρίας στην Αριστερά που εθνικοποίησε τον λόγο της, έγινε πατριωτική. Τη δεκαετία του ’60, τη δεκαετία του ’70, του ’80, του ’90 και τώρα το 2004, η Αριστερά από τον Ψυρούκη μέχρι το Γλέζο και το θεοδωράκη και τις μικρές εξωκοινοβουλευτικές ομάδες, ξερνά τον εθνικισμό της στην Ελλαδική και Κυπριακή κοινωνία και επικυρώνει το διαχωρισμό των δυο κοινοτήτων.

Για αυτό άλλωστε στην Ελλάδα ο Καρατζαφέρης δεν κατάφερε ποτέ να γίνει Λεπέν. Κάτι που το καυχώνται μέχρι και οι ίδιοι οι αριστεροί. Αυτό το συντηρητικό κομμάτι στην ελληνική κοινωνία το εκφράζουν αυτοί. Μετά λοιπόν από τόσα χρόνια εθνικιστικής προπαγάνδας όλων των κυβερνήσεων και των πολιτικών κομμάτων της Δεξιάς και της Αριστεράς και την ελληνοκεντρική εκπαίδευση σε Ελλάδα και Κύπρο ήταν εύκολο για τον Τάσο Παπαδόπουλο μέλος πλούσιας οικογένειας και φίλο του τουρκοφάγου Γεωρκάτζη να πείσει το λαό του για το "όχι", γνωρίζοντας την υποστήριξη που θα είχε και στις δύο χώρες.

Το δόντια της πολυπολιτισμικής παγκοσμιοποίησης θρυμματίζονται στην εθνικιστική τροφή που τόσα χρόνια ταΐζουν τις κοινωνίες.

Το ΟΧΙ των Ελληνοκυπρίων είναι ΟΧΙ φοβικό, εθνικιστικό, ρατσιστικό, δεν είναι ΟΧΙ αντιιμπεριαλιστικό. Είναι ένα ΟΧΙ αυτοπαγίδευσης. Οι Ελληνοκύπριοι έχουν αναπτύξει ένα θρησκευτικο-οικονομικό εθνικισμό, μια κουλτούρα σνομπ, μια διάθεση περιφρόνησης απέναντι στο μουσουλμανικό κομμάτι του πληθυσμού. Είναι θύματα της ελληνοκεντρικής τους παιδείας, του εθνικιστικού παραληρήματος πολλών δεκαετιών. Αν έχουν κάποιον εχθρό οι Κύπριοι αυτός είναι το εθνικό φαντασιακό της Ελλάδας από τη μια και λιγότερο της Τουρκίας από την άλλη όπως έδειξε το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος. Αν οι Κύπριοι δεν ξεπεράσουν ποτέ τις μητέρες πατρίδες και το ιδανικό του έθνους δεν θα μπορέσουν να ζήσουν σαν μια κοινότητα. Πρέπει να ξεπεράσουν αυτό που τους χώρισε. Είναι μάταιο να περιμένουν από τη διεθνή κοινότητα (ΟΗΕ κλπ) να τους φτιάξει ένα σχέδιο που να εξυπηρετεί τα κοντόφθαλμα εθνικο-οικονομικά τους συμφέροντα.

Ας ξεπεράσουν τον ρατσισμό και τον εθνικισμό του πραγματοποιώντας την απελευθέρωση της διακίνησης αρχικώς, μόνοι τους σπάζοντας κάθε κρατικό φραγμό όπως ο "Αναρχικός Πυρήνας Κύπρου" προτείνει (4). Η συνεύρεση μελών των δυο κοινοτήτων και η συζήτηση για κοινά προβλήματα χωρίς την διαμεσολάβηση τοπικών ή διεθνών μεσολαβητών σε κοινές ανοιχτές συνελεύσεις χωρίς αυτούς που πάντοτε λειτούργησαν εις βάρος της κοινωνίας όλων των Κυπρίων.

Στην Κύπρο των δυο πολιτικών εξουσιών, των δυο θρησκευτικών λόμπι, των δυο εθνικών ιδεολογιών όταν οι αυτόνομες δυναμικές των δυο πλευρών συνεργάζονται απομυθοποιείται το έθνος- κράτος πιο εύκολα.

Αν το «ΟΧΙ» των Ελληνοκυπρίων ήταν προϊόν ενός θρησκευτικο-οικονομικού ρατσισμού το «ΝΑΙ» των Τουρκοκυπρίων ήταν προϊόν του καπιταλιστικού ονείρου που βλέπουν την εικόνα του δίπλα τους. Η υπεράσπιση των φτωχών Τουρκοκυπρίων και εποίκων από την λαίλαπα του κερδοσκοπικού και υπερκαταναλωτικού καπιταλισμού είναι υπόθεση όλων των Κυπρίων διαφορετικά κάθε προοπτική για το νησί με σχέδιο ή χωρίς είναι προοπτική που εκκολάπτει το διαχωρισμό. Η υπεράσπιση της παραμονής όλων των εποίκων στο νησί είναι το ελάχιστο δείγμα αλληλεγγύης που μπορεί να υπάρξει.

Για την ιστορία…
Από μικρά παιδία θυμόμαστε να μας μαθαίνουν στο σχολείο για τους βάρβαρους Τούρκους που έσφαξαν τα αδέρφια μας του Κύπριους Χριστιανούς.
Μεγαλώσαμε με το «τέρας Τουρκία». Με το μύθο των «χαμένων πατρίδων». Περάσαμε από τα κόμματα της Αριστεράς σαν έφηβοι και το ίδιο τροπάρι ακούγαμε με τη διαφορά ότι εκεί έφταιγε η κακή Δεξιά και τα ξένα συμφέροντα. Αναρχικοί πλέον στις αρχές της δεκαετίας του ’80 διαβάσαμε τα πρώτα κείμενα Κυπρίων συντρόφων αντικρίζοντας μια άλλη αλήθεια, μια άλλη ιστορία.
Σήμερα ανασύρουμε από την μνήμη μας ό,τι μάθαμε, επιστρατεύουμε ό,τι μαθαίνουμε στη διαρκή μας αναζήτηση, για να αντιμετωπίσουμε τα εθνικιστικά «όχι» στο σχέδιο Ανάν, το σχέδιο Ανάν και τα «ναι» του καπιταλιστικού ονείρου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Κείμενο Κυπρίου Αναρχικού από «Φύλλα πορείας», τεύχος 4, έτος 1984.
2. «Είναι γνωστή η τάση των Χριστιανών και των Μουσουλμάνων της εποχής να κάνουν κοινά προσκυνήματα στους ιστορικούς ναούς ο ένας του άλλου. Η παρεμβολή αυτής της χριστιανομωαμεθανικής

κοινότητας (που φυσικά για τους ελληνοχριστιανούς ιστορικούς ήταν απλώς χριστιανοί που υποχρεώθηκαν να αλλάξουν θρήσκευμα επιφανειακά) είναι χαρακτηριστικό της τάσης για συμβίωση και πολιτιστική αλληλεπίδραση στα πλαίσια της αυτονομίας κάθε κοινότητας».(…) «Μουσουλμάνοι και Ορθόδοξοι έτρωγαν τα ίδια φαγητά, τα ίδια ρούχα, έχτιζαν σπίτια και εκκλησίες και τζαμιά σε στενά συσχετισμένη αρχιτεκτονική. Η αποδοχή από το Ισλάμ της πολυγαμίας και η απαγόρευση στην κατανάλωση οινοπνευματωδών έκαναν πολύ λίγα να χωρίσουν τις δύο κοινότητες. Παρά το ότι οι δύο κοινότητες ήταν χωριστές στη θρησκευτική λατρεία, στα κανάλια πολιτικής αντιπροσώπευσης και στον οικογενειακό νόμο, η διαίρεση (και οι αντιφάσεις) ανάμεσα στις αστικές ελίτ και στους αγρότες ήταν κοινωνικά πιο σημαντική και η πηγή βίαιων εξεγέρσεων. Μουσουλμάνοι και Ορθόδοξοι αγρότες εξεγέρθηκαν μαζί σε διάφορες περιπτώσεις. Οι επίσκοποι και οι κυβερνήτες συνεργάστηκαν στη διοίκηση του νησιού παρά τις εσωτερικές τους συγκρούσεις για την εξουσία.»
«Φύλλα Πορείας», τεύχος 4, έτος 1984, αναδημοσιευμένα αποσπάσματα στο περιοδικό **amanita muscaria**, τεύχος 13, καλοκαίρι 2002.

3. Άρθρο του Δούδου Γιώργου συγγραφέα- δικηγόρου στην ιστοσελίδα της αντιεθνικιστικής κίνησης. (sitemaker.gr/antiethnikistik)

4. Αναρχικός Πυρήνας Κύπρου (www.geocities.com/anarxikos-pirinas-kyprou)